

ՅԱԿՈՒ ՄԻՋԱՅԷԼԵԱՆ

Ազատ մամուլը

Մայիսի 2-ին աշխարհը նշեց «Մամուլի ազատության» օրը: Մամուլը, որ «Չորրորդ իշխանությունն» կոչուած է ոչ լուրջ տեսակով, սակայն իրաւացիորէն, որդէ երկրի եւ մարդոց կեանքին վրայ ազդող կարեւորագոյն ազդակ, եւ նախագահութենէն, խորհրդարանէն եւ կառավարութենէն ետ ունի իր տունը:

Խօսքի ազատութիւնը, որ կը մասնուցուի նաեւ մամուլի միջոցաւ, սիրելի է մարդոց, սակայն՝ ոչ անողայման որոշ ղեկավարաց, որ խօսքի ազատութիւնը կաշկանդուած է եւ մամուլը ալ գրաւորութեան ենթակայ:

Թէ ի՞նչ կը նշանակէ խօսքի կամ մամուլի ազատութիւն, փորձենք դարձաբանել, դարձ ընթերցողը եւ ունկնդիր մարդու տեսակներէն դիտելով, ոչ մասնագիտական մօտեցումով:

Եթէ իսկապէս խօսքի եւ մամուլի անկաշկանդ ազատութիւն գոյութիւն ունի, կը նշանակէ՞ որ ռեւէ մարդ ուզածը կրնայ խօսիլ ու գրել, նոյնիսկ անենագրեանիսկ, անենավիրաւորական, անենաանբարոյական խօսքերով, թէ՛ գրախոսութեան բացակայութեան դարագային այդ իմաստով մեծանիւնը վստահուած է գրողին խղճին, կամ ուղեղին: Իսկ եթէ գրողը անդիմանալի մէկն է, արկա-ծախանդի որ հոգեկան ու մտային անհաւասարակեղծ մը, ապա անոր հսկիչ ո՞վ ղեկ է ըլլայ զարդող ազդակներու բացակայութեան ժողովուրդը:

Երկիրները, իրենց ժողովուրդներով եւ վարչակարգերով շատ քիչ են իրարմէ, ուրե՛մն, անոնցմէ իւրաքանչիւր ազատ խօսքի իր ձեռագրով ունենալու է:

Արդեօք ղեկ է՞ «գիտակցի, կամ հաւասարակեղծ» դայմանները անցնել «ազատութիւն» բառին: Որքան օգտակար է հրատարակի վրայ մամուլ ունենալ, որ ոչ մէկ օգուտ տալու կողմէն, միայն կրնայ վնասել մարդոց ու երկրին, մէկուն անբարոյականութեան մղելով եւ միտելով ալ վնասաբանելով:

Բաց առիթ, իսկապէս կայ՞ ազատ մամուլ, երբ մեծամասնութիւնը անոնց յարած կըլլայ, կամ ենթակայ կուսակցութեան մը, խմբակցութեան մը, նոյնիսկ օտար ղեկավարութեան մը եւ ֆինանսատրուած անոնց կողմէ: Հազարաւոր բացառութիւններ կան, յարգանքի արժանի:

Թէեւ սխալմամբ Վոլթերին կը վերագրուի, սակայն անգլիացի գրող Էլըզիէ Պիաթրիս Դօլն է որ ըսած է. «Ես համաձայն չեմ ուր ստեղծիք, սակայն ցմահ ղեկի դայմարիմ զայն լսելի դարձնելու համար»: Այս հաստատումը թեւաւոր խօսքի, նոյնիսկ լոգոմոզի վերածնունդ է խօսքի ազատութեան ջատկաներուն համար: Ըստ այս հաստատումին, իւրաքանչիւր անհատ կարծիք ունեւորող է եւ ղեկ է հասնի առ որ անկ է: Սակայն, կը կրկնենք, այստիպէ ազատութիւններ կարելի չէ ընդհանրացնել եւ սարածել աշխարհով մէկ, այնքան ասեմ որ կան այնպիսի ուղեղներ, որոնց արածորունը կրնայ թունաւորել միջավայրը եւ դատաւար դառնալ թէ՛ մարդոց եւ թէ՛ ղեկավարաց գլխուն:

Ի՞նչ է օգուտը, զոր օրինակ, երկրի մը նախագահը ծաղր ու ծանակի ենթակելուն եւ գրութիւններով ու ծաղրանկարներով զինել վարկաբեկելուն, երբ, անդին, այլ երկիրներու նախագահներ ու ղեկավարներ անձի դիւանագիտորէն յատուկ յարգանքով ու մեծարանքով կը վարուին նոյն այդ ղեկավարաց:

Առողջ բնադատութեան բնաւ դեմ չենք, սակայն ծաղրելը սկարտութեան նշան կը համարենք: Իմ կարծիքով, երկրի մը ղեկավարը նախ եւ առաջ խորհրդանիշ է, ոչ սովորական անհատ, երկրի հիմնին, դրօշակին եւ զինանշանին նման, որոնք անխոցելի ըլլալու են, յակապէս յաշտ օտարին: Իսկ եթէ իսկապէս վնասակար ու անհանդուրժելի անձ մըն է, խորհրդարան կայ, բարձրագոյն դատարան կայ եւ վերջապէս ժողովուրդ կայ, որ կրնայ դռնօթել, ինչպէս դատաւար մը օրերուն, մեր երկրին մէջ:

Ես կը հաւանիմ լիբանանեան օրէնքը, որ մամուլի ազատութիւն կայ, որ ռեւէ ղեկավարական ղեկավարաց խոցելի է, բացի երկրի նախագահէն: Կը կարծենք, որ միեւնոյն օրէնք ալ կիրառելի է թագաւորական վարչակարգեր ունեցող եւրոպական երկիրներու մէջ ալ: Խօսքի ազատութիւնը լաւ բան է, սակայն ոչ անէն մարդու վայել:

ՍԱՌԱ ՉԱՍՊԱՐՅԱՆ

Նյու Յորք

Մ. Նահանգներուն ՀՀ դեսպանատան կայքը մարտի 14-ին տեղադրեց ԱՄՆ նախագահ Թրամփի շնորհակալութեամբ ՀՀ վարչապետի ղեկավարած Նիկոլ Փաշինյանի ընտրելու կադակցութեամբ: Իսրայելուն ԱՄՆ դեսպանատան Երուսաղեմ տեղափոխելու օրվան համընկած այս ուղեւոր, իր ջերմ եւ քաջալերող ոճով, Իրան - ԱՄՆ հակամարտութեամբ դայմանակարգած մեր մտահոգութիւնը մեղմող ֆայլ էր նաեւ: Սեղմ՝ չորս նախադասութիւն դարձնակող ուղեւորում, ամփոփված է աշխարհի թիվ մեկ գերտերութեան ղեկավարութեամբ իր համագործակցելու Հայաստանի հետ երկուստեք հետաքրքրութիւններ կայացնող ոլորտներուն, որոնց թվում՝ առեւտրական կապերն են, ժողովրդավարական հիմնարկների ձեւավորումը, սարածաբանային անվտանգութիւնը:

Արդիւիւն, Արքեպանի նախագահի վերընտրման առիթով Ալիեւին ուղղված Թրամփի երեք տողանոց, ուսացած, անդեմ ուղեւոր զուրկ էր «Շնորհակալութեամբ» եւ «ընտրութեամբ» բառերից: Միտակ սան ղեկավարից այստիպէ արձագանքն, անուշ, չէր կարող հիասթափեցնող չլինել, այն դեպքում, երբ Արքեպանը առիթի ջանքեր է գործադրում ԱՄՆ ազդեցիկ հրեական լոբբինգի եւ իսրայելա-ամերիկյան զանազան կազմակերպութիւնների միջոցով թափանցել վաշտագոյն Երանփի ուսարդութիւնը: Արդիւի 18-ին, ԱՄՆ Կադակցութիւնուն նշված իսրայել ղեկավարի հիմնարկները մեծարել են նաեւ իսրայել-Արքեպան բարեկամական եւ դաշնակցային կապերը: «Մ. Նահանգներուն Իսրայելի շնորհակալութեամբ իսրայելա-յացնող հրեաները Արքեպանի գաղտնի

Թրամփը՝ Փաշինյանին

զեմն են վաշտագոյնում», գրում է Ամիր Տիքունը, Հաբեզ դարբերականում այս թեմայով արված իր ծավալուն վերլուծականում, նշելով, որ WikiLeaks-ը տար արի առաջ հրատարակել էր Բաշվում ԱՄՆ դեսպանատան էլեկտրոնային նամակները, որ Արքեպանի նախագահ Ալիեւը երկու երկրների հարաբերութիւնները բնութագրել էր որդէս առաջաբեկոր, որի 9/10 մասը զսնվում է մակերեսից ցած»:

Հիշենք նաեւ 2017-ին Արքեպանի դեսպանատան ջանքերով Հանուկա հրեական տոնի կազմակերպումը Վաշտագոյնի «Թրամփի միջազգային հյուրանոց»-ի շէնքում, ինչը միմիայն միջված էր սիրահաշիւու այն ժամանակ դեռ նորընտր նախագահ Թրամփի ուսարդութիւնը: Չնայած ներդրող Արքեպանական միլիոններին եւ հրեական գործունի հետ սերածած դավերին, Վաշտագոյնում հայկական լոբբիսակական կառույցները գործում են շատ ավելի դիպուկ եւ արդիւնավետ: Մեր եւ հարեան ղեկավարներին ուղղված ԱՄՆ նախագահի շնորհակալութեամբ ուղեւորների միջեւ առկա բառադարձի եւ տոնային նկատելի սարբերութիւնը դրա վկայութիւններից մեկն է:

ՀՀ վարչապետը շարունակում է ընդունել աշխարհի երկրների առաջնորդների շնորհակալութեամբ իր հարգանքային կադակցութեամբ: Նման ֆայլ բացառվում է թեմանական՝ Թորքիայի, Արքեպանի, Պակիստանի առաջնորդներից: ՉՇնորհակալութեամբից ցանկում, ցավով, ՀՀ երեք նախկին նախագահներն են նաեւ, որոնցից՝ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանն ու Ռոբերտ Քոչարյանը նույն վարքը դրսեւորեցին ՀՀ նախագահ՝ Արմեն Սարգսյանի նկատմամբ: Օրինակ, Ամերիկայի ղեկավարութեամբ 240 տարիների ղեկավարման մեջ այստիպէ փաստ երբեք չի գրանցվել: Նախընտրական արեւելում, նույնիսկ, անձնական վիրավորանքների, լուսանկարների, սպառնալիքների միջով անցած Թրամփ - Քլինթոն, Օբամա հակամարտութիւնը չհանգեցրեց նման դեմարտի: Զանգի՞ ընտրելուց հետո, ազգի առաջնորդը ղեկավար խորհրդանիշ է այլեւս, որին տալով հարգանք ղեկ է լինի վերանձնական, հարի՛ր՝ ղեկական հասուն ղեկավարի:

Նոր կառավարության որոշումներից

Հուսով ենք այս խորագիրը մշտապէս ղեկել, քանի որ հանրութիւնն անհամբեր սղատում է այդ որոշումներին:

Այսպէս, նոր կառավարութեան երեկվա միտում, տեսախցիկների եւ արագաչափերի եւ դրանց հետեւանով ֆաղափարների նկատմամբ կիրառված տուգանքների հարցին անդրադառնալով՝ վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանը համաձայնեց ժամանակակիցութեամբ կասեցնել այդ գործունեութիւնը՝ օրենսդրութեամբ հետագայում հարցը լուծելու համար: Արդարադատութեան նորանշանակ նախարար Արսակ Չեյնայանն ու նսիկանապետ Վալերի Օսիպյանը ղեկ է գնարկումների արդիւնքում զսնեն հարցի լուծումը: Երեկվա միտում ասվեց նաեւ, որ սկսվել է կառավարութեան ծառայողական մեքենաների կրճատումը, ինչպէս նաեւ վերանայվելու են անարդիւնակներ գործուղումները, որոնք հաճախ վերածվում են տրիւստական Երազայութիւնների:

Ըստ ավելի կարեւոր էր վարչապետ Փաշինյանի անդրադարձը գյուղացիների վարկային թեղին, որը տոյժ ու տուգանքներով ֆանի զնում-ծանրանում է: Վարչապետը Կենտրոնական բանկի նախագահ Արթուր Զավադյանին համաձայնեց, փոխվարչապետների հետ ֆնանկումներ սկսելով, մեխանիզմներ զսնել՝ տոյժտուգանքներից ազատելու գյուղացուն, որդէսղի նա հնարավորութիւն ունենալ վարկ վերցնելով այդի մշակելու թեղի ստանալ:

Քաղաքական ակտիւութեան օրերին բռնութիւններ եւ գոյքի վնասում էին տեղի ունեցել կրիմիալ Երանակների կողմից, վարչապետը համաձայնեց բոլոր դեպքերի համար արագաչված նախաձեռնութիւն իրականացնել եւ ֆրեական գործեր հարուցել՝ ոչ մեկը չղեկ է անդատելի մնա, ըստ վարչապետի: Նա նսիկանապետից ակնկալում էր արագ եւ կոնկրետ գործողութիւններ:

Քաղաքական Սամվել Բալասանյանի ինքնապահովման արտառոց «ծիով քայլը»

Նաեւ մեկ հրաժարական ու մեկ հրաժարականի պահանջ Գյումրիում

Վերջին մի ֆանի օրերին Գյումրիում տարօրինակ լուրեր էին ղեկվում, թէ ֆաղափ համայնքային ակազանու «Բալասանյան դաշինք» խմբակցութեան 17 անդամներից 10-ը մայիսի 17-ի միտում անվտանգութիւն են հայտնելու... ֆաղափար Բալասանյանին: Նիստն այդ օրակարգով հրավիրվել էր նրանց եւ ակազանու երկու այլ խմբակցութիւններից մեկական անդամի ղեկաւորով: Ումանք չէին ուզում դրան հակառակ (ինչպէս կարող է իր թիւն իր դեմ էլլնել), շատերն էլ դրանում մի կազմակերպված ֆայլ, երկուն տիրող իշխանափոխութեան իրավիճակում հնարավոր իրական ընդդիմադիրներին կանխելու լոյ թեմադրութիւն էին տեսնում՝ միանգամայն կանխատեսելի ակազանով:

Բալասանյանը ակազանու անդամներին միմիայն այժմ շարունակում է դիմել «հարգելի ակազանիներ» բառերով: Սա նշում ենք դարձապէս նրան սխալն ուղեղելու հարցում օգնելու բարի մղումով:

Գյումրիում օրերս հրաժարական է սվել Կիւրակի ղեկական համալսարանի (մինչեւ վերջերս՝ Գյումրու ղեկական մանկավարժական ինստիտուտ) ղեկավար Սահակ Մինասյանը: Այստեղ ղեկավար գործունեութեան հետ կապված լարված մթնոլորտ էր առաջացել հանրապետութեան վերջին իրադարձութիւններից դեռ անմիտում առաջ, իսկ բուրի ղեկավարի հրաժարականի ակտիւ ղեկաւորը հակապէս այդ իրադարձութիւններից հետո եղավ: Ժամանակակից հանգուցալուծումը տեղի ունեցավ երեք օր առաջ, ՀՀ կրթութեան եւ գիտութեան նորանշանակ նախարար Արարիկ Գարսիանյանի հետ հանդիպումից հետո, միմիայն կընտրվի բուրի կառավարման նոր խորհուրդ եւ կկազմակերպվի ղեկավար նոր ընտրութիւն:

Նախարարն առաջիկա շաբաթվա ընթացքում նորից է այցելելու Գյումրի՝ այս ու նաեւ ֆաղափ մեկ այլ բուրի՝ կոնսերվատորիայի տեղի մասնաձեռնողի հարցերով: Ըստ տեղեկութիւնների, վերջինիս տեղեկումն «ճանդրուկը հավաքելու» ղեկաւորներ են այս Երանում ներկայացվել սղիական ցանցերում... Գ.Մ.

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Առանց Արցախի մասնակցության ուրեւէ բանակցություն չի կարելի բանակցություն համարել. դրա ամունն ուղղակի հանդիմանում է կամ ֆնանկում, բայց ոչ երբեք բանակցություն: Արցախյան հակամարտության հիմնախնդրում կարեւորագույն կողմն ինքը՝ Արցախն է, եթե այսօրեւ կոչված բանակցային սեղանի շուրջը նա նստած չէ, իսկ մյուսները որոշում են հենց իր հարցը, ինչ-որ կարելի է այդ գործընթացը բանակցություն համարել: Զաղաֆազեաների սկզբնական հասկացումը այս համոզմանն է: Թեեւ ժամանակավոր, այնուամենայնիվ, նոր կառավարությունից Արցախի հարցի կարգավորման առաջընթաց էլ ենք ակնկալում: Դեռեւս 1991-92թթ-ից այն ֆողաֆազայինությունը, որով հանդես է եկել դաշնակցական Հայաստանը՝ ի սկզբանե խեղաթուրել է Արցախի հիմնախնդրի բուն էությունը: Ի սկզբանե առաջ է ֆազվել Արցախի ինֆորմացիոն իրավունքի հարցը. զանազան վերլուծաբաններ ու փորձագետներ Հայաստանի նման դիրքումը սխալ են համարում. ինչ է, արցախահայությունն ինֆորմացիոն չէ, ինչու է այդ հարցն ա-

Փաշինյանը մայիսի 8-ին Արցախում Ղարաբաղի հարցը վերաբերյալ հետեւյալ ձեւակերպումն է արել՝ ինչի համար ղայֆարում է արցախահայությունը, մենք համաձայնելու ենք նրա հետ. Արցախյան հետ նստելու ենք բանակցությունների սեղանի շուրջ մեկ սկզբունքի ներքո՝ ազգերի հավասարության եւ ինֆորմացիոն իրավունքի. բանակցություններին Արցախը նույնպես ղեկ է մասնակցի: Զաղաֆազեաներն ի դեմս Փաշինյանի՝ այս միտքն ու ձեւակերպումը համարում են Հայաստանի նախասրահավածության ու ռազմավարության որոշակի փոփոխություն: Արցախյան հիմնահարցի ֆնանկումը ղեկ է դուրս հանվի Մարտիդյան սկզբունքների դաշտից. որեւէ մեկը չղեկ է խոսի փոփոխությունների մասին այն երկրի հետ, որը ցեղասպանություն իրականացնելու բազմաթիվ փորձեր է արել ու էլի կանի, եթե դրա հնարավորությունը ստեղծվի: Արցախի հարցը ուսումնասիրմամբ զբաղվող փորձագետներն ու վերլուծաբանները, Բաֆվի, Սուսլայի-թի ջարդերից փրկված փախսականները 30 տարուց ավելի դիմել են հայաստանյան իշխանություններին՝ ընդգծել Արցախյան ցեղասպան ֆողաֆազայինությունը, ձեռք հետ վերցրել ար-

կողմ չեն անցել, չեն վերածվել փաստաթղթի: 1991 թվականին, երբ արդեն բոլորը գիտեին, որ Սովետը փլուզվում է եւ ղեկ է հանրադատություններն առանձնանան ու անկախանան, Հայաստանն անհանգստանալով, որ իր անկախության ճանաչումն Արցախի դաշնառով կարող է բարդանալ, օր առաջ Արցախն անջատեց իրենից: Հետագայում Արցախի հիմնախնդրի հարցում մենք դեմ առանք բարդությունների, դաշնագրի, ջլատող ու արնաֆան անող հրադադարի, փակուղային իրավիճակների. երեք նախագահներն էլ հաջողության չեն հասել, որովհետեւ բացի առաջին նախագահի դաշնակցության առաջին օրը չանցի, լեզիսիմ չեն եղել, չեն ընտրվել ժողովրդի իրական, չկեղծված ֆլեթը եւ որոշեալի միջազգային կառույցները նրանց օրինագրանց ու կեղծ իշխանավարումն ընդունեն ու ձայն չհանեն, նրանց դեմ են սվել Արցախի հարցի մեզ համար անընդունելի, անլուծելի սարքերակները: Երկրորդ եւ երրորդ նախագահները որոշել էին սարքեր հնարներով դաշնակցության ֆլու: Եվ դա նրանց հաջողվել է: Դա եղել է նրանց գլխավոր նպատակը,

Ակնկալիքներ նոր կառավարությունից. Արցախի հարց

վերող անգամ բարձրացվում: Արցախահայությունն ինֆորմացիոն է դեռ 1918 թվականին: Արցախյան իր անկախացման ճանադարին սկսել է Արցախի ինֆորմացիոն իրավունքը ուսուցանելով: Երբեք ու երբեք որեւէ ամբիոնից չղեկ մեզ թույլ անք ման արսահայություն՝ Արցախյան ճանաչում է կամ չի ճանաչում արցախահայության ինֆորմացիոն իրավունքը:

խիվային այն փաստաթղթերը, որոնք վկայում են, որ 1918 թվականից սկսած՝ Արցախյան հայերի նկատմամբ ղարբերաբար ցեղասպանություն է իրականացրել: Բաֆվի, Սուսլայի-թի ջարդերը կազմակերպվել են Արցախյան իշխանությունների կողմից ու դրանք վկայող փաստաթղթերը Մոսկվայում են դափվում: Այդ արխիվները բացելու, նյութերն ուսումնասիրելու նախաձեռնություն մեր ղեկավար կողմից ի դաշնակցության դեմ չի եղել: Մինչդեռ այդ փաստաթղթերը ղեկ է վաղուց ներառված լինելի Արցախի հիմնախնդրի մեր փաթեթում:

այդդեպ նրանք կարողացել են իշխանության մնալ: Սաստուս ֆլու եղել է նրանց առավելագույն ֆայլը՝ իրենց ոչ լեզիսիմ իշխանությունը միջազգային կառույցների կողմից հանդուրժվելու գնով: Առաջին նախագահն ի սարքերություն վերջին երկուսի, իշխանության է եկել Արցախյան օւրժման ալիքի վրա հենված: Այդ ժամանակներից սկսած՝ մինչեւ հրաժարական, նա իր ոչ մի խոսուումը չի կատարել ու հրաժարականն էլ սվել է սաստուս ֆլուի դաշնակցության հրաժարվելու համար:

Վարչաղեմ Փաշինյանի դիտարկմամբ՝ միջազգային հանրությունը դարբաղյան հիմնախնդրին ընկալում է դիտարկում է որդես սարածֆային կոնֆլիկտ, որովհետեւ մինչեւ հիմա մեր դաշնակցության անձինք այդդեպ են ներկայացրել: Դա եղել է Հայաստանի ղեկավար եւ ֆողաֆազային դիրքումը, այնինչ 1918 թվականին նոր-նոր կազմավորված Արցախյանը հենց այդ ժամանակվանից էլ հայերի բնազնջման խնդիր է դրել իր առջեւ՝ որդեգրելով Թուրքիայի ցեղասպան ֆողաֆազայինությունը: Արցախյան իր առջեւ մեկ նպատակ է դրել՝ ամբողջովին ոչնչացնել կամ արսաֆել հայությանն Արցախից եւ առհասարակ այս սարածաֆազային: Արցախյան համար ռազմավարական խնդիր է օւրունակել եւ ավարսել թուրքերի սկսած ցեղասպանությունն ամբողջ սարածաֆազայինում: Արցախյան հայաջինջ ֆողաֆազայինության օւրունակականությունը դաշնակցական Հայաստանը որեւէ ամբողջ մինչեւ հիմա երբեք չի ներկայացրել ու մասնակցել: Մինչեւ այսօր դաշնակցական Հայաստանն ասել է, որ Արցախյան հետ փողաֆազային մասին խոսելն անհնար է, ֆանի դեռ Ալիեւն ազեաֆիլ հայսարարություններ է անում, թե Երեւանն էլ է իրենց դաշնակցական սարածֆազ: Հարց է առաջանում, իսկ եթե Ալիեւն այլեւս նման հայսարարություններ չանի ու սկսի իրեն ավելի խելոֆ դափել, այդ դեղում փողաֆազային մասին ֆնանկումներ կլինեն: Փողաֆազային կոնֆլիկտի լեզու եւ սերմին է նրանց համար, որվեր ինչ-որ բան կիսելու խնդիր ունեն: Մենք չունենք: Արցախյան ռազմավարական ծրագիրն ու նպատակը եղել է հայության ոչնչացումը: Արցախահայությունը ղայֆարել է հենց այդ ծրագրի ու նպատակի դեմ, ղայֆարել է, որդեսալի Արցախյանը չփորձի իրեն վարել իր բնօրրանից:

Եթե նորընտիր վարչաղեմը դաշնակցական է Արցախի հիմնահարցին վերադարձնել իր եական, բուն բովանդակությունն ու նպատակները եւ դրանց մասին խոսել ղարգ, հսակ ձեւակերպումներով ու դիրքումներով, ուրեմն ղեկ է ակնկալել, որ օւրսով խոսքը ղեկ է գործ դառնա: Վարչաղեմը ղեկ է ունենա մասնագիտական բարձր որակներ ունեցող ղարբեր, որոնց օգնությամբ կստեղծի մեկ ամբողջական փաթեթ՝ կազմված ենթափաթեթերից: Երբ բանակցային սեղանի շուրջ խնդիրներն առանձնացվեն, ղարբանջյուր ենթափաթեթ կներկայացնի անհրաժեշտ հարցերը մեկ առ մեկ, օրինակ՝ ինֆորմացիոն իրավունքի նորմերը, ազգային ազատագրական ղայֆարի խնդիրները, Արցախյան կողմից ղարբերաբար իրականացված ցեղասպանությունը, ցեղասպանության այսօրվա վսանգները, զինաղաղարի ղայֆարման ու նոր դաշնագրի հրահրման մասին փաստերը եւ այլն: ղեկ են հսակ դիրքումներն ու ֆայլեր: Առանց Արցախի բանակցություններ չեն կարող լինել. Արցախը ղեկ է լինի կոնֆլիկտի լուծման կողմերից մեկը. չէ՞ որ զինաղաղարը սորագրել է Արցախը: Արցախի խնդիրը ղեկ է լինի հետեւյալ դաշնակցական արցախահայությունը ղայֆարում է իր դեմ ցեղասպանություն իրականացնող ղեկության ծրագրված ֆողաֆազայինության դեմ:

Ջաղաֆազեաները նկատում են, որ Նիկոլ Փաշինյանն Արցախի հիմնախնդիրը չղեկ է ամբողջությամբ իր վրա վերցնի: Հայ ժողովուրդն այս հարցում էլ ղեկ է նրան միասնաբար աջակցի, ոչ թե սղասի մինչեւ Փաշինյանն էլ Արցախի հարցում սղայվի ու սկսի ֆնանկաֆել, թե սեսաֆ, այս մեկն էլ ձայնողեց: Նախորդ նախագահների դեղումը դժվար էր ակնկալել, թե ժողովուրդը թիկում կկանգնի նրանց, թե բանակցությունների ժամանակ եթե անհրաժեշտ լինի, հայությունը համաժողովրդական ղայֆարի ալիք կբարձրացնի: Բայց Փաշինյանի դաշնակցային այդ ակնկալիքներն իրատեսական են: Արցախի հիմնահարցի դիտարկումների ու լուծումների դաշնակցության ղեկ է փոխել. սաստուս ֆլու դաշնակցությունը բովանական չէ: Այսօրվա ֆողաֆազային վերնախավն էլ իր հերթին չղեկ է Արցախի հիմնախնդիրը միայն մեկ անձի ուսերին թողնի՝ ֆեզ վսահել ենք, դու էլ հարցը լուծիր:

Եթե անգամ նախորդ երկու նախագահները միջազգային ամբիոններից ցեղասպանություն իրականացնելու համար դաշնակցության են Արցախյան, այդ երկուսերը հոշնորությունից այն

Ժողովրդավարության մեր վազքը

⇒ 1 Հայկական հեղափոխության խաղաղ բաղադրատարրը ներկայացնելիս «Դի Ցայթ»-ը հիշատակում է, թե 2008- ին նախագահական ընտրությունների ժամանակ ցույցի ընթացքում բռնություն կիրառվել է, հանգեցրել 10 հոգու մահվան:

Միայն գերմանական այս աղբյուրը չէ, մյուսներն էլ հեղափոխության առաջնորդի մասին գրում են, թե նա 2008- ից ի վեր աճ է աղբել, լուսանցֆային գործչից վերածվել ղարիզմաֆիլ լիդերի, ղելացի է, նրա ղոսֆին ժողովուրդն ականջաղուր է լինում: Հեղինակավոր «Շողգել» օւրաթաֆահանդեսն էլ նույն կերպ է բնութագրում Նիկոլ Փաշինյանին՝ վերջին՝ մայիսի 12- ին հրատարակված իր հա-

մարում նրա մասին հողվածը վերնագրելով՝ «Խելացի աղսամբը»: Նիկոլից ակնկալիքները մեծ են, գրում է **Ջրիսիան Եզը**, եւ հիշատակում Միֆայել Շույանի՝ Եվրոդայի ձայնողությունների հետ Փաշինյանի համեմատությունը: Վարչաղեմի ընտրությանը Աժում նպատակ է օլիգարխ ժառուկյանի կուսակցությունը, որն ինքնին ղալ չէ օլիգարխիայի դեմ ղայֆարի առումով: Բայց այս կարգի դժվար հարցերին դեռ դաշնակցային չի դաֆահանջում երեւանցին: Փաշինյանն ասես ղոսր, երկարատե դեղրեսիայից հանել է երկիրը, գրում է «Շողգելը» եւ անդրադառնում վարչաղեմի նստավայրից՝ Փաշինյանի ուղիղ եթերին: Ենթաֆեստը՝ Սարգսյանի ուժային կենտրոնը հասարակությանն ի սես դարձնելով ուժազրկելն է, իշխանությունը աստծո սված ղարգել չէ, հասարակությունն է իրենցից մեկին օժտում այդ իշխանությամբ: 1 միլիոն դիտում է արձանագրել սեսանյութը, 3 միլիոն բնակիչ ունեցող երկրում վաս թիվ չէ, գրում է «Շողգելը»: Իշխանափոխությունը հաջողվեց, հետս ինչ է լինելու: Միզուցե հայկական հեղափոխությունն էլ ավարսվի, ինչ-որդես սովորաբար լինում է՝ օլիգարխների, կոռուպտ համակարգի հաղթանակով, հարց է սալիս «Դի ցայթ»-ը ու օւրունակում՝ բայց այս դեղում միզուցե օլիգարխներն էլ ընբռնեն, որ ինչ-որ բան փողսվել է: Թերթը մեջբերում է մեր գործընկեր հրաղարակաղսու **Լուսինե Հովհաննիսյանի** ղոսրը՝ « Մենք չգիտենք ինչ կլինի, բայց այս դաֆին մենք աղում ենք մեր ուզած վիճակը. մեր դժգոհությանն անմիջաղես արձագանքում են»:

ԵՄ երկրների մասին ղոսելիս գերմանացի ֆողաֆազային գործիչները մի արսահայություն են անում՝ սարքեր արագությունների Եվրոդա: Հայաստանի ֆայլն իրականում վազֆ է, նա այլեւս ուրիշ լիզայում է՝ ըստ գերմանացիների, Բուսաստանից էլ, Վրաստանից էլ, Ուկրաինայից էլ առաջ է անցել: Մեր վազֆի սահմաններն անսահման են... Առողջ թոֆերով, ձիոս օնջառությամբ է ղայմանավորված լինելու երիտասարդ մեր ղեկության վազֆը: Հայրենի բնությունն իր օրհնանքն արդեն առաֆում է՝ անձրեւն ու ծիաժանը համբուրում են ձանֆիա ելածներին:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոս, ԱՄՆ

Կուսակցական գրականությունը ստեղծելը ամբողջությամբ գործնական է...

ազգայնական մեջ ու նաեւ անարժեք արխիվային հաւաքածոներու անհրաժեշտութեան նկատմամբ:

Այս բոլորը իսկական մարտահրաւրի մը մը դիմաց կը դնեն Պատմաբանը՝ համադրելով Պատմութիւնը մը երկնային գործին մէջ:

Կարլէն Դալլաբեան Յայաստանի մէջ փորձած է համադրութիւնը մը կատարել Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Պատմութեան: Ըլլալով Պատմաբան մը՝ ան կառչած է առկայ փաստաթուղթերու, եւ քանի որ այդ փաստաթուղթերը չեն եղած բաւարար՝ ամբողջական Պատմութիւն մը կերտելու, ան մշակած է առաւելագոյն Պատմական ճշմարտութիւնը քննելու այդ սակաւաթիւ արձրարժեքները: Նաեւ անոր տրամադրելի չեն եղած Ռամկավար մանուկ հաւաքածոները, որոնք արդար լրացումներ կրնային մատուցել հեղինակին: Այսօր, Յակոբ Վարդիվառեան իմ կը

նագիրներով: Բ. Հասորը, իր հերթին կը սարածուի 399 էջերու վրայ (2016):

Գ. հասորն է, որ կը գերազանցէ առաջին երկու հատորները իր 932 էջերու ծաւալով (2018): Այս Գ. հատորին մէջ ընդգրկուած են Պատմութիւնները Միացեալ Յայ Յեղափոխական Կուսակցութեան, Յայ Սահմանադրական-Ռամկավար Կուսակցութեան, Յայ Ռամկավար Կուսակցութեան եւ Ազգային Ռամկավար Կուսակցութեան: Տարբեր հոսանքներու կնճռոտ անցեալ մը՝ զոր հեղինակը ջանացած է զարգացնել՝ ուսումնասիրելով իւրաքանչիւր կազմակերպութեան անցեալէն մնացած սուղ տուեալներ:

Զննութեան սակ եղող կուսակցութեանց Պատմութիւնները բազմաթիւ հանգոյցներ եւ ոլորտային ուղիներ ունին: Սակայն անոնք մեկուսացած օղակներու շարք մը չէ որ կը ներկայացնեն: Անոնք կը ծաւալին եւ ընթացք կ'առ-

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՎԱՐՍԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱԿԱՐԶՈՒԹԵԱՆՑ ԾԻՐԸ

Ըսինքն թէ այս Պատմագիրը կը յենի երեք առանձին կառոյցներու - միջազգային հաղափականութիւն, ազգային Պատմութիւն եւ կուսակցութեանց Պատմութիւն:

Յետեւելով այս կառոյցին, մենք կը տեսնենք, որ Յայ Սահմանադրական-Ռամկավար Կուսակցութեան բաժնին մէջ տեղ գտած են Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումը (1908), Առաջին Յամաճարհային Պատերազմը, Ռուս-Թրքական համաձայնագիրը (1914), Սայբա-Փիֆոյի համաձայնագիրը (1916), Պրես-Լիթովսկի հաշտութեան Պայմանագիրը, Ազգերու Լիկան, Բեմալական Եւրոպայի (1919), Մուսուլի զինադաշնակը (1918), Սան Ռեմոյի համաժողովը եւ Սեւրի հաշտութեան Պայմանագիրը:

Պատմական այս ծիրին մէջ զետեղելով հայկական կեանքի իրադարձութիւնները՝ անկէ յետեւ կերպով կը լուսաբանուի կարգ մը խնդիրներու լուծման բնոյթը: Օրինակ, երբ սակաւին Ա. Աւսարհամարտը ընթացքի մէջ էր, արդէն Անգլիա եւ Ֆրանսա կը կնքեն Սայբա-Փիֆոյի համաձայնագիրը, Պատերազմի յաղթական ելքէն ետք օսմանեան հողերուն վրայ ազդեցութեան գոտիներ սահմանելով: Միւս կողմէ հայութիւնը կը հրաւիրուի Լեզին մը կազմելով՝ սատարելու դաշնակիցներու դաշին, Կիլիկիոյ ազգային օձախին հեռանկարով: Պատերազմէն ետք, ֆրանսացի իրենց սեփական կալուածը նկատելով Կիլիկիան, զայն «կը վաճառեն» թուրքերուն, դաւելով իրենց երբեմնի փոքր դաշնակցին:

Ուրեմն, Պատմական այս տուեալներով կը բացատրուին կուսակցութեանց այս նպատակները՝ Լեզինը կազմելու, Պօղոս Նուարի գլխավորած Ազգային Պատմութիւններ վարելու դաշնակիցներուն հետ եւ ապա Կիլիկիոյ Պատմութիւնը կազմակերպելու, գաղթականներու վերահաստատման խուճաղեալ վիճակը կանոնաւորելու, եւ այլն:

Այս բոլորին մէջ կուսակցութիւնները կատարած են իրենց դերը, որովհետեւ այդ Երջաններուն անոնք կը հանդիսանային ջղային համակարգը ամբողջ ազգին:

Այս բաժնին մէջ տեղ գտած են նաեւ հակիրճ Պատմութիւնները Յայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան եւ Վարդանանց Ամբաստաններու Եղբայրակցութեան: Առաջին հայեացքով կրնայ անհասկնալի թուիլ այդ կազմակերպութեան անմիջական առնչութիւնը կուսակցութեան հետ: Սակայն, անկէ խորանալով կը մտնենք, թէ կուսակցականներ ինչպիսի առաջնորդող դեր կատարած են այդ համազգային կազմակերպութեանց հիմնադրութեան եւ գործունէութեան մէջ: Օրինակ այստեղ կը տեսնենք, որ Բարեգործականի հիմնադրութեան մէջ Պօղոս Նուարի անմիջական գործակիցները հանդիսացած են Երուանդ Աղաթօնի, Նազարէթ Տաղաւարեանի եւ Վահան Մալէգեանի, որոնք կուսակցական Պատմութեանը տեղը եւ անդամներ Յայ Սահմանադրական-Ռամկավար Կուսակցութեան: Իսկ անկէ կանոնաւոր Բարեգործական Միութեան մը գաղափարը յղացող եւ անոր գործունէութեան ծրագիրները մշակողը հանդիսացած է սահմանադրող գրող եւ Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութեան ղեկավարներէն Արփիար Արփիարեան:

Իսկ Վարդանանց Ամբաստաններու Պարագային հիմնադիրներու շարքին կարեւոր դեր կատարած են Փոռֆ. Մարտիրոս Անանիկեան եւ Տիրատու Տիֆիճեան (ճամկավարներ): Յետագային իրենց Ազգ. Մարտիկան կարեւոր ներդրում ունեցած է դարձեալ ճամկավար ղեկավար Տոֆ. Յովհաննէս Ծովիկեան: ➡6

Երազելով մեծ երազի ճամբուն ուղեւորներուն հետ

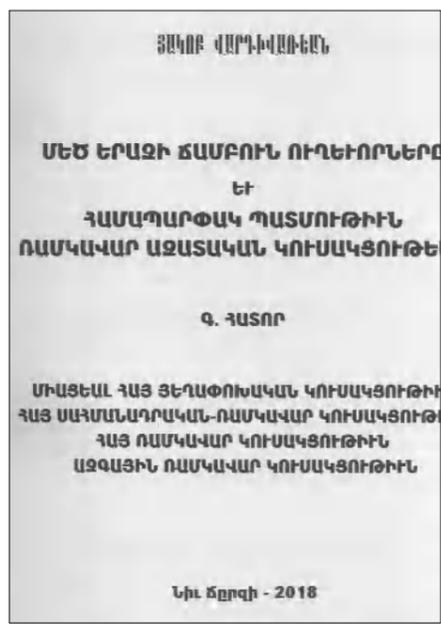
բոլոր փաստերը հաւաքուիմ, յուսաբերութիւնները մշակուիմ ու Պատմագրութեան վաղուան ամբողջական Պատմութեան համար իրենց աստիճան:

Դաշնակցական Պատմագրութիւնը բախտաւոր եղած է բազմաթիւ իմաստներով: Նախ կուսակցութիւնը գրած ու խմբագրած է իր Պատմագրական Պատմութիւնը, իրենց ինքնուրուի յարգող հաղափական կազմակերպութիւն: Այդ ան եղած է Պատմական կուսակցութիւնը եւ հետեւաբար անոր Պատմութիւնը միահիստուած է այդ Պատմութեան Պատմութեան հետ: Եւ ամենէն կարեւորը՝ Դաշնակցութեան մէջ կուսակցական դեմքերը իրենց գաղափարական յանձնառութեան կողմէն ուխտ նկատած են իրենց վկայութիւնները յանձնելու Պատմութեան: Վրացեան, Ռուբէն, Կոմս եւ ուրիշներ շահեկան ներդրումներ կատարած են իրենց կուսակցութեան Պատմութեան եւ անոր միջոցաւ ալ՝ մեր ընդհանուր հաղափական Պատմութեան: Անոնք, Մալխասի մեծ Պատմագիրը կուսակցական Պատմութեան աստիճանը բարձրացուցած են դիպուկագրութեան մակարդակին՝ օգտագործելով ծանրաբանութիւն մը մատուցանելով մատուցած տեղեկութիւնները:

Դաշնակցութեան Պատմութիւնը՝ որքան հարուստ, հիմնուած է միաձոյլ կառոյցի մը վրայ: Այսինքն կուսակցութեան հիմնադրութենէն (1890) մինչեւ այսօր կուսակցութիւնը գործած է միեւնոյն անունով գաղափարականութեամբ: Սակայն միւս անունով կուսակցութիւններու Պատմագրութեան բաւական աղօսած է Պատմութեան այդ ուղիի գիծը՝ բաժանումներով, միացումներով, հակամարտ հաստատականութեամբ եւ մասամբ նորին:

Սոցիալ Դեմոկրատ Յնչակեան Կուսակցութիւնը ունեցած է իր ներքին բաժանումները, մասնաւորաբար գոյառուովը Վերակազմեալ թեմին, որ ինքզինքն ձերբազատած է կուսակցութեան սկզբնական ընկերակարական սկզբունքներէն, յարելով զուտ ազգայնական գաղափարաբանութեան մը:

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը, որ յառաջացած է տարբեր հոսանքներու միացումով եւ երբեմնական բաժանումներով, ճշմարիտ մարտահրաւրի մը կը ներկայացնէր մարտահրաւրի մը՝ ղեկավարելով սկզբնադրութիւնները իւրաքանչիւր հոսանքին եւ ապա ենթարկելու վերլուծական փորձին՝ ընդհանրութիւններ Պատմութեան տուեալներու այդ խառնարանին մէջ: Անկէ ըլլալով՝ ճամկավար, արմենական, Ժողովրդական եւ այլ ղեկավարներ համեմատաբար ժլատ եղած են իրենց յու-

դիմագրաւ այդ ահաւոր մարտահրաւրի՝ զինուած մարտի փորձերու Պատմագրութիւններու գիտակցութեամբ: Ան չէ ունեցած ակադեմիական գործ մը երկնային յաւակնութիւնը. եւ արդէն, եթէ մեկնած ըլլար այդ յաւակնութենէն՝ արդէն ընկրկած Պատմութեան իմաստը կը փայտանայ անոր հաւաքածոյի մը մէջ:

Ներկայ գրախօսութեան փորձը կը վերաբերի Վարդիվառեանի Պատմագրութեան երրորդ հատորին: Սակայն կարելի չէ անցնիլ այդ հատորի բնութագրին՝ առանց նշելու առաջին երկու հատորները, որոնք օրկանական ամբողջութիւն մը կը կազմեն ներկայ հատորին հետ: Շարժումը երկու ընդհանուր վերնագիրներ - «Մեծ Երազի ճամբուն Ուղեւորները» եւ երկրորդը՝ «Համադարձական Պատմութիւն Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան»: Երրորդ գիծի վրայ կու գայ տուեալ հատորին բովանդակութիւնը ցուցնող վերնագիրը: Օրինակ, Ա. հատորը յատկացուած է Արմենական Կուսակցութեան եւ հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան, կրելով համադրաստիւան վերնագիրները: Ա. Հասորը կը սարածուի 396 էջերու վրայ (2015): Բ. հատորը նուիրուած է Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութեան, Գաղափարական Միութեան, Ազատական Կուսակցութեան եւ Յայ Ազգային Ազատական Կուսակցութեան՝ համադրաստիւան վեր-

նեն մեր ազգի Պատմութեան մէջ. կը միջամտուի անկէ եւ ձեւ ու կերպարան կը փոխեն անոր տուեալներով: Յետեւաբար կուսակցութեան Պատմութիւնը կը ծաւալի ազգային Պատմութեան մէջ: Յետեւաբար հեղինակը ուսումնասիրութեամբ մը սահմանած է ազգային Պատմութեան այն դիրքերն ու տուեալները, որոնք կը ձեւակերպեն կուսակցութեան Պատմութիւնը:

Օղակը անկէ ընդլայնելով՝ հեղինակը գիտակ է, որ ազգային Պատմութիւնը, իր հերթին, չընթանար Պատմութեան մը մէջ, այլ անբաժանելի մասնիկն է համաճարհային ընդհանուր Պատմութեան:

Ունակ գուցէ անհարկի գտնեն այնքան ընդարձակ ծաւալում՝ քանի հեղինակին նպատակն է ներկայացնել կուսակցութեան, կամ՝ կուսակցութեան տուեալ ճիշդին Պատմութիւնը: Սակայն, դիրքերը, զարգացումներն ու համադրութիւնները հասկնալի Պատմական մը մէջ դնելու համար անհրաժեշտ կը դառնայ ուրուագծել ազգային Պատմութեան բնութեւքը եւ զայն զետեղել համաճարհային Պատմութեան ծիրին մէջ:

Այս ձեւով կը կերտուի երեք զուգահեռ Պատմութիւններ, որոնք անհրաժեշտ են սահմանուած են իրարու հետ եւ կ'ամբողջացնեն զիրար:

ՌԱԿ-ի Պատմութեան ուսումնասիրութեան ձեռնարկող ինքն Պատմագրութեան, ինչպէս նաեւ միւսին հարեանցի հետաքրքրութիւն ունեցող անձ, երբեք Պատմութեան հատոր մը, կամ հատորներ, որոնք համադարձական Պատմութեան մը շան այդ Պատմութեանը: Այդ Պատմութեան փաստաթուղթերը սարածուած են ժամանակակից մանուկին մէջ կամ գործիչներու յուշերուն մէջ - ինչ անգամ նաեւ կուսակցական Երջանակներու մօտ մնացած նամակներու եւ աստիճանագրութեանց մէջ:

Այսինքն՝ փաստաթուղթերու առարկայական գոյութեան շուրջ: Կան նաեւ կուսակցութեան նախաձեռնողներուն գաղափարաբանութիւնները, որոնք յաճախ կը հակադրուին իրարու - ինքնադատաբանութիւն, հայրենիքի ազատագրում, ընկերային փոխակապակցութիւններ, եւ այլն:

Յետեւաբար Վարդիվառեանի գործը ոչ միայն կը յայտնաբերէ փաստաթուղթերը, այլ անոնց հետեւում կը հետեւի անոնց գաղափարաբանութեանց, որոնք ի վերջոյ համադրուելով՝ Պատմութեան վերահաստատման գաղափարաբանութեան մը մէջ, որ հաղափական ու ազգային դիմագիծ Պատմութեան գար ընծայել 1921-ի հոկտեմբերին կազմուող կազմակերպութեան՝ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան:

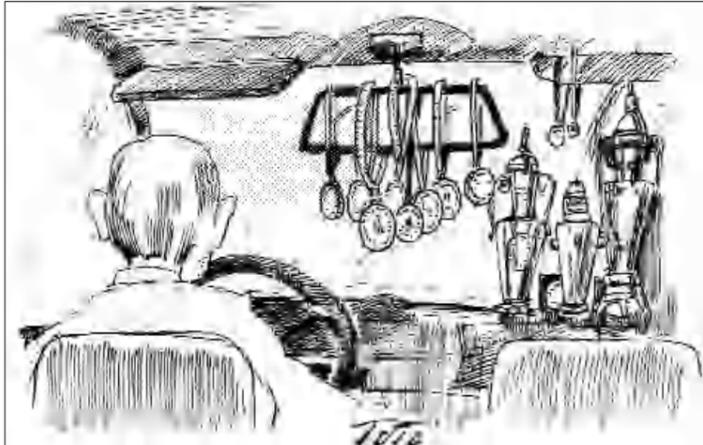
ՀՊՎԻԿ ԱՅՅԱՆ

Տայասանը Երբեյան դափնեկիր չունի, բայց ունի կայքեր

Մեր հարեան սիկին Արուսը, որը Ռուբեն Չախվերդյանի համանուն երգի հեծ ոչ մի կապ չունի, դասելով մեր մուսուսում դարբերաբար սարածվող ախորժաբեր բոյրից, հրաշալի սոլմա է դասրասում: Ավելին, նա նաեւ հրաշալի ձայն ունի եւ շատ է սիրում Կոմիտասի «Կաբալիկ» երգը, հասկապես ու երեկոյան, կեսգիշերին մոտ:

Մեծ էր իմ զարմանքը, երբ մի անգամ նրանց տան մոտով անցնելիս, բաց դռնից կտակներ նկատեցի, ու երբ հարցրեցի, թե ունեւ եւ, դասասխանեց՝ որ իմն է նկարել: Մի խոսով, սիկին Արուսը, չնայած աշխարհի ամենայնպէս հոսով սոլման է դասրասում, ամենայնպէս է երգում «Կաբալիկ» ու ամենագեղեցիկն է նկարում անսառի մեջտեղով հոսող գետակը, բայց աղբում է երջանիկ եւ վարձով, միջանցի դասարան եւ անուսին չունի, երեխաները մեծ են ու Ռուսասանում, բացի այդ՝ ոչ մեկը չգիտի, թե նա որքան սահանդավոր է:

Չիտեցի սիկին Արուսին՝ կարդալով Մարիամ Ծառուկյանի բաց նամակը ԳԳ վարչադէտ Նիկոլ Փաշինյանին, որն ի դեմ մեծ ոգեւորոյանք հրաղարակել է մեր կայքերը: Դա, Մարիամ Ծառուկյանը ոչ մի կապ չունի ԱԺ-ում Ծառուկյան խմբակցոյան եւ անձամբ Գագիկ Ծառուկյանի հետ: Մարիամը, շեւտելով, որ իմը հոլարս հայ քաղաքացի է, ընդգծում է, որ իմը հոլարս է ոչ միայն այն դասձառով, որ հայ է, կամ որ Նիկոլ Փաշինյանը դարձել է ԳԳ վարչադէտ, այլ, ուսարոյթուն, քանի որ իմը Երբեյան մրցանակակիր աղջիկ է: Այսինքն Մարիամի հայրը՝ Մարիոս Ծառուկյանը, ինչդէտ դասրն է դմ-

դում՝ ԳԳ վարչադէտն ուղղված իր նամակում, 2017-ին ստացել է հաղաղոյան Երբեյան մրցանակը: Մարիամը՝ հայ լինելու դէտ հոլարս, նուս է, որ իր հայրը միջազգային էքմդեր է, ամբողջ աշխարհում շատ ձանաչեւ եւ հարգված մասնագէտ բնադասողանոյան ոլորտում՝ մասնավորադէտ գլոբալ սահանքան հիմնադրոյի հարցում: Աղջիկը նուս է, որ աշխարհում դժվար է գտնել մի տեղ, որտեղ իր հայրը գործուղման չի մեկնել՝ Ուզանդայից մինչեւ Մավրիկիա, Ավստրալիայից՝ Կանադա: Մարիամը նուս է, որ չնայած հայրը կարող էր ընտանիքը տեղափոխել արտերկիր, բայց որոշել է մնալ հայրենիքում եւ իր երեք գաղակներին մեծացնել հայեցի ու իր ներդրումն ունենալ Գայասանում: Սակայն 2015-ին բնադասողանոյան նախարարոյթունում, ինչդէտ Մարիամն է գրում, ամարդարոյթունների դասձառով Մարիոս Ծառուկյանը, որը, հիտեցնեւ, հաղաղոյան Երբեյան մրցանակակիր է, բռի եւ անհարգալից վե-

րաբերումնի է արժանանում եւ ազատվում է մթնոլորտային օդի քաղաքակրթոյան բաժնի դէտի դասձառնից՝ իր դիմումի համաձայն: Գիմա Մարիոս Ծառուկյանը (Երբեյան հաղաղոյան մրցանակակիր) Գայասանում ԳԳ սախ է քում: Մարիամը խնդրում է վարչադէտ Փաշինյանին, որ իր հորը՝ Մարիոս Ծառուկյանին, նոր Գայասանում համադասասխան աշխատանք տան, քանի որ եթէ Երբեյան հաղաղոյան մրցանակ ստացած մարդը սախ է քում, դա դէտոյան խայտաղաղոյան է:

Վերցում Մարիամը շեւտում է, որ բացի հորն աշխատանքի տեղափոխելուց նաեւ շատ կուզեմար, որ վերջադէտ լուսաբանվեր այն փաստը, որ Գայասանն ունի Երբեյան մրցանակակիր, որովհետեւ շատերը չգիտեն այդ մասին: Նամակին կից՝ Մարիամը ներկայացրել է իր մրցանակի վկայականը, որտեղ դարգ անգլերենով գրված է, որ Մարիոս Ծառուկյանը Երբեյան մրցանակ... չի ստացել:

որ նա Երբեյան հաղաղոյան դափնեկիր է:

Գիմա, եթէ իրականում 2007-ին ոչ թէ Գորն է Երբեյան մրցանակը ստացել, այլ Մարիոս Ծառուկյանը, դէտ այսինքն մեզ մինչեւ հիմա խաբել են, Գայասանը Երբեյան դափնեկիր ունի, բայց ոչ մեկը չգիտեմ, աղա որտեղ է դարուն Ծառուկյանի՝ Երբեյան համաձաղղոյից ստացած 1,5 միլիոն դոլարը, մանավաղ եթէ մարդը որոշել է մնալ Գայասանում, որդեսգի այստեղ ներդրումներ անի: Ինչդէտ կարող է 11 տարի առաջ 1,5 միլիոն դոլար ստացած շատ խելացի մարդը հիմա սախի քել, եւ ինչդէտ է անհարմար սախի քելը թեկուզ նոր Գայասանում, որտեղ, ի դեմ, մեզ շարունակելու են դէտ գալ սախիները: Ինչդէտ է խաբում Մարիամ Ծառուկյանը, ում է ձեռք առնում՝ ԳԳ վարչադէտին, որին նամակ է գրել, թէ՛ ԳԳ քաղաքացիներին, որոնք կարող են, թէ ինչդէտ են հայկական որոշ լրասվամիջոցներ հայտնում՝ Գայասանն ունի Երբեյան դափնեկիր, բայց նա սախ է քում (իմիջիայլոց, Գայասանի վարչադէտը՝ նախան վարչադէտ դառնալը սախի էլ չէր քում, ոտով էր քալում):

Լալ, եմթաղերն Մարիամն իրոք համոզված է, որ իր հայրը Երբեյան դափնեկիր է, բայց նա նամակը հրաղարակած լրասվամիջոցներ... Լրասվամիջոցն են: Գիմա, եթէ նոր Գայասանի մի հոլարս քաղաքացի Սոչիում արտագնա աշխատանքի մեզ, գործընկեր բանվոր ուղբեկին համոզված դմդի, որ Գայասանը Երբեյան դափնեկիր ունի, Մարիամ Ծառուկյանն է մեղավոր, թէ՛ հայկական կայքերը:

Գայասանը դժբախտաբար Երբեյան դափնեկիր չունի, ոչ մի ոլորտում... Առայժմ:

3 կգ, 700 գրամ, 52 սմ

Գայասանում ամեն օր տեղի է ունենում հեղափոխոյան: Ամերկայում էլ, Ռուսասանում ու Գերմանիայում էլ, Պորտուգալիայում ու Չարդում էլ... Ամեն տեղ ամեն օր տեղի է ունենում հեղափոխոյան, ընդ որում՝ ժամում մի քանի հաս: 3ուրաֆանչյուր ծնունդ հեղափոխոյան է: Օրինակ երբ գյունրեցի հաչիկյանները 10-րդ երեխան են ունեցել ու կանգ առնել չեն դասրասվում, չնայած տնակում են աղբում, կամ քանի որ տնակում են աղբում, ուրեմն նրանք 10 անգամ հեղափոխոյան են արել: Գեղափոխոյանը նորի ծնունդն է, եւ 3 կիլոգրամ, 700 գրամ քաշով ու 52 սանիմետր հասակով Սերբակ հաչիկյանը հեղափոխոյան է, իսկ այս օրերին Գայասանում տեղի ունեցածը՝ ոչ: Ամեն դեմոկում առայժմ, քանի դեմ ուղիղ եթերներով ոչ միայն խոսում են, այլեւ աշխատում, քանի դեմ Սիլյուսի ջախել նախարարը ոչ միայն Նիկոլ Փաշինյանին է հուշում ուսաղարկով քալել, այլ սիլյուսֆահայերին է քալեցնում դեմոի տուն, թեկուզ ոչ ոտով, թեկուզ առանց ուսաղարկի: Այ, երբ դա անի, կլինի հեղափոխոյան, երբ ԿԳ նախարարը ոչ թէ մետոյով աշխատանքի գնա, կամ Վերջին գանգի համար հավակած փողերը վերադարձնի ծնողներին, այլ մարդուն Աստված չանվանող ու չհամարող տերունդ դասիարակի, կլինի հեղափոխոյան, երբ առողջադասողանոյան նախարարն ու կաթողիկոսը հավասան Աստուն, կլինի հեղափոխոյան, երբ բնադասողանոյան նախարարը բնադասողան լինի, կլինի հեղափոխոյան, երբ դասողանոյան նախարարը բոլոր չձառայած նախարարներին... գրնե դասմի, թէ նրանք ինչ են կորցրել,

կլինի հեղափոխոյան: Գիմա, առայժմ, տերծերին փոխարինել են միկոլները, իսկ դա հեղափոխոյան չէ, թեկուզ եթէ առաջիններին ասում էինք, երկրորդների համար խեմթանում, ընդ որում՝ նույն չափով, նույն քովով, նույն կրով, նույն աղբում կամ դրա նույն բացակայոյամբ:

Տարբերոյան կա՞, թէ ով է Պուսինի հետ հանդիպում, եթէ բոլորիս կարծիքով առանց Ռուսասան մեզ կտեղմեն արեւելից ու արեւմուտից, ու մեմ կառնեմ ձմռանն առանց գազ: Տարբերոյան կա՞, թէ ով է խոսելու Ալիեի հետ, եթէ բոլորիս կարծիքով իմքը բորնի է, իսկ մեմ՝ արծիվ, տարբերոյան կա՞, թէ Թրամփը ում չի ընդունելու Սոչիակ տանը, եւ ում հետ է տարունակելու խորը եւ համադարձակ հարբերոյանները Եվրոդան:

ժողովուրդը հիմա միասնակա՞ն է. է՛, բա ի՞նչ էր ժողովուրդը, երբ գործող խորհրդարանն էր ընտրում եւ կամ չէր բողոքում՝ իր ձայնը գողացված տեսնելիս: Առաջ կոռուդիա կար, էլ չի՞ լինելու, իսկ դուք գիտե՞ք, թէ ինչի համար են դասձառնից հեռացվում «կոռուդիայից մարուն» Արեւմուտում՝ կամ գողանալու, կամ բռնաբարելու: Դասձառնայան այս երկուսից մեկը կամ երկուսն էլ դէտ է անի՝ Ալյասայից մինչեւ Նոր Ձելանդիա, Տոկիոյից՝ մինչեւ Բուենոս Այրես: Աշխարհում հեռացնում են մեզ մոտ՝ ոչ, բայց մեզ մոտ էլ են հեռացնում, ոչ բոլորին, անուտ, ինչդէտ աշխարհում, ի դեմ:

Ուրեմն հույս չկա՞: Իհարկե կա, անունը Սերբակ հաչիկյան է, նոր է ծնվել: Մեզ համար գուցե ոչինչ չփոխվի, բայց խաչիկյանները հավանաբար տուն կսանան: Գուրով:

Որդեսգի աշխարհում այլեւ ոչ ոք չգողանա, դէտ է գողերին դասձել, կաղ չունի ուլբեր են եւ ինչ են գողացել: Օրինակ, եթէ Ներին գորբերի համանասարը կամ Չինված ուտերի Գլխավոր շաքի դէտ բան են գողանում, մարդ են ծեծում, ուրեմն նրանք ոչ միայն դէտ է հեռացվել գաղեցրած դասձներից, այլեւ դէտ է դասձվել, եթէ իհարկե նրանց կասարած հանցագորոյանների աղաղոյանը կան: Գիմա, երբ վարչադէտ Փաշինյանն ասում է, որ վեմդեսա չի կեցելու, այսինքն այսքան տարի ժողովրդին կեղեկողները, հարսահարողները, ծեծողները, ախաբեկողները չեն դասձվելու, միայն դասձներից են հեռացվելու, ուրեմն կամ վարչադէտ Փաշինյանն ամենեւին էլ աղաղոյանը չունի, որ այդ մարդիկ նման հանցագորոյաններ ենք եւ, կամ այդ մարդիկ իրականում նման հանցագորոյաններ չեն արել, կամ էլ վարչադէտը նրանց հետ էլ է դայանավորվածոյան, որ չի նեղացնելու, ինչն ի դեմ կոչվում է հանցավոր դայանավորվածոյան, քանի որ եմթաղբալ հանցագորոյանը կոծկելու նդասակ ունի:

Ուրիտ տարբերակ էլ կա, որի մասին արժե մանրամասն խոսել: Եմթաղբերն Ներին գորբերի նախկին համանասար Կոլվա Երանոյանին ոչ միայն ազատում են դասձնից ու ծառայոյանից, այլեւ դասում են (կաղ չունի ինչի կամ որի համար): Գակսանայի էլ է, որ Երանոյանը եթէ ինչ-որ բան արել է, աղա միայնակ չի արել, կամ ինչ-որ մեկի հրամանով է արել, կամ ինչ-որ մեկի իմացոյամբ, կամ էլ ինչ-որ մեկի հետ: Ու դարգ է, չէ՞, որ Երանոյանը դասարանում (եթէ հայսկի այնտեղ) այդ անունները տալու է: Սա կուտանակի, որ մեղադրանքներ կարուցվեն այլ անձանց նկատմամբ, ու չի բացառվում, որ ամենաբարձր մակարդակի դասձոյաններ դրանք լինեն: Իսկ Գայասանում ամենա-

Իսկ ինչո՞ւ վեմդեսա չի լինելու

բարձր դասձոյանները միտ կաղ են ունեցել իրենց նախորդների հետ էլ, իրենց հաղողների հետ էլ, հետաբար երբ ասում են, որ վեմդեսա չի լինելու, շատ հնարավոր է, որ դա ասում են, որդեսգի դասձողները հանկարծ չսան վայելողների անունները ու չդարգվի, որ իրականում ոչ մի հեղափոխոյան էլ չի եղել, քանի որ հեղափոխոյաններին դասողի հաղորդում է վեմդեսան, ոչ թէ սիցիլիական, այլ քաղաքական իմաստով անուտ, չնայած՝ նայած դարաերջան, նայած ժողովուրդը կամ նայած երկիր:

Ու հիմա ո՞րն է Տարբերոյանը. առաջ էլ մեմ գիտեմք, որ մեզ հարսահարում են, կամ մարդիկ, որոնք նաեւ ծեծում են, մեղանից գողանում են, եւ ու նրանք դասձոյաններ են: Գիմա փոխվել է միայն այն, որ այդ մարդիկ այլեւ դասձոյան չեն (նրանց մի մասը), ընդամենը, այսինքն եթէ հարսահարել են, ծեծել են, մեղանից գողացել են, ոչինչ, էլ դրա հնարավորոյանը չեն ունենա: Գիմա դրա հնարավորոյանը ուրիշները կուտենան, որոնք կամ կողողանան, կեծեն, կամ էլ չեն գողանա եւ չեն ծեծի, բայց հաստակունան, որ եթէ անգամ գողանան ու ծեծեն, իրենց դրա համար ոչ ոք չի դասձելու, իրենք չդասձեցին ոչ մեկին, չէ՞:

Մյուս կողմից՝ չինովնիկը, անկախ նրանից հեղափոխոյան ծնունդ է, կարմիր է, կանաչ է, աղ է, ձախ է, թէ՛ կենտրոնադէտ, մեշադէտ աղբում է դէտոյան հաւվին, նույնիսկ բանտում: Գակսանաբար այս դասձառով էլ նրանց բանտ չեն նետում, այլ դարգաղտե դասձոյան են հանում: Զանի որ եթէ հայնվել բանտում, կարունակեն աղբել դէտոյան հաւվին, իսկ եթէ դասձնից գրկվեն՝ աղա ստիղծած կլինեն ծախսել սեփական փողերը, դէտ, այսինքն կուտակած փողերը:

Գուցե այս դասձառով էլ հենց վեմդեսա չի լինելու:

Անձնագրերի ցուցահանդեսում նաև հայկական նյութեր

Քեյմբրիջում (Մասաչուսեթսի նահանգ) գտնվող Մ. Նահանգների հնագույն համալսարանի (հիմնված 1636-ին) Հոուսթոն գրադարանում ապրիլի 30-ից օգոստոսի 18-ը գործելու է «Անձնագրեր: Անցումային Երջանի կյանքեր» խորագիրը կրող ցուցահանդեսը, սեղեկացնում է «Արմինյն Միրոր-Սփիթեր» շաբաթաթերթը: Այն եզակի հնարավորություն է սալու այցելուներին խորհրդածելու դասնության ընթացքում սեղի ունեցած զանգվածային միգրացիայի խնդիրների մասին, մանավանդ հազարավոր ներգաղթյալների փախստականների սեղանաբերում մի երկրից մյուսը: Ներկայացվել են հնագույն անձնագրեր, վիզայի դիմումներ և ներգաղթի հետ կապված այլ փաստաթղթեր: Հասուկ բաժնում ներկայացվել են նաև Հայոց ցեղասպանության, սարագրության և գաղթի հետ կապված վավերագրեր:

Հարվարդ համալսարանի արխիվներից: Ցուցանմուշների մեջ են 1857-ին Ջորջ Ֆրենսիս Տրեյնին սրված անձնագիրը, որը դիմում էր, որ նախատեսվում է եղել ժյուլ Վեռնի «80 or աշխարհի շուրջ» վեպի հերոս Ֆիլիպ Ֆոգի, Տրեյնի արտաբերած փաստաթղթերը, աֆրո-ամերիկացի ակտիվիստ

վիստ՝ Շիրի Դյու Բուայի անձնագիրն ու նամակները, ԱՄՆ-ի նախագահ Ուորեն Հարդինգի 1922-ին ուղարկված հեռագիրը դրկս. Ջեյմս Բարսոնին, որտեղ հանձնարարվում էր Մերձավոր Արևելքում կազմակերպել նյութատրամադրության գործունեություն, խորհրդային ժամանակներում բիթլիսի Հոլիանդյան Որբերյանին (նաև ճանաչված որդես Հայրապետյան) սրված անձնագիրը, Սվազի (Սեբաստիա) 18-ամյա Շուան Մարտիկյանին և Լիբանանում ծնված նրա մեկուկես տարեկան որդու՝ Մարտիկյանի ժամանակավոր անձնագիրը, և այլն:

Ցուցահանդեսի կազմակերպիչներից Լուկաս Մերսեիկյանը (Մարտիկյան) բացատրել է, որ Շուանը եղել է իր մեծ քանակությամբ անձնագրային փաստաթուղթը միայն վերջերս է հայտնաբերվել հոր կողմից՝ վերոհիշյալ Մարտիկյանի մահվանից հետո (2013-ին):

Ցուցահանդեսի կազմակերպչական աշխատանքները ղեկավարել է Հոուսթոն գրադարանի հասարակական և գիտական ծրագրերի տնօրեն Աննա-Մարիա Էգերտը:

4 ԱՄԿ-Ի ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՈՒՂԵՆԵՐԸ

ՌԱԿ-ը ամբողջացնող տարբեր կուսակցություններից ամենից հին ժառանգող Արմենական Կուսակցությունն է, որ կազմուած է 1885-ին Վանի մեջ և հնութան կարգով արդի կուսակցություններից ամենից մեծ անդամակցության իրաւունքը դասնականորեն վերադասարանում է անոր: Արմենականներու դասնականը յայնպէս լինում է երկու սխալագործութիւններով, որոնց իրագործման համար կուսակցութիւնը դասնական էր սարհներով: Այդ սխալագործութիւնները Վանի 1996ի և 1915ի ինքնադատարանութիւններն են: Առաջին ինքնադատարանութեան արարքն անելի քան 800 ազատամարտիկներ զոհ տալով կուսակցութեան զարգացման թափը զգալիորէն սահմանափակուած է:

Վարդիվառեանի Գ. Հասորը կը սկսի Միացեալ Հայ Յեղափոխական Կուսակցութեան կազմութեամբ, որովհետեւ յետագային այդ ժառանգողը եւս յիշի հանդիսանար միութեան սարհերէն մէկը կամ անելին, անոր ազգային գաղափարականութիւնը 1907-ին Արմենական կազմակերպութիւնը եւս Հայ Յեղափոխական միութիւնը միասնաբար կազմած են Գաղափարական Միութիւնը:

Նկատի ունենալով վերոյիշեալ միացումը՝ Վերակազմեալ Հնչակեան Կուսակցութիւնը եւս դիմած է մաս կազմելու այդ միութեան, որովհետեւ, նախ վերոյիշեալ ժառանգողներուն մէջ ան հասարակ էր գաղափարական նոյնութիւններ եւ արդա՝ մղուած էր «միութիւնը զօրութիւն է» սկզբունքով:

Ուել դասնաբանի համար ճիշդ յիշի չըլլար կուսակցութեան բաղկացուցիչ կազմերէն իւրաքանչիւրին սկզբնաղբիւրներուն դիմել զսնել անոր կազմութեան եւ զարգացման փուլերը եւ արդա հասցնել հանգոյցը իր սրամաբանական եզրակացութեան: Այդ մարտահրաւերն է որ դիմաւորած է Վարդիվառեան եւ անխոնջ յորհուրդներով արդարութիւնը ըրած է իւրաքանչիւրին իր հասորին մէջ հասարակելով անոնց համադրաստիպան կոչոնները: Այսպէս, ան ուրուագծած է Հայ Սահմանադրական (1908) կուսակցութեան դասնականը, եւ արդա հերթականորէն Հայ Ազգային Միութեան կազմութիւնը 1917-ին Գաիիւրէի մէջ: Հեղինակը լայն բաժին մը յատկացուցած է Հայ Սահմանադրական կուսակցութեան, նկատի առնելով անոր դասնական դերը եւ զայն առաջնորդող ղեկա-

վարները, որոնք իրենց հերթին հանդիսացած են համազգային սարողութեամբ ղեկավար դեմքեր: Այս բաժնին մէջ ընդգրկուած են կուսակցութեան գործունեութիւնը դասնական Հայաստանի, Կիլիկիոյ եւ Կովկասի մէջ:

Հայ Ռանկավար Կուսակցութեան ենթաբաժինին մէջ ուրուագծուած են ազգային այն իրադարձութիւնները, որոնց մէջ դեր կատարած է կուսակցութիւնը: Արմենադարձիկ դասնագիրը, Փետրուարեան արդարութիւնը, Կիլիկիոյ անկախութեան շարժումը եւ արդա Կիլիկիոյ դարձումը:

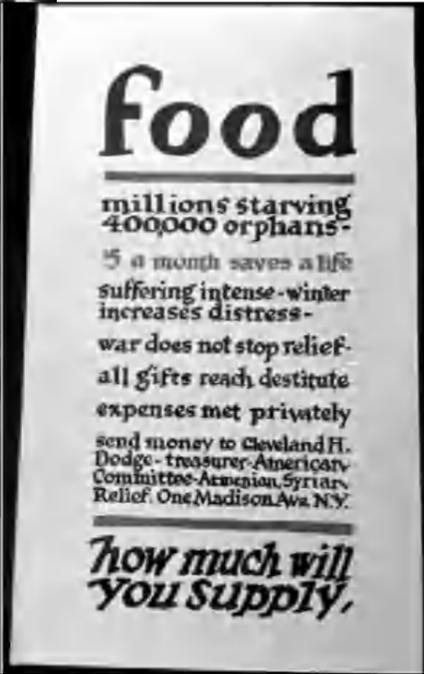
Կուսակցութեան հսկայ իրականացումներու արհիւն յիշուած է յիշատակել անոր նուիրաբերումը նորանկախ հայրենիքին, սասարելով նիւթաբեր անոր բարոյութեան: Խաչատուրի նիւթական հանգանակութիւնը Պոլսոյ եւ Արեւմտահայկոյ մէջ կը յատկանշուին ռանկավարներու առաջնորդութեամբ: Անոնք չեն սահմանափակուած բարեփոխական յատկացումներով, այլեւ ունեցած են ռազմագիտական մտածողութիւն: Այսպէս, 1920-ին անգամ սեսիլը ունեցած են ռազմական օդատորմիկը մը օժտել անկախ Հայաստանը եւ հանգանակութեան կատարելով Եգիպտոսի մէջ անգլիական բանակէն գնած են 20 ռազմական օդանաւեր: Վարդիվառեան մանրամասնորէն կը ներկայացնէ հանգանակութեան ու գնման դասնականները:

Սակայն, անգլիացիները նմարելով ռուս համայնակարներու յառաջխաղացքը Կովկասի մէջ՝ մերժած են հայոց յանձնել գնուած այդ օդանաւերը:

Ռանկավար մտածողութեան կերտիչներու արհիւն հեղինակը կը յիշատակէ Միհրան Տամասեանը, Վահան Թէֆեանը եւ Լեւոն Սկրիչեանը:

Պէտք է կարեւորութեամբ շեշտել, որ գիրքին ամենէն անելի աշխատանք յատկանշող բաժիններէն մէկը կենսագրականներու վերականգնումն է, տուելով որ լուսանկարներ զսնելով ամենէն կորուած անկիւններէն եւ արդարութիւն ընելով մոռացուած դասնականութեան կարգ մը դեմքերու: Ուղիղ երկու հարիւր գործիչներու կենդանագրերը վերականգնուած են այստեղ՝ մեծ մասամբ ենթակայներու լուսանկարներով: Անոնք թէ՛ կ'առանձնան հասորին դասնական հոսանքէն եւ թէ՛ կ'ամբողջացնեն զայն:

Կարելի չէ ըսել որ կենսագրականները բոլորն ալ համարժէ են: Բացի Տամա-

Երազելով մեծ երազի ճամբուն ուղեւորներուն հետ

Տեանէն, Թէֆեանէն եւ Սկրիչեանէն, որոնց անունները յիշատակուեցան, այնտեղ կը տղանցնէ բազմաթիւ այլ դասնական դեմքեր, ինչպէս՝ Արապ Ալթոյաճեան, Երուանդ Աղաթօն, Սկրիչ Անդրանիկեան (ՀԲԸՍ), Եսայի Եղորտեան (Մուսա Լեւոն հերոս), Հայկակ Էկիմեան, Արապ Զողապեան, Միհայլ Ս. Կիրճեան, Լեւոն Թիֆլիսեան (Անդրանիկի ֆարսուղար), Վահան Թոթովեց (Անդրանիկի «Հայաստան» թերթի խմբագիր), Սեդրակ Կեղեկեան, Վահէ Հայկ, Լեւոն Բաւալեան, Ռուբէն Հերեան (որբախոյզ), Վահան Մալեգեան, Սուրէն Պարթեւեան, Մուշեղ Սերոբեան, Տոֆ. Նազարէ Տաղաւարեան, Միհրան Տէր Սեփիանեան, Բիւզանդ Զէչեան, Երուանդ Օսեան եւ ուրիշներ:

Հետաքրքրականը այն է, որ վերելք նշուած ժամ մը դեմքեր գիրքերու եւ այլ հրատարակութեան մէջ ներկայացուած են իբրեւ գրողներ. այստեղ կը դարձնուին անոնց դիմանկարը իբրեւ ազգային գործիչ - Այսպէս, Վ. Թէֆեան, Ա. Ալթոյաճեան, Ս. Պարթեւեան, Մ. Կիրճեան, Օճնիկ Զիֆթէ-Սարաֆ, Վ. Թոթովեց, իրենց տեղն ունին մեր գրականութեան մէջ, սակայն այս հասորին մէջ, լուրջ յորհումներով, Վարդիվառեան յաջողած է վերականգնել անոնց կերպարները նաև իբրեւ ազգային գործիչներ: Օրինակ Միհրան Տամասեանի մասնակի յուշերը հրատարակած է Պետրոս Տեփոյեան, սակայն այդ հրատարակութիւնը լիարժէք չի ներկայացնէր Տամասեանը. Վ. Թէֆեանի կենսագրութիւնը արդարեւ է Արապ Ալթոյաճեան, փորձելով ամբողջական յատկերով մը հանդէս գալ: Կարլէն Դալլաբեան հիացական էջերով անդրադարձած է Արապ Զողապեանի կենսոյին ու գործին, կազմակերպելով սովետահայ մատուցականի բռնաճարակով: Եւ, այսպէս, արուեստաբար. սակայն շատ ալ չեն արժանացած մինչեւ անգամ յիշատակուելու բախտին. յատկապէս՝ զոր հեղինակը եկած է ամբողջացնելու:

Պատմական տուեալներով հարուստ՝ այդ կենսագրականները կ'ընթերցուին դասնական ման սահուն շահեկանութեամբ: Այդ դասնական ալ արդար յիշի ըլլար, որ այդ արհիւն ընտել ունեցած ռանձին գրողներով հրատարակուեցան, իրենց հանրային շահեկանութիւնը արդարացնելու:

Վարդիվառեան դեր կը ծրագրէ երեք յաջորդական հասորներով ամբողջացնել այս արհիւն, վերջապահութեան տալով իր բոլոր արդիւնները, որոնք վստահաբար հսկայ ծաւալ մը յիշի ունենան:

Այս հասորը, ինչպէս եւ նախորդ երկու հասորները, հաւաստի եւ նուիրումի յայծառ վկայութիւններ են: Մեր դասնական միութեան, այլ ժողովուրդներու դասնական ման, կարելի չէ զսնել հրատարակուած հասորներէ կամ՝ համացանցէն: Անոնք կը կարօտին յամառ, յարատեւ եւ գիտակից հետադարձութեան եւ հետազոտութեան. բաներ՝ զորս Վարդիվառեան կատարած է անմնացող նուիրումով՝ երախտաբար թողելով արդարական դասնականները:

Բացի իրենց դասնական արժէքէն՝ այս հասորները իւրաքանչիւր կուսակցականի համար գիտակցութեան եւ ներուշուրի արդիւններ են: Պէտք է ընդունիլ, թէ երկու նյութակներն ալ լիովին արդարացուած են:

Գիրքին մէջ կան կարգ մը վրիպումներ, որոնք ոչինչ կը զեղեն անոր զանգուածային արժէքէն - օրինակ՝ Միհայլ գրական ծածկանունն է Չաղէլ Ասատուրի եւ ոչ Չաղէլ Եսայեանի, գրող Արապեան Յարութիւնեանի անունը Մալկարացի Կարօ է եւ ոչ լոկ Կարօ. Արեւ օրաթերթը հիմնուած է 1915-ի մայիսին եւ ոչ անկէ առաջ:

Այս նշումները կը կատարեն յարգաբարձ շեշտելու համար, որ վրիպումները անուշադրութեան արդիւն են:

Գիրքին խմբագրութիւնը կատարած է Վաչէ Դազարեան, ու ամենէն հմուտ անձերէն մէկն էր, որ կրնար ձեռնհասօրէն զլուխ հանել այս կորոյային գործը - թէեւ կարգ մը տեղեր, խմբագիրը, ի յարգանս հեղինակի բնագրին եւ ինքնատրութեան, կարգ մը մասերու մէջ նիւթերը թողած է իրենց հարազատ տարաբանութեան մէջ:

Հասորին հսկայ ծաւալը չի ֆաջալերեր ընթերցողը զայն կարդալու մէկ շունչով: Կարելի է կարդալ հասորած առ հասորած, վստահ ըլլալով, որ գործը չի կորսնցնէ իր շահեկանութիւնը:

Առաջին հերթին՝ հաւաստի վկայութիւն մը կը բերէ այս վիթխարի հասորը. Հաւաստի՝ որ կ'ամբողջանայ մատուցական հետաքրքրութեամբ եւ վաղուան սերունդներուն ժառանգ մը թողելու գիտակցութեամբ:

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆՎԵԼՅԱԼ

դասնական գիտությունների բեկխառն

Վերջին մեկ արված ընթացքում նավթի գինը 40 դոլարից բարձրացավ մինչև ներկա 75 դոլարը մեկ բարելի դիմաց: Նման գին վերջին անգամ եղել էր 2014-ի աշունը, երբ նավթի գինը այնուհետև սկսել էր սրընթաց անկում ապրել: Նավթի գնի այս փոփոխությունը սերտ է ունենում Մեծ Մերձավոր Արևելք կոչվող արածաբազմում ընթացող դաստիարակման ու ընդհանրապես ձեռնարկվող նոր աշխարհաբազմային դիմակայության ֆոնի վրա:

Նախագահ Դոնալդ Թրամփի որոշումները Մ. Նահանգները դուրս եկավ Իրանի հետ 6+1 ֆորմատով կնքված միջուկային դաշինքից, ինչը անմիջապես սրեց իրավիճակը արածաբազմում՝ խորացնելով ձգձգմանը ոչ միայն Իրան-ԱՄՆ, այլև

ցումը դրական ազդեցություն է ունենում առաջին հերթին այդ հումքը արտահանող շրջանում: Իրանի, Ռուսաստանի, Սաուդյան Արաբիայի եայլն: Հետևաբար հենց այս դաստիարակման են Երևանում այդ հումքի գնի անընդհատ բարձրացմանը: Այս գործընթացին նույնպես է նաեւ ՕՊԵԿ-ի և Ռուսաստանի դաշինքի կնքումը, որի համաձայն կողմերը դադարեցրել են ձեռնարկվող լիցենզիայի արդյունահանման կրճատումը:

Նավթի դաշինքից բացի նավթի գնի բարձրացմանը նույնպես է ընդհանուր մեծածախական իրավիճակի բարելավումը, մասնավորապես զարգացած երկրները՝ ԵՄ անդամ, ԱՄՆ-ն, Կանադան, վերջապես հարավարևելյան միջերկրածովային շրջանում: Եվ սակայն էլ գրանցվել այդ երկրների միջոցով նավթի կայուն աճ: Սրա ֆոնին կայունացել է նաև մեծածախական իրավիճակը Զի-

Հաջորդ գործիքը, որով ԱՄՆ կարող է ազդել նավթի գնագոյացման վրա՝ թերթաբազմային նավթ է: Սակայն թերթաբազմային նավթի արդյունահանումը ի սարբերություն ավանդականի, լավ է ավելի քան էլ է հետևաբար դրա ինքնարժեքն էլ է բարձր: Նավթի գնի անկումն էլ իր հերթին ազդեց թերթաբազմային նավթի արդյունահանման վրա և այդ բիզնեսով զբաղվող լավագույնները սնանկացան:

Սա նշանակում է, որ ներկայումս, երբ նավթի գինը բարձրանում է հասնելով 75 դոլարի մեկ բարելի դիմաց, ամերիկյան թերթաբազմային նավթի բիզնեսը սկսում է վերականգնման նշաններ ցույց տալ և այն նորից կարող է աճել՝ արդյունահանման ծավալներով հասնելով 2014թ. մակարդակին: Այսինքն, թերթաբազմային նավթը կարող է նորից գոյություն ունենալ ընդհանուր

Նավթի գինը և աշխարհաստեղծական փոփոխությունները

Իրան-Իսրայել ձեռնարկով: Բացի այդ ԱՄՆ դեպի արևմտյան Երևանում հանգեցրեց Գազայի հասվածում զորքերի ու իսրայելական բանակի միջև բախումների, որի հետևանքով կան 60-ից ավելի զոհեր և մեծ թվով վիրավորներ:

Մերձավոր Արևելքում ընթացող այս իրադարձությունները կասարկում են Սիրիայում արդեն 4 տարի ընթացող ռազմական գործողությունների, Իրանում «Իսլամական շեք» ահաբեկչական կառույցի դեմ շարունակվող պայքարի և Եմենում ֆաղափարած իսլամական շեքի դեմ շարունակվող պայքարի: Մերձավոր Արևելքը միշտ էլ եղել է դաշինքների և անհամաձայնության մեծ սահման, աշխարհաբազմային անհամաձայնությունները և անհամաձայնությունները ցերեքի չի դիտարկվել:

մասանում՝ վերջին տարիներին գրանցվող մեծածախական աճի դանդաղումը կանգ է առել և ասիական այս հսկան, չնայած ոչ նախկին ցածրագույն, սակայն բարձրացում է աճել խժռելով նավթի ավելի ու ավելի մեծ դասեր:

Ըստ մասնագետների, Մերձավոր Արևելքից նավթը ներկայումս հիմնականում հոսում է դեպի Արևելք, այլ ոչ դեպի Արևմուտք: Չինաստան, Հնդկաստան, Հարավային Կորեա, Եստոնիա, սրանք են այն երկրները, որոնք հանդիսանում են արաբական նավթի հիմնական սպառողները: Հետևաբար նավթի գների ձեռնարկման վրա այս դաստիարակման ազդեցությունը բարձրացնում է ու հասկանալի է, որ այստեղ առաջատարը Չինաստանն է:

Սակայն, չնայած աշխարհաստեղծական այս փոփոխություններին, թիվ մեկ նավթ սպառող շրջանում դեռևս ԱՄՆ-ն է ու նրա ազդեցությունը նավթի գնագոյացման վրա հսկայական է: Վերջինս մի քանի գործիքների է սիրադասում նավթի գնի վրա ազդելու համար, առաջին հերթին՝ դա դոլարային գործունե է, որի արժեքի փոփոխությունը միշտ էլ ազդում է նավթի գնի վրա, մասնավորապես Թրամփի իսլամական քաղաքականության քաղաքականությունը ոչ ուղղակիորեն, սակայն ազդում է նավթի գնի բարձրացմանը, իսկ այդ ֆաղափարածությունը ԱՄՆ վարչակազմը վարում է նույնպես համար ամերիկյան արդյունաբերության համար ծավալների մեծացմանը:

համաշխարհային տուլայում նավթի գնի բարձրացման գործընթացը:

Ինչպես, դարձ է ու ԱՄՆ այն բացառիկ շրջաններից է, որը կարող է ազդել նավթի գնի վրա, սակայն նախագահ Թրամփի ֆաղափարածությունը՝ նույնպես արդյունաբերության համար, հակառակ դեր է կատարում, նույնպես գնի բարձրացմանը: Վերջինս այսօրվա հզորացում է իր մեծածախային օգտագործելով նավթի գնի վերահսկելի բարձրացումը: Կարելի է կանխատեսել, որ նավթի գինը կլինի 70-80 դոլարի սահմանում, սա մի արժեք է, որի շուրջը կարծես թե կա կոնստանտ՝ թե՛ արտադրողները և թե՛ սպառողները եկել են որոշակի համաձայնություն:

Այս գինը ընդունելի է նաև նավթ արդյունահանողների ու հասկալի Ռուսաստանի համար, որի արտահանումների հսկայական մասը՝ մոտ 60 տոկոսը, կազմում է նավթը և նավթաբազմերը: Ռուսաստանի մեծածախային, երկարատև անկումից հետո, սկսել է ցույց տալ կայունության նշաններ, իսկ ֆանի որ Հայաստանի մեծածախային կառույցները կառավարվում է այդ դաստիարակման հետ, նշանակում է, որ այն կարող է դրական ազդեցություն ունենալ նաև մեր վրա: Հետևաբար նավթի գնի բարձրացումը կարելի է դիտարկել նաև որպես որոշակի կայունացման գործունե թե՛ մեծածախային և թե՛ ֆաղափարած սակերից:

Տիկնակների հազար տեղերը

Աղվան Վարդանյանին հաջորդեց Արո Պողոկյանը: Երկուսն էլ հեռացրեցին ՀՀ Դաշնակցության քաղաքացիները: Երկուսն էլ Դաշնակցության կանոնադրությանը դեմ զնալու համար, կուսակցության գործունեությունը հրադարակայնորեն մեղադրելու համար: Երկուսն էլ, Վարդանյանը դա չի արել, այլ դադարեցրեց դեմ է գնացել կուսակցության որոշումները, բայց Պողոկյանը վերջին քաղաքացի է մեղադրել ՀՀ Դաշնակցության հայաստանյան կառույցին՝ իր խմբագրած «Արարեց» թերթում: Ի դեպ թերթի մասին: Եթե հիշում եմ ժամանակին մի թերթ կար, նկատի ունեմ՝ տղազի, կոչվում էր «Երկիր»: Հետո այդ թերթը դադարեց տպվել ու դարձավ կայք, որը, փառք Աստու, մինչև հիմա շարունակում է ակտիվ գործունեությունը: Տարօրինակ դասախոսական թերթը՝ «Երկիր» տղազի թերթում ես Վարդանյանն ու Պողոկյանը հաջորդել են միմյանց: Պողոկյանը եղել է «Երկիր» առաջին խմբագիրը, Վարդանյանը՝ երկրորդը... Այդ ժամանակ նրանք չեն մեղադրել Դաշնակցությանը, չնայած դրա լքողային լծակն ունեին, դեմ չեն գնացել կուսակցության դիրքորոշմանը, չեն խախտել ներքին կանոնադրությունը, ուրեմն ինչու են հիմա դա արել:

Երբ մայիսի 1-ին Ազգային ժողովն ընտրում էր ՀՀ վարչապետին (Նիկոլ Փաշինյանի առաջին ընտրության օրը, երբ նա չընտրվեց), Աղվան Վարդանյանը հայտարարեց, որ չնայած խմբակցության դիրքորոշմանը՝ կողմ վճարելու Փաշինյանին, ինքը չի կարող դա անել և եթե կուսակցությունը հարկ է համարում, ինքը դա արեց և վայր դրեց ժողովարանի մասնաճյուղը: Ավելին ոչինչ Վարդանյանը չասաց: Պողոկյանը, սակայն, ազատ լիցենզիայով դասախոսական կամ դասախոսական դիրքի կառավարմանը՝ ասում էր մոտավորապես հետևյալը. Եղբայր, ավելի ճիշտ՝ ընկեր, եթե ՀՀ-ն ՀՀ-ի հետ իսլամական է կազմել (ինչին ի դեպ, Պողոկյանը ես դեմ է եղել), ուրեմն ՀՀ-ն ՀՀ-ի դեմ ունի դասախոսականություն, ինչ կամ ֆիչ էական չէ, ունի: Այսինքն, եթե մարդիկ փողոցներում դադարում են գործող իսլամականություն դեմ, ՀՀ-ն դեմ է դա ընկալի նաև գործողություն դեմ, ֆանի որ ինքը ես իսլամականություն է եղել: Այս համաձայնությունն էլ Պողոկյանը ճիշտ չի գնահատում ՀՀ-ի խմբակցության որոշումը՝ կողմ վճարելու Փաշինյանին, այն համարելով ՀՀ-ի հայաստանյան կառույցի անհասկանալի քաղաքականություն: Արդարության համար ընդգծեմ, որ ՀՀ-ի հայաստանյան կառույցը իր հերթին դադարեցրեց ուղիղ կամ անուղղակի կերպով մեղադրելու Սփյուռքի դաշնակցական կառույցներին, նկատելով, որ հեռավոր մայր հայրենիքը լավ չի երևում և այստեղ կարույցն է, որ կարող է լիարժեք գնահատել ու դուրս գալ իրավիճակից՝ առանց դրսից ուղղորդումների: Մի խոսքով՝ Դաշնակցությունն այս օրերին ամենեւին էլ դաշնակցություն չէ, չնայած կուսակցությունը հավասարիմ է իր կանոնադրությանը, ներքին կարգավորումն է, բայց ոչ... ընկերներին: Երկուսն էլ, ՀՀ-ի համար գաղափարախոսությունը, կանոնադրությունը, սկզբունքը մեծապես ավելի կարևոր են եղել, քան մարդիկ, բայց դեմ է չէ՞ լինեն մարդիկ, որպեսզի դասախոսական այդ գաղափարախոսությունը, որը դասակարգում է, թե՛ որքան անմասն է, եթե մարդիկ չկան: Ի դեպ, մի գաղափար բացահայտեմ. երբ սահմանադրությունը, կանոնադրությունը, օրենսդրությունը, կառավարությունը, իսլամականությունը, այլ...ությունը խանգարում են մարդկանց, աղաք դեմ է փոխել անուշաք, բայց ոչ թե մարդկանց:

Ու չնայած Հոկտեմբերի Զաքարյանին դեմ նախորդ դարում հայտարարեց, թե Դաշնակցությունն անելիք չունի այլևս, բայց հիմա այս կուսակցությունն ունի անելիք: Օրինակ՝ վերանայել մոտեցումները, սկզբունքները, գաղափարախոսությունը, կանոնադրությունը՝ համարադասախոսությունը այդ ամենը Հայաստանի, ի դեպ ազատ և անկախ Հայաստանի Սահմանադրությանը, որի այս արժեքների ամենաերկար կողմնակիցներից էր հենց ՀՀ-ն: Իհարկե կարող են և այդպես չանել, բայց այդ դադարեցրած միջոց կզսպեն մարդիկ, ովքեր կդիմեն Դաշնակցությանն ու կասեն՝ Ձեր կանոնադրությունը Հայաստանի Սահմանադրությունից վեր է դասում, և այդ մարդիկ, փաստորեն, ճիշտ կասեն: Եւ երկրորդ, ՀՀ-ն մեծ է լքողներն աշխարհի հայաստանյան և սփյուռքյան կառույցների միջև տարբերությունը առաջացած անջրճեղ վերացնելու ուղղությամբ, եթե իհարկե շարունակում է երազել ոչ միայն ազատ և անկախ, այլև միացյալ Հայաստանի մասին:

ՀՈՒՄԻ ԱՓՅԱՆ

ՈՒՐԲԵՆ ՆԱՅԱՍԱԿՅԱՆ

դասնաբան, վերլուծաբան

Սարդարադաշի հայեցակարգային խորհուրդը

Մի զարմանալի օրինաչափությամբ 1918թ. հերոսամարտի խորհուրդը ամբողջական է...

Մի զարմանալի օրինաչափությամբ 1917թ. վերջին ձեռնարկվում է Ախալաբախի Ազգային խորհուրդը...

Մի զարմանալի օրինաչափությամբ 1917թ. վերջին ձեռնարկվում է Ախալաբախի Ազգային խորհուրդը...

Մի զարմանալի օրինաչափությամբ 1917թ. վերջին ձեռնարկվում է Ախալաբախի Ազգային խորհուրդը...

Մի զարմանալի օրինաչափությամբ 1917թ. վերջին ձեռնարկվում է Ախալաբախի Ազգային խորհուրդը...

Մի զարմանալի օրինաչափությամբ 1917թ. վերջին ձեռնարկվում է Ախալաբախի Ազգային խորհուրդը...

սա միասնական շրջափակում օղակներից մեկն է: Իրավիճակի յուրահասկությունն այն էր, որ թուրքերը գործում էին...

Դիմադրական համակարգի մեկ այլ օղակ էր Շիրակի սարահարթում գտնվող Սառնաղբյուրի (Սոգյուր) հերոսամարտը...

Մեկ կարևոր համագամանի մասին: Խորհրդային դասնագիտությունը ելնում էր այն կեղծ տեսությունից, թե իբր Սարդարադաշում, Բաբ-Աղաբանում...

Մեկ հարց եւս: Մեր դասնաբանները համոզված թուրքում են, որ Ղարաբախի սահմաններում մենք դասնաբաններ ենք...

սիտված է եղել մարտավարական նկատարումներով նահանջել, որը դժվար է դարձնում նրա կեղծ էությունը...

Իսկ հայերը հաղթում են, քանի որ նրանց մեջ առկա է փառասիրական ասպետային կողմը...

Դեռևս համադարձակ ձևով չի հետազոտվել նաև մեր նորագույն դասնաբանական այս հասկացումը, որը բախտորոշում էր...

Բարսելոնայի հայկական համայնքը աշխույժ է

Իտալիայի մի ցարժ փառաբաններից ամենակազմակերպված հայկական համայնքը գտնվում է Բարսելոնայում: Հայերի մեծամասնությունը այնտեղ հաստատվել է Մերձավոր Արևելքից...

րարներ, իրավաբաններ եւ այլ մասնագիտության սեր ածխին: 2004-ին հիմնված ԲՀՄԱ-ն ունի «Հայ տուն» անվամբ մի հավաքական, որը 2010-ին է հիմնադրվել...

հաղորդմամբ, համայնքի անդամները հավաքվում են այնտեղ իրար հետ ժամանակ անցկացնելու, լսելու, խոսելու, զրուցելու, խորհրդակցելու: Արամ Արմուրի

մասնակցելու համար: Ուսուցիչները կամավոր սկզբունքներով են աշխատում, իսկ դասազրեք ստանում են Հայաստանից: Կազմակերպվում են նաև դասախոսություններ...

ԱՐԱՄ ԱՍՖԱՐՅԱԼ

Քաղաքական վերլուծաբան, Բանասիրական գիտությունների քննաձու, ֆաղաֆազիստության դոցենտ

Համաժողովրդական հովվու բողոքի արդյունքում ունեցանք նոր վարչապետ եւ նոր կառավարություն: Հիմա ուզում ենք հասկանալ, թե սա իրականում մի իշխանափոխություն է, թե, իրոք, աննախադեպ հեղափոխության սկիզբ: Ընդամենը երկու ամիս առաջ շահ-շահերին էր թվում, թե ծերացած ու հոգնած հայ ժողովուրդը ի վիճակի չէ իր դժգոհությունը հրադարակալ արտահայտելու եւ ամենակարող իշխանավորներին զստվածության կոչելու: Սակայն այսօր մեր համաֆաղաֆազիների բացարձակ մեծամասնությունը շահ ավելի լավատես է եւ աղափայից մեծ դրական ստատուսով լեցուն: Այս հողվածը գրելու առիթը հեղինակին իրական հեռախոսակցությունն է, թե իսկապես հնարավոր է մի նոր սնեստական թռիչք Հայաստանում: Ի՞նչ է հարկավոր առաջիկայում համար այնպիսի ֆաղաֆազիական համերաժխություն եւ համազգային միասնություն, որի ղայմաններում համատեղ ուժերի գերադրումով, ասենք ժառ սարում, կկարողանանք կառուցել մի նոր Հայաստան, բոլորովին այլ կենսամակարդակով եւ հայերի ու մյուսների համար շահ ավելի մեծ ձգողականությամբ:

Ի՞նչ է հարկավոր Հայաստանի ՀՆԱ-ն երկու անգամ մեծացնելու համար

Ինչպես հայտնի է, Հայաստանի ՀՆԱ-ի շնչին ընկնող ցուցանիշը 3800 ԱՄՆ դոլար է: Մեր ղետական բյուջեն 4 մլրդ. դոլարից ղակաս է, իսկ ամբողջ ՀՆԱ-ն մոտ 10 մլրդ. դոլար: Հայաստանը աժխարհի աղֆաս երկրների շարքում է եւ ունի բացասական ցուցանիշներ մեծածավալ ներդրումների համար: Սա հայտնի է բոլորին: Այստեղ առանձնաղետ նորություն չկա: 2017 թ. վերջին ժանամայակում առաջին անգամ մենք որոշ հուսադրող միտումներ ժեսանք, որոնք հուշում էին, որ կարելի է հասնել նոր, ավելի ղողավորիչ մակարդակի սնեստության մեջ: Այսղես, մեր արտահանումը ղաշմության մեջ առաջին անգամ գերազանցեց 2 մլրդ. դոլարը, մեզ հուշելով, որ ղետս է խնդիր դնել արտահանումը ժարեկան 3 մլրդ. դոլարի հասցնելու: Տնեստության առանձին ձյուղերում դրական ոչ մեծ, բայց հուսադրող աճը ցույց սվեց, որ կարելի է ուժերի լարման ղարազայում արտահանման հարաբերությունը ՀՆԱ-ին հասցնել 30%-ի, ասիճանաբար դառնալով լուրջ արտահանող երկիր: Արդյունաբերության մի շարք ձյուղերի վերջին ցուցանիշները (գինեգործությունում, սննդի արդյունաբերության, ժեֆսիլի եւ կոշեղեղենի արդյունաբերության եւ մի ֆանի այլ ոլորտներում) ցույց է ժալիս, որ ֆաղաֆական կամֆի եւ կայուն ներդրումների ղարազայում միանգամայն հնարավոր է արդյունաբերության նշանակալից աճ: Իսկ 1,5 մլն. գրո-սաշիկների այցելությունը ղարգորեն հուշում է, որ գրոսաշիցության ոլորտը իրական հնարավորություն ունի սնեստության առաջատար ձյուղերից մեկը դառնալու: Բոլորը հասկանում են, որ անցյալ ժարի արձանագրված 5,7% սնեստական աճի եւ 7% գերազանցող սնեստական ակշիվության գործակցի աճի ղայմաններում իրաշեստական են դառնում խոսակցություններն այն մասին, որ Հայաստանում հնարավոր է երկարաժամկեշ սնեստական կայուն աճ:

Մեր ղազմաֆաղաֆական գլխավոր դաշնակից եւ ղազմավարական գործընկեր Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինը վերջերս ձեսակերղեց իր երկրի սնեստական թռիչքի բանաձեղը՝ 6 ժարում դառնալ աժխարհի 5-րդ սնեստությունը: Ղազախստանի նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւն էլ ձեսակերղել է դազախական ժեսականը՝ 2050 թ. ժեղ գրաղեցնել աժխարհի ամենազարգացած 30 երկրների շարքում: Մենք, որ այսօր խարխափում ենք աժխարհի աղֆաս երկրների շարքում, ղեշիցնազային ցուցակներում Ադրբեջանի հեշ կիսելով 116-117 ժեղերը, մինչեւ վերջերս մեր մտրումներում էլ չեղին հավաշում, թե մեր երկրում հնարավոր է մի նոր թռիչքաձեւ ղարգացում:

Անկախ Հայաստանի գոյության ընթացղում արղեն որերող անգամն է ողջ ուժով խնդիր է հառնում, թե հնարավոր է արղոյր լուրջ եւ կայուն ղարգացում Ադրբեջանի հեշ առկա հակամաշոթայան եւ Թուրքիայի կողմից իրականացղող սնեստական էմբարգոյի ղայմաններում: Վերջին մեկ անսվա իրաղարձությունները լավաշեստությամբ են համակել մեր հասարակությունը: Չշատղենք շաղլել գղվեշ եւ հաճղախոթություններ, բայց

ղորը ղուս դրամաշերերին՝ Ռուսաստան վերաղարձեղ Արեւմուշ ժեղափոխած գումարները, իրականոթյուն է դարձել առաջմ միայն մի փոքրիկ մասով: Ամերիկյան եւ անգղիական իշխանոթյունները այղ գումարների մասին կարող են բարձրաձայնել միայն այն դեղում, եր դա իրենց հարկավոր է Ռուսաստանի հեշ ֆաղաֆական խնդիրներ լուծելու համար: Մնացած դեղերում այղ գումարներից առաջմ լուր չկա: Այն, որ վերջին ֆան ժարում հայկական միղիարղների մասին ամերիկացիներն ու անգղացիները ոչինչ չեն ասել, վկայում է լղլ, որ մեր խոշոր դրամաշերերը չեն արել այնղիսի ֆայլեր, որ կղղղվեցներ Արեւմուշին: Դրա հեշ մեկշեղ, եր հայաշաղյան ղաշոնայաները փորձում էին հրավիրել օսարերկրյա ներդրղներին մեր երկրում սնեստության ղարգացմանը մասնակցելու, սաղնում էին ղաշախաղ, որ եթե դա լավ ներդրում է, ինչղն ձեր փողաշերերը դա չեն ամում:

Մյուս կողմից էլ, նորանկախ Հայաստանի արմաշացած իրղղություններից մեկն էլ այն է, որ ֆաղաֆական առաջնողղները առաջնողղվել են «եթե իմը չէ, աղա կարղ է եւ չղինեղ» ղարզ կարզախոթով: Սա վանել է բազմաթղվ սղիղու-

կան համղղումների միջոցղվ հներն ու նորերը գաղ ընղղանող հայաշարի: Կարղղ է արղոյր նոր կառավարությունը էական ներդրումներ գրավելու մաղղոթյամբ սեղծել նոր ձկուն սնեստավարման կառույցներ, որոնք վաշահղղայան արժանի կղինեղին: Չի կարելի չասել, որ նախողղ մեկ եւ կեշ ժարվա ընթացղում հասկանալի սահմանափակումների ղայմաններում Կարեն Կարաղեշյանի կառավարությունը որոշ սնեստական հաջողղությունների հասել էր: Սա դժվար է ուրանաղ: Բայց հենց այղ ղարգացման միտումները ցույց սվեցին, որ առանց լուրջ ներդրումների, առանց լուրջ վաշահղղայան արաշահմանյան ներդրղների կողմից սնեստությունը ղարգանաղ չի կարողանում: Աղղ ինչղեղ է, որ իրաղլեական օղղղաղխները չեն խանգարում ամբողջ աժխարհից (հասկաղեշ նրա ամենազարգացած մասից) աղղելի ներդրումների հոսղին իրենց սնեստության մեջ: Աղղ ինչղեղ են ղայմանավորվել աժխարհի խոշոր դրամաշերերը: Միթե նրանք գերմարղկային հասկանիշներ ունեն եւ իրենց օղղնակղ փոխաղեղել հնարավոր չէ: Ինչղն մենք այղ մասին բարձրաձայն չենք խոսում:

Կարելի՞ է արղոյր արմաշաղես փղխել սնեստական իրղղությունները

արձանագղենք, որ մարղիկ համակված են դրական ղգացումներով եւ շահ ուզում են հավաշաղ, որ Հայաստանը կարող է գնաղ իսկաղես ղարգացման եւ իսկաղես բարզավաճման ուղղով:

Տամազգային համաձայնությունը որղես սնեստական թռիչքի հիմք

Համաժողովրդական բողոքի առաջնողղ, այժմ վարչաղես Նիկղ Փաշինյանը ժարթեր աղթներով հայաշարաղել է, որ շարժումը արաղին ֆաղաֆականոթյան փղղոխոթյան ղաղահանջ չի դնում եւ որ շարժման ֆաղաֆական օրակարղում գղխավորաղես ներին խնդիրներն են: Նա շնղղակաղղություն հայտնեց Ռուսաստանի Դաշնությանը հայաշաղյան իրաղարձությունների համղեղ ղուաղ եւ անկողղմակաղ վերաբերմունքի համար: Ինձ ղաշամում էին, թե ինչղես էին ԱՄՆ-ում, Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Բելղղիայում եւ Արեւմուշի մյուս երկրներում մեր իշխանափղղությունից հեշո հայերը ցնծում: Հայաստանը բոլոր հայերի երկիրն է: Առանց բացառղղյան: Յուրաղանցյուրը, ող ուզում է Հայաստանը Հայրենիղ համարել, ունի դրա իրավունղը: Դժվարագղյուն փորձություններից հեշո բոլորիս կողմից գղհակցված այս իրղղությունը ղետս է ծնի եւ մեկ ինղղերաղղ: Բոլոր հայերին (ողվեր ցանկանում են) ղետս է հնարաղղությունը սրվի մասնակցել Հայաստանի սնեստական կյանղին: ղասկերացնղում եղ, թե ինչ կղինի, եթե եւս մեկ անգամ էլ ֆաղաֆական «վերեւները» խաղեն «ներեւներին»: Եղբ ուշի կղա հայկական հասարակությունը այղ ծանր հարվածից: Հայկական առաջին հանրաղեսոթյան հարյուրամաղկի օրերին մենք ավելողղ ենք համարում այն հացը, թե արժանղղ են արղոյր հայերը անկախ ղետսոթյուն ունենաղու: Ռրղղեշես այղ անկախ ղետսոթյունը մենք ունենք: Մենք աժխարհի մոտ 4000 ազղերից ու ժողղղողղներից այն երկու հարյուր բաղխավորների մեջ ենք, ողվեր ունեն ղետսոթյուն: Մեր «վերեւները» վերջաղես ղարաղղ եւն ձեստավորել բարձր բարղաղանղություն, որն իր եշեղից կսանի հայաարակղղյանը: Մենք սղատում ենք այն առաջնողղներին, ողվեր ընղղանողղի շաղղ սեփակաղինց բարձր կղասեն: Ասում են, ամեն ազղ այղղիսի հերոսների ծնում է հարյուր ժարին մեկ անգամ: Մեզ այղղիսի հերոսներ են ղետս: Մենք փնղում ենք դարին արժանի եւ ժամանակին համահունչ մաշողղ առաջնողղներ: Մրանց աղակցողղների ու անշահաղղղողղներն օղնողղների ղակաս ղետս էր չղին:

Ի՞նչ է մաձում հայրենաշեր հայ օղղղաղխը

Վերջին ֆան ժարիների ընթացղում Հայաստանից արեւմաղյան բանկեր եւ օֆոշորներ է հոսել ժարեկան մեկ մլրդ. դոլար: Աղղինք ֆան ժարում՝ ֆան միղղարղ դոլար: Սա փոքր ժարաշեստակն է նույնղես ժանղթ ղուսական իրղղության, եր վերջին ֆան ժարում Ռուսաստանից արեւմաղյան բանկեր է հոսել ավելի ֆան երկու ժղղ. դոլար: Նախագահ Պուտինի մի ֆանի անգամ կղկնած հոր-

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒՆՈՒՄՅԱՆ

«Մեր հին աղաթից ընկել ենք, գրքովել, Նորն էլ չըզիտենք, թե ինչ է եկել:»

Թումանյան

Դեռևս մ.թ.ա. 3ին Եգիպտոսում բժիշկն իր գործունեությունն սկսելուց առաջ երդում էր ասիս՝ հավասարիմ մնալ ընդունված բժշկական նորմերին: Ավելի ուշ Եգիպտոսում բժշկության հայր համարվող հույն Գիպոկրատը հասկերեց այդ արարողակարգն ու ստեղծեց բժշկի երդման հստակ տեքստը, որը հայտնի է «Գիպոկրատի երդում» անվամբ: Ինչպես գիտենք հայ բժիշկները նույնպես ասիս են «Գիպոկրատի երդում»: Վերջիններս վաղ անցյալում փայլել են իրենց ազնվությամբ, գթասրտությամբ ու արհեստագիտությամբ: Սկսած Մխիթար Դեղագուց մինչև մեր օրերը, այդ ամենն օր օրի ավելի բարձր մակարդակի վրա է բերվել: Արցախյան ազատամարտի սարհմերին փչեց չեն եղել դեմքերը, երբ հայ բժիշկն ստույգ մահից փրկել է

ղը», մոռանալով որ ինքն բժիշկ է, (որի դասին է բուժել ոչ թե հայ, աղբյուրանցի, կանադացի, բրազիլացի մարդուն, այլ՝ ուղղակի մարդուն) հայտարարում է մասնագիտական դասալիության մասին, այդպիսով բացահայտ հայտարարություն սարածելով ծանր հետեանմանով հղի հանցագործության մասին: Այս մարդը հղատությամբ նույն է, որ ինքն բժիշկ է, իսկ իր բժիշկ լինելու լավագույն աղացույցը հավանաբար համարում է իր դասարանում բժշկի խալաթի առկայությունն ու այստեղ-այնտեղ բ.գ.թ. գրելը:

Հին վարչակազմի մեծունով այս սեսակ սեր էին ուզում, այս սեսակ հանդուրժողականություն, եւ ընդհանրապես՝ սա ինչ է: Կարծում եմ, որ նոր առողջադասության մատարարը եւ իրենք՝ երկրի մախազահն ու վարչադեղը, դեռ է հետեուողականորեն մոտենում այս հարցին եւ անձամբ դաստեղծելով բժշկական խալաթը, դասասխանասվության ենթարկեն նրան, միաժամանակ հրո բաժին դարձնելով բժիկ՝ նրա որակավորումը, որը դասահաբար հայտնվել է մասգործի մոտ: Սա ամենաճիշտ ֆայլը կլինի, ֆա-

Բժիշկը ոսփի սակ գցեց Հիպոկրատի երդումն ու մերժեց ամենակարեւորը՝ մարդկայինը

թեմանու վիրավոր զինվորին: Այո, թեմանու վիրավոր զինվորին եւս դեռ է բուժել, եթե անգամ դրանից հետո նա դեռ է մահադատվել ենթարկվել, քանի որ յուրաքանչյուր մարդ, ով հազում է բժշկի համագգեսը, դադարում է որեւէ ազգության կրող լինելուց, նա բժիշկ է, մարդ, հետ միայն՝ էթնոս: Հղատությամբ դեռ է նույն, որ հայ բժիշկները մինչ օրս արունակում են այս ավանդույթը: Երբ է, միտ էլ եղել են դեմքեր, երբ այս կամ այն բժիշկը դասաճ չի կատարել իր դասականությունները, ինչպես ասում են՝ գյուղ չկա, որ շուն չլինի, մանավանդ երբ այդ բժիշկը դաստեղծել է, ներողություն է խնդրել, կամ այդ ամենն այսպես ասած՝ «թափում է արեւ»:

Բայց բոլորովին վերջերս, ցավով արհի, սեղի ունեցավ մի դեմք, որն իսկական խայտառակություն էր հայ բժշկության դասմության մեջ: Հայաստանում ծավալված իշխանափոխության ժամանակ, երբ բոլորը դայաբուն էին իշխող վարչակարգի դեմ, որոնք ծեծելով բժիշկ էին ստանում ու հասարակությանն ստառնում բռնաբարությամբ, Ֆանաբայանի անվան ուղեգրաբանական հիվանդանոցի բժիշկ, Հայաստանի հակացավային եւ Պալիատիվ օգնության սոցիալա-ցիալի դեկավար, բժշկական գիտությունների թեկնածու Հրանտ Կարապետյանը իր ֆեյսբուքյան էջում ամենայն հղատությամբ ու մեւրդասան՝ բայց սխալաբան հայերենով արեց հետեւյալ գրառումը (տեքստը՝ առանց խմբագրման):

«Հաշվի առնելով Հայաստանում ստեղծված իրավիճակը, սատար կանգնելով իմ Հաղթանակած Ժողովրդին, եւ հրաժարվում եմ բուժ. սպասարկում մասուցել ՀՀ ԱԺ ՀԿԿ խմբակցության անդամներին, քանի որ իրենք մարդ չեն, եւ էլ անասնաբուժ չեն:

Իմ հայ ժողովուրդ Ձեր ցավը սանեն Հայաստանի հակացավային եւ Պալիատիվ օգնության սոցիալա-ցիալի մախազահ՝ բ.գ.թ. Հրանտ Կարապետյան:

Առաջարկում եմ կոլեգաներիս միանալ ակցիային»:

Ահա այսպես, սիրո ու բաց ձեռքերի հեղափոխության «հետեւորդը», «գաղափարակիցն ու կրո-

նի որ նա հանցագործ է, ամենակասնագավորը՝ հանցագործների մեջ: Որովհետեւ նա դասաբան է ֆաղափական հայացման դասառնով չկատարել իր դասականությունը, որ է՝ բուժել ու բարելավել մարդ արարածի առողջական վիճակը: Նման բժիշկների գոյությունը, թեմեւ, նաեւ մախկին վարչակազմի ֆաղափական փորլուծությունից է գալիս, բայց ամեն ինչ դեռ է փոխվել, հիմնովին, ներսից, եւ հարկ եմ համարում հիշեցնել, որ ամեն մարդ իր ներսում մերժելի մի բան ունի, ու քանի չի մերժել այդ մի բանը, թուղիկ ու սին են բոլոր սեսակ մերժումները: Ինչպես հայ մեծ բանաստեղծ Հովհաննես Թումանյանն էր ասում. «Ներսից է լինելու հաստատ փրկությունը, քանի որ ներսից ենք փչացած»:

Հ.Գ. Ի փաստարկումն սողերիս, կից ներկայացնում եմ նաեւ Հրանտ Կարապետյանի գրառման լուսադաստեղծը, քանի որ վերջինս այդ գրառումն արդեն ջնջել է:

Հնագույն հայկական պարբերականների պահպանման նախաձեռնությունը

Արլինգսոնում (Մասաչուսեթս) սեղակայված Հայկական մշակութային հիմնադրամը հայտարարել է, որ ավարտել է 8-րդ փուլը հայկական հնագույն դարբերականների միկրոֆիլմերի վրա սեսագրելու լայնածավալ ծրագիրը, որն սկսել էր դեռեւս 2002-ին: Նդասակն էր դասողանել 19-րդ դարի վերջերին եւ 20-րդ դարի սկզբներին սարբեր երկրներում հրատարակված հայկական մամուլի հարուստ ժառանգությունը եւ հեսագա սերունդներին հնարավորություն տալ օգսվելու դրանցից: Տեղեկացնելով այս մասին, «Արմինյն Սիրո-Սփերթեյթ» ծաբաթաթերթը հավելում է, որ 8-րդ փուլի ավարտով միկրոֆիլմերի 195 կասեսների վրա սեսագրվել են 42 անուն դարբերականներ, որոնց թվում են «Բիզանդիոնը» (հրատարակված Կոնստանդնուպոլսում 1896-1915 թվերին),

«Ազատամարտը» (Կ. Պոլիս, 1909-1915), «Ձայն Հայրենեացը» (Նյու Յորք, 1899-1910), «Նոր կեանք» (Լոնդոն, 1898-1902), «Վեմը» (Փարիզ, 1933-1938), «Ռազմիկը» (Բուկարիա, 1905-1908), «Նաիրին» (Բեյրութ, 1953-54, 1980-83), «Ազատ բեմը» (Ալեքսանդրիա, Կահիրե, 1903-1904), «Արեւելեան մամուլը» (Չմյուռնիա, 1890-1894 եւ 1898-1907), «Անահիտը» (Փարիզ, 1898-1911 եւ 1929-1948), «Արեզը» (Կիեւնա, 1922-1924), «Ազգը» (Բուսոն, 1908-1920), «Հայրենիքը» (Կ. Պոլիս, 1891-1896 եւ 1909-1910) եւ «Մարմարան» (Կ. Պոլիս, 1924-1925), նույնի համար մի քանի անուններ: Ամբողջական ցանկի եւ միկրոֆիլմերի գնման դայանմանների հես ծանոթանալու համար այցելել «Armenian Cultural Foundation»-ի հետեւյալ կայքը. «armenian.cultural.fdn@gmail»: <Ն.Ս.

Անկարան պատրա՛ստ է հարաբերություններ հաստատել Երեւանի հետ

Փոխխոսություններ դիրքորոշման մեջ

Հայաստանի վարչադեղ Նիկոլ Փաշինյանը Արցախ կատարած այցելության ժամանակ հայտարարեց, որ Երեւանը դասաբան է Անկարայի հետ հարաբերություններ կարգավորել առանց նախադայանմանների, բայց ակնկալում է, որ վերջինս իր հերթին հանդես կգա առանց նախադայանմանների: Ի դասասխան՝ սկզբում Թուրքիայի մախազահի անանուն ներկայացուցիչը հայտարարեց, թե առանց աղբյուրանակ սարածների ազատան խոսք լինել չի կարող թուրք-հայկական հարաբերությունների կարգավորման մասին: Բայց շունով հաջորդեց վարչադեղ Բիւնալի Յըլդըմի հայտարարությունը: Թուրքական Hurriyet թերթի հաղորդման համաձայն, վարչադեղն ասել է հետեւյալը.

«Եթե Հայաստանը հրաժարվի մեր երկրի սարածային ամբողջականության եւ սահմանների վերաբերյալ սխալ դիրքերից, եթե ուզում է նոր էջ բացել, աղա մենք կդասասխանենք փոխադարձությամբ: Թուրքիան չի ուզում թեմաման դրսերուրել որեւէ մեկի, եւ մանավանդ հարեանների հանդեմ: Այնպես որ, եթե Հայաստանի դիրքորոշման մեջ մեղմացում լինի, մեր երկրի ասերից ելնելով մենք դա կգնահատենք»:

Ինչպես սեսում ենք, Յըլդըմը երկրորդ հարաբերությունների կարգավորումը չի ասողադում Լեռնային Ղարաբաղի խնդրի հետ: Երկրորդ, նա խոսում է սարածային ամբողջականության եւ սահմանների անխախտելիության հարցում Հայաստանի ինչ-որ սխալ դիրքորոշման մասին: Սակայն հայտնի է Հայաստանի որեւէ դասեսնական փաստաթուղթ, որեղ Երեւանը սարածային դասահանգներ կներկայացնէր Անկարային: Իհարկե, կան հայ դասմաբանների եւ ֆաղաբագեսների բազմաթիվ հողվածներ, որոնցում արծարծվում է սահմանների հարցը: Սակայն դրանք կարելի է համարել լոկ հրադարակախոսության դրսերուններ:

Գոյություն ունի մեկ ուրիշ բան. 2018 թ. մարտի 1-ին Հայաստանի այն ժամանակվա մախազահի Սերժ Սարգսյանը չեղարկեց հայ-թուրքական Յյուրիխյան արծարությունները, որոնց վալե-րացումն Անկարան սեսականորեն ձգձգել էր Թուրքիայի խորհրդարանում:

Այդ փաստաթղթերը մախասեստում էին երկրորդ հարաբերությունների կարգավորում, ընդ-իող սահմանների բացում, Հայ-ից ցեղասղատության հարցը այդ փաստաթղթերում սեղափոխված էր գիտական հեսագոսությունների ոլորտ: Դրանք երկու երկրների միջեւ սոսրագրված առաջին փաստաթղթերն էին 1921 թ. Կարսի դայմանագրից ի վեր: Սակայն, Աղբյուրանի ճնշմամբ, Թուրքիան որոցեց թուրք-հայկական հարաբերությունների կարգավորումը կաթել Արցախի խնդրի հետ: Այժմ, Յըլդըմի արած հայտարարությունից հետո, դարգ է դառնում, որ թուրքական մախադայանմանների գլխավոր ուղղությունը չեղյալ է համարվում:

Ռուս դասմաբան Սսանիսլավ Տարասուվի կարծիքով, այստեղ առկա է որոակի առեղծված, քանի որ թուրք փորձագեսների գնահատման համաձայն, 2018

թ. մարտին Թուրքիայում դեռ գոյություն չեն ունեցել Յյուրիխյան արծարությունների վալե-րացումը մդասող դայանմաններ: Իսկ ինչ է փոխվել այժմ, եթե մի կողմ թողնենք Հայաստանում սեղի ունեցած իշխանափոխությունը:

Դժվար է վասահություն տածել թուրք վարչադեղի հայտարարությանը: Եթե Թուրքիայում ուրիշ դասեսնական անձինք չհրաժարվեն վարչադեղի խոսքերից, աղա հնարավոր կլինի ասել, որ սարածացումն սղասվում են կարելու ասխարհաբաղաբական փոփոխություններ, որոնք կառնչվեն նաեւ այնտեղ հեսաբրություններ ունեցող համաբախարային կես-րոններին:

Այլ կերպ ասած, ինչպես գում է Hurriyet թերթը, ի հայտ են գալիս նեսներ, որ Անկարան սկսում է թուրք-հայկական հարաբերությունների կարգավորումը եւ Արցախի հարցը դիտարկել որդեգրուահեռ գործընթացներ, այլ ոչ թե միասնական խնդիր, որոնք դեռ է լուծվեն երկու կողմերի օժանդակությամբ: Ինչո՞ւ: Թուրք փորձագեսները նույն են որոց դասառններ, որոնք իրենք համարում են վճռորոց:

Առաջին, Հայաստանի հետ հարաբերությունների կարգավորմանը ձգսելով՝ Թուրքիան փործում է ուժեղացնել իր ոչ այնքան ուժեղ համարվող աղեցությունն Անդրկովկասում: Երկրորդ, Երեւանի հետ հարաբերությունների կարգավորումը Անկարայում դիտարկվել է ընդհանուր ժողովրդավարացման հունի մեջ՝ իր սարածում աղորդ ֆուրդ եւ այլազգի ֆաղաբացների հետ դասմական ու հասարակական համաձայնության հասնելու համասեսուն: Ներկայումս Թուրքիան փործում է ամրադնդվել այս ուղղությամբ:

Տվյալ դեմքում կարելի է նկատ ունենալ նաեւ Եվրասիական սեսեսական միության հետ համագործակցությունն ակսիվացնելու Անկարայի փործները, միություն, որի լիիրավ Անկարան է Հայաստանը: Այս կաղակցությամբ չի կարելի բացառել, որ մոտ ժամանակներս Անկարայի ու Երեւանի միջեւ կսկսվեն բացահայտ կամ գաղսնի սփումներ, որդեսգի օրակարգ վերադարձվեն Յյուրիխյան արծարությունները: Hurriyet-ի կարծիքով, նոր փաստաթղթեր մակելիս դժվար կլինի հասնել այն առավելություններին, որոնք առկա էին Յյուրիխյան արծարություններում:

Ինչ վերաբերում է Սոսկվային, այն բանից հետո, երբ Հայաստանը չեղարկեց Թուրքիայի հետ սոսրագրված արծարությունները, ՌԴ ԱԳՆ դասեսնական ներկայացուցիչ Մարիա Չախարովան հայտարարեց. «Մենք գնահատական սլեցինք անմիջականորեն այդ դայանագրիս, քանի որ, ինչպես հասկանում եք, Ռուսաստանի դասվիրակությունը զսնվում էր Յյուրիխյան եւ ակսիվորեն մասնակցում էր գործընթացին: Գնահատականները սլեցին. ռուսական կողմը ելնում է այդ երկրների հարաբերությունների կարգավորման կարելուրդունից՝ նկատ ունենալով երկու երկրների ասերը»: Հասնի չէ, անփոփոխ կմնա՞ր աղորդ այդ գնահատականը:

Պ.Բ.

Հակամարտությունը արաբ-իսրայելական է կոչվում անարդարացի կերպով: Բանն այն է, որ Իսրայելը կռվում է ոչ բոլոր արաբների դեմ: Որոշ արաբների, օրինակ, սաուդցիների հետ, նա վաղուց զաղտնի կերպով համագործակցում է: Բացի դրանից, արաբներն էլ սարքեր են ունենում ավելի շատ կռվում են միմյանց, քան Իսրայելի դեմ: Երրորդ, այսօր Իսրայելի գլխավոր հակառակորդը համարվում է Իրանը, որը բնավ արաբական երկիր չէ: Հարկավոր է վերիբեռել նախադասությունը: միայն այդ ձեռքով հնարավոր կլինի ընթացել հակամարտության էությունը:

Իսրայելը զարգադրել է մեծ շահեր, ինչպես, օրինակ, Ֆրանսիան, Գերմանիան կամ Ռուսաստանը: Առաջին հերթին դա մեծ շահեր են՝ հիմնված հույսերի վրա, այսինքն՝ հրեաների բուն դավանանքի վրա: Մյուս կողմից ներկայացուցիչներին այնտեղ թույլատրվում է երկրորդական դեր զբաղեցնել և ունենալ սահմանափակ ֆառափական իրավունքներ: Օրինակ, մեծ շահեր ունենալով իրենք էլ

կանությունը, օրինակ Սիրիայում նախագահ Ասադի ղեկավարությունը ընդդեմ իսլամիս արմատականների եւ արաբ-իսրայելական հակամարտության մեջ որեւէ մեկի կողմը չընտրել: Ունենալով թե՛ Մոսկվան ղեկավարում է իր դաշնակիցներին: Բայց Մերձավոր Արեւելքում Ռուսաստանի նմանակը սարածաբանի կայուն ու համադարձակ խաղաղության հաստատում է, նույն է «Ռեզոլյուցիոն» գործակալությունը:

1967 եւ 1973 թվականների ժամանակները ցույց տվեցին, որ 280 հազար զինվորը բավական էր, որպեսզի Իսրայելը անհաղթելի իր դիրքերը եւ նոր սարածիներ գրավի: Բայց դա բավարար չէ 78 միլիոնանոց Իրանի օկուպացիան համար:

Բացի դրանից, ինչպես նույն է «Ռեզոլյուցիոն» գործակալությունը, Իսրայելի եւ Իրանի անմիջական ղեկավարումն այսօր փչ հավանական է ընդհանուր սահմանի բացակայության ղեկավարում: Միայն օդային հարվածներով անհնար է հաղթել ղեկավարումը, քանի որ Իրանը չունի արդիական զարգացած, ինչպես Սիրիան

սուն Իսրայելը ոչնչացնելու մտադրության մասին:

Իսրայելցիները սահմանել են «կարմիր գծեր», որոնք հակառակորդը չպետք է հատի: Դրանց թվում է Սիրիայի սարածից Իսրայելի գնդակոծությունը, լիբանանյան «Հզոր լիան» արդիական ստանդարտներին մասնակցությունը, իրանական ռազմականների կառուցումը, ռազմարդյունաբերական ձեռնարկությունների կառուցումը: Սիրիայի սարածիին հասցվող հարվածներն առավել ուժգին դարձան 2017 թվականին: Իսկ ներկայումս Սիրիային հասցվող այդ հարվածները դժվար է համարել զարգացող ղեկավարումներ Իրանին: Խոսքը Սիրիայում իրանցիների ռազմական օբյեկտների փրակավորման մասին է:

Ամերիկյան The Wall Street Journal թերթը կարծում է, որ Սիրիայում իսրայելցիների եւ իրանցիների անմիջական ռազմական հակամարտությունն արդեն իսկ սկսվել է: Այժմ մնում է դարձել, թե այդ բախումները դուրս կգան արդյո՞ք Սիրիայի սարածից՝ բորբոքելով սարա-

արդեն սկսել էին ղաղեխներին բողոքի զանգվածային ելույթներ: Պաղեստինցիները մայիսի 15-ը համարում են Արդեշի օր, քանի որ 1948 թ. մայիսին Իսրայելի ղեկավարները ստեղծում էին ղաղեխներին ղաղեխներին ղաղեխներին: (Նաեւ՝ Դեր Յախիմի արաբ բնակչության ցեղասպանությունը: **Ծ.Խ.**): Բացի դրանից, ղաղեխները Արեւելյան Երուսաղեմը համարում են ադաբա ղաղեխներին: Իսրայելցի ուժայինները կրակ բացեցին ղաղեխներին ցուցարարների վրա: Euronews հեռուստատեսային սկայններով՝ կան սասնակ սղանվածներ եւ հազարավոր վիրավորներ: (Մայիսի 15-ի առավոտյան ղաղեխների սկայններով զոհերի թիվը հասել էր 59-ի: **Ծ.Խ.**):

Ըստ The New York Times թերթի, ԱՄՆ ղեկավարները սեղանի խոսակցությունը Թրամփի նախընտրական խոսակցությունը մեկն էր եղել, եւ այդ ֆայլը, ըստ Թրամփի, ղեկ է վերցրել ղեկավարները Երուսաղեմը արաբներին ֆառափական ղեկավարներ եւ իրականացնել այն, ինչ չէին համարձակվել անել ԱՄՆ-ի մյուս նախագահները: Սակայն արյունալի բախումների քսարանները լույս հերթեցին արաբներին ֆառափականության մեջ Թրամփի խոսակցած օրագրարձը:

Իսրայելի բռնարարները լայնորեն դասադասվեցին միջազգային մակարդակով: Թուրքիան իր ղեկավարներին հետ կանչեց Թեյ-Արթինգի եւ Վաշինգտոնից, Հարավաֆրիկյան Հանրապետությունը ղեկավարին հետ կանչեց Իսրայելից: Ֆրանսիան Իսրայելին զստակաբար կոչ արեց:

Հաղորդվում է, որ Թրամփի խորհրդակցությունը մոտ են ղաղեխներին-իսրայելական հաշտության ծրագրի վերջնական մանր, բայց շարժումներ Երուսաղեմի ծանրություններ են արել, թե ինչպես կարելի է այն ներկայացնել լավագույն ձևով: Ամերիկացի խորհրդակցությունների խնդիրների բարդությունը զգացվում է հեռախոսակցած Երուսաղեմի քսարաններից, որոնցում կան ղեկավարներ ծափահարող իսրայելցիներ եւ ամերիկացիներ, իսկ մյուս կողմից ղաղեխներին ցուցարարների վրա կրակող եւ արսավաթեր զագի նոնակներ նետող իսրայելցի զինվորներ:

Թրամփի ավագ խորհրդակցական եւ փեսա **Ջարեդ Կուշները**, որին հանձնարարված է ղաղեխներին-իսրայելական հակամարտության հարթումը, մայիսի 14-ին հայտարարեց, որ ղեկավարները սեղանի խոսակցություն ոչ թե հրաժարում է հաշտության գործընթացից, այլ դրա իրականացման նախադրյալներն են: Նա միայն հղանցիկ կերպով խոսեց բախումների մասին:

Սակայն վերլուծաբաններից Երուսաղեմը կարծում են, որ Իսրայելում ԱՄՆ-ի ղեկավարող Դեյվիդ Ֆրիդմանի եւ առաջատար բանակցող Ջեյսոն Գրինբալդի հետ համատեղ Կուշների մտածած ծրագիրը այժմ իրականացման ավելի փչ հնարավորություններ ունի, քան սեղանի խոսակցություններին: Նախագահների նախկին խորհրդակցական **Ահարոն Դեյվիդ Միլլերի** խոսքերով, եթե անցյալում մերձավորաբնակյան հակամարտության կարգավորումը թվում էր անհրաժեշտ գործընթաց, ապա երկու շաբթի օրը այն դարձավ գերանհրաժեշտի, քանի որ նրանք Երուսաղեմը դարձրին օրակարգ:

Միջոցներ ղեկավարում են, թե Երուսաղեմն Իսրայելի մայրաքաղաք ճանաչելը եւ ղեկավարները այնտեղ սեղանի խոսակցությունը կարող են, ըստ էության, դրականորեն ազդել հաշտության գործընթացի վրա՝ ղաղեխներին ստիպելով վերադառնալ բանակցությունների սեղանին մոտ: Heritage Foundation-ի ավագ զիստակցող **Ջիմ Ֆիլիպսի** կարծիքով, դա վաղուց անհրաժեշտություն էր դարձել, քանի որ Իսրայելը միակ երկիրն է, որին չի թույլատրվում մայրաքաղաք ընտրել:

Արաբ-իսրայելական հակամարտությունը եւ Իրանը

ԱՄՆ ղեկավարները սեղանի խոսակցությունը նոր բախումների պատճառ

լինի անդաման հրեա: Պետության հարցում նույնպիսի մոտեցում ունի նաեւ իսլամը, այստեղից էլ ծագում են բոլոր բարդությունները:

Մերձավոր Արեւելքում ներկայումս կա չորս մեծ հակամարտություն: Ամբողջ սարածի փորձում են իրար մեջ կիսել իրենց օսմանների ժառանգորդ համարող թուրքերը, շատ հին կայսերական արմատներ ունեցող ղաղեխները եւ սլավ սարածի իրենցը համարող արաբները: Առանձին խնդիր է շիա եւ սուննի մահմեդականների մեջ հակամարտությունը: Խնդիրը բարդանում է նրանով, որ իսլամի հետեւորդների համար ղեկավար սահմանները երկրորդական նշանակություն ունեն: Այնպես որ, Սաուդյան Արաբիայի սահմանները չի կարելի համարել մեկընդմիջ զգված: Չորրորդ հարթությունը կաղված է հավաքի ինստիտուտի եւ ընդհանուր առմամբ ղեկավարության զաղափարի սարանջաման հետ: Եվրոպան ղեկավարության այդ փուլն անցել է ավելի քան հազար տարի առաջ, մինչդեռ Մերձավոր Արեւելքը մինչեւ օրս այն չի հաղթահարել:

Եւ Լիբանանը: Օդուժը կարող է հարվածել մեկ ուղղությամբ, ինչը կոյուրացնի իրանցիների հակաօդային ղեկավարության գործը: Ուրիշ բան է Սիրիան, որը հետզհետե վերածվում է իրանա-իսրայելական բախումների ռազմաճակատի, որտեղ իսրայելական թիրախավերը ղարբերաբար հարվածներ են հասցնում իրանական ուժերին:

Սիրիայում Ռուսաստանի օդային ղեկավարական ուժերի համար նախընտրելի է չեզոքությունը եւ ֆառափակական ղեկավարումը ավարտին նմանաբան: Այնպես է, որ այնտեղ չկան աշխարհիկ ղեկավարությունների բախումներ: Ավելին, Երուսաղեմի ուժեր աշխարհաֆառափական կայնոյսի ախոյաններ, ինչպիսիք են Սաուդյան Արաբիան եւ Իսրայելը:

Բոլոր խնդիրները, ներառյալ ԻՊ-ն, ծագում են թուլացած ղեկավարումներում եւ անհետանում դրանց անհաղթման դեմքում: Բավական է վերիբեռել թեկուզ Եգիպտոսի օրինակը: Ուժեղ, աշխարհիկ եւ միասնական Սիրիայի վերականգնումը խաղաղության կհասնի ոչ միայն այդ երկրում, այլեւ ամբողջ սարածաբանում: Ըստ մեկնաբան **Ալեքսանդր Չաղոյսկիսի**, սա է մերձավորաբնակյան հակամարտության լուծումը: Միայն դրանից հետո կարելի է անդրադառնալ ղաղեխներին-իսրայելական հակամարտության հաղթահարման խնդրին:

Ներկայումս Իսրայելը Իրանի հանդեմ իր նախահարձակ գործողություններն արդարացնում է թեմանական օրագրաֆի գոյությանը: Իրանը եւ նրա կանակաբար «Հզոր լիան» Երուսաղեմը հաճախ են խո-

ծաբանային ղեկավարում:

Միջազգային ճգնաժամային խնդիրները Մերձավոր Արեւելքի եւ Հյուսիսային Աֆրիկայի ծրագրերի ղեկավար **Յոս Զիլբերմանը** կարծում է, որ Ռուսաստանի ղեկավարներ երկիր է Սիրիայում Իսրայելի եւ Իրանի ղեկավարումը թույլ չհասնի առումով: Ի սարբերություն Վաշինգտոնի, Մոսկվան աշխատանքային անուր կարող ունի սարածաբանի գրեթե բոլոր կենտրոնների հետ, ներառյալ Թեյ-Արթին, Թեհրանը, Դամասկոսը, Անկարան, «Հզոր լիան»: Ռուսաստանին դա ձեռնու կլինի թեկուզ իր սարածաբանային ձեռքբերումների ղաղեխներն ստակցեցի: Իրոք, առկա է փոխըմբռնում ինչպես մի կողմից Մոսկվայի եւ Թեյ-Արթին, եւ մյուս կողմից Մոսկվայի եւ Թեհրանի ղեկավարների միջոց:

Արժե անդրադառնել նաեւ հետեւյալ կարեւոր զարգացումներին:

ԱՄՆ ներկայիս նախագահ Դոնալդ Թրամփը անցյալ տարվա դեկտեմբերին Երուսաղեմը ճանաչեց Իսրայելի մայրաքաղաք եւ որոշեց ամերիկյան ղեկավարները Թեյ-Արթինից սեղանի խոսակցությունը: Դեկտեմբերին բացման արարողությունը իրականացավ ս.թ. մայիսի 14-ին, որը Իսրայելի ղեկավարները ստեղծման յոթանասուններորդ տարեդարձի օրն է: Բացման հանդիսավոր արարողությանը ներկա էր Դոնալդ Թրամփի դուստր Իվանկան, որը Իսրայել էր ժամանել 800 հոգանոց ղաղեխների կազմում: Ինքը, Թրամփը, արարողությանը հետեւում էր հեռակա կարգով:

Դեկտեմբերին բացման նախօրեին

1 Երեւանի ֆաղափառման օգնությունը, ինչպես մի ժամանակ ձեռնարկել էր **Ռոբերտ Զոհարյանը**, փողի վրա մասնաճիւղն է, համառոտապես ընտրությունների ժամանակ հենց ֆաղափառման համարավորություններն ու թաղապետարանների, համասիրությունների ուղղակի եւ ֆինանսական ազդեցությունն է հաճախ օգտագործվել, եւ առանց խորհրդարանական արտահերթ ընտրություններ անցկացնելու մտադրություն ունեցող վարչապետը չի կարող սա չհասկանալ: Մանավանդ՝ Մարգարյանը հավակնություններ ունի նաեւ ԳԳԿ-ում առանցքային դերակատար դառնալու: Ահա եւ ցուցարարները, կարեւոր չէ առիթը, դաժանում են Տարրոն Մարգարյանի հրաժարականը, իսկ թե որքան կրկնապատկարծ է նրանից, թե ինչ վիճակում են նրա նյարդերը, բացի այդ՝ հավանաբար նրան զանազան կիսա զործերի՝ գոնե փաստաթղթային կարգավորումն աղախովելու համար ժամանակ է դրոշմ: Այնպես որ՝ Մարգարյանի հրաժարականը միայն ժամանակի խնդիր է, չնայած՝ Ն. Փաշինյանը երեկ հայտարարեց, թե միանգամից բոլորի հրաժարականները դաժանաբար չեղելու մասին:

կարգերից, հասկալից **Չոհրաբ Մնացականյանը**, **Դավիթ Տոնոյանը** եւ **Ասոն Զանգուղազյանը**, ինչպես նաեւ հասունեցնող փոփոխությունները: Իհարկե, մեր բոլորիս խնդիրն է կարեցածի չափով մոլասել նոր կառավարությանը (լրագրողներ՝ գրելով), քանի որ ոչ մեկիս քաղաքի չի բխում այս կառավարության ձախողումն ու փառքը: Այս իմաստով աղախաբար ընտրությունները դեր կարող են ստանձնել այն լրացմանից, որոնք մինչեւ այժմ սնվում էին հայսնի աղբյուրից, եւ եթե նկատի ունենանք նախկինների՝ երեք ամսից վերադառնալու սղառնալիքը, եւս երեք ամիս սնվելու են նույն աղբյուրից: Դրա համար զարմանալի չեն բազմաթիվ կոմպրոմիսները, որոնք ղեկավար են անցյալից, մի մասը սարքավորվել է դարգալից ու ներկայում ԶԼՄ-ներ, սոցիալական ցանցեր: Դեռ քիչ քիչ իրականությունը, այնուամենայնիվ, սակից ասաններով դաժանումներն է հիմն: Ասացին՝ նոր կառավարության ոչ բոլոր անդամներն են հուսադրող, կամ չեն ասում՝ հին կառավարության ու ԳԳԿ-ի

թյան ձախողումը, դա չի կարող չհասկանալ ինքը՝ Փաշինյանը, երբ երեկ ասում էր, թե բոլորս դաժանաբար կարիք ունենք, որդեգիր հանգիստ տայնաներում հարցերը դասավորենք եւ հերթով զբաղվենք դրանց լուծմամբ: «Եթե բոլոր հարցերը միանգամից փորձենք լուծել, բոլոր հարցերի լուծումները կձախողենք»: Բողոքի ցույցերն անհասկանալիորեն այնքան են շատացել, որ անգամ երկիրը հեծեղակալական ցնցումներից զերծ դառնալու մասին խոսում է սեաբար լրան **Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը**, անգամ նա է մտադրվում, որ արդեն անցյալի գիրկն անցնող նախկինների մոտ ռեանսի ձգտումը չբացնի հանկարծ դեպքերից: Իրականում ինչու է աղմուկը Տեր-Պետրոսյանը՝ Նիկոլ Փաշինյանն ինքն ավելի լավ կհասկանա, հիանալի իմանալով նրան, սակայն եթե նա ինչ-որ ակնկալիքներ ունի, եւ նոր վարչապետը, իրեն վարկաբեկելու գնով ղեկավարվելու այդ ակնկալիքներին, այ դա չեն հասկանա, չի հասկանա հանրությունը: Իսկ բողոքի գործողությունները,

Տեսեղակալական արարք

դասգամավորների մեջ չկային իսկական դրոշմաբերություններ եւ արագավեր: Զավ լիցի: Սակայն երկար արդյունք գրել են, որ երկրում մի քանի մարդ են որոշումներ, որ բիզնես մենեջերները ծառայում են մի քանի ընտանիքի, որ մասնաճիւղն է հարկային ոլորտները հարմարեցված են այդ մի քանի ընտանիքի սղառնալու, որ ոչ մի դասախակն մարդ չի հայտնվել բարձր դասերում եւ այլն: Գիմն հնարավորություն է ստեղծվել՝ փոխելու իրերի վիճակը, այնպես որ անկախ սնման աղբյուրից մեր գործընկերներին հարց ուղղենք՝ լավ, չե՞ք ուզում ձեր երեխաների համար սանելի հնարավորությունների երկիր ստեղծվի: Արդեն մասնագետներն ունենալու առաջին ծիծեռնակները կան, իմ օգտված խանութում՝ Նոր Զովում բանանը դարձել է 710 դրամ (այսինքն՝ հայսնի ներկրողն ավելի է գարել արտոճակը վախից), իմ թաղի կրիմինալ մեղ է ծակածունկները: Ու այդպիսի բաներ շատ կարելի է սեսնել, այդ բողոքից հետո ինձ զարմացնում է երբեմն ակնհայտ, դասվիրասուի ակնաբերը հեծելից ցցած, երբեմն անբողոքյալ սարքովի կոմպրոմիսային նյութերի հեղեղը լրացվածից, որ սոցիալական ցանցեր: Մի արեք, սիրելիներս, ես հասկանում եմ, որ աշխատանքը կկորցնեք, սակայն բոլորիս հեծ էլ դասախակն է դա, անձամբ ես երկու անգամ կորցրել եմ աշխատանքս՝ դասվերները չկասարելու համար, միեւնույն է, դրոշմաբերությունը միջոց էլ աշխատանք կզսնի: Ինձ նաեւ զարմացնում է վճարովի ստասուսագիրների համառությունը՝ երբ ինստիտուտը դեք է վերացվի, չի կարելի փողով հասարակական կարծիք ձեռնարկել եւ խառնեցել՝ դեք գնալով երկիր երկիր դարձնելու հայկական շանսին: Ինչպես նաեւ՝ չի կարելի ցուցարար վարձել՝ դասերը դաժանաբար համար: Ներող եղեք, որ սեսնում եմ ամեն ինչ: Սղասենք մի փչ, ֆնանդասենք իրական ֆնանդասեղին, անգամ օգնենք նոր ու անփորձ կառավարությանը՝ սղառնելու իր այս կամ այն ֆայլը, բայց չոչնչացնենք:

փողոց փակելը, բոլոր հարցերն անհատալ լուծելու դաժանումները, իրոք, խանգարում են կառավարությանը աշխատել, այդ առումով համբերությամբ զինվելը բոլորի դասերը դեք է լինի: Այդ առումով հասկանալի է նոր վարչապետի՝ իր ֆեյսբուքյան էջում երեկ արած կոչը՝ երեկվա դրությամբ ժամը 15-ից դադարեցնել անհնազանդության բոլոր գործողությունները եւ փողոցներ չփակել՝ հնարավորություն եւ ժամանակ սաղով կառավարությանը ըստ առաջնահերթության լուծելու բոլոր խնդիրները: Անգամ խոսազավ Տարրոն Մարգարյանի հրաժարականի դաժանումը ֆնանդել եւ դիրքորոշում հայտնել: Իհարկե, Փաշինյանը դժվար վիճակում է հայտնվել «Ասանա ծերերի» հեծ կարգված, քանի որ վերջիններիս կողմնակիցները փակում են Արեւիկայաց դրոշմախակն եւ որդեգիր ֆաղափառման փառքերը՝ դաժանումն անմիջապես ազատ արձակել նրանց: Մինչդեռ Փաշինյանն իրավական լուծումների կողմնակից է, մանավանդ այն անձանց դասազայում, ուն անունը կաղվում է սղանությունների հեծ: Ինչ որոշում էլ լինի՝ դաժանալու է Փաշինյանի ափիլետայն զարգացումը՝ սահմանադրական ընթացակարգերը չհաստատելու եւ ցուցարարների ցանկության բախման դասառաղ:

Արտահերթ ընտրություններ կլինե՞ն, թե՞...

Եթե ամռան վերջում արտահերթ խորհրդարանական ընտրություններ լինեն, որի մասին խոսում է Նիկոլ Փաշինյանը, աղա կարող է դարգվել, որ ամենաաշխատանքային ունի ԳԳԿ-ն, քանի որ նա կարող է իր մեծամասնությամբ զանազան հարկային եւ մասնաճիւղն մեղմացումներ նախատեսող օրենք-օրենքի հեծելից բերել ԱԺ եւ, կառավարության համար դասախանասվություն չկրելով, ընդունել դրանք, ինչպես վերջերս արեց՝ ցղանառության մեջ դնելով իրենց իսկ ընդունած արժանապատիվների կիրառումը արգելող նախագիծ: Բացի այդ՝ եթե Տարրոն Մարգարյանը եւ ԿԸԳ նախագահը դիմանան, աղա ընտրության նախկին արտահերթ ձեւերը մասամբ կարող են դաժանալով՝ փոփոխեցնելով վերջին արժանապատիվը: Իսկ միգուցե Փաշինյանն, այնուամենայնիվ, մի երրորդ ճանաղարհ կընտրի: Իսկ ընդհանրապես՝ այս վերջին թեման օրենսդրական եւ սեղանիկական սեսանկյուններից լայնորեն բացելու կարիք կա:

Բզբզացե՛ք. կոչ մեղուներին

Սլովենիայի արդյունաբերական զանգուր չանցան՝ ՄԱԿ-ը մայիսի 20-ը հռչակվեց մեղուների միջազգային օր: Մայիսի 16-ին Բուլղարիայում կանցելը Մերկելը դասգամավորների ուսուցողությունը բեւեռեց այդ օրվա կարեւորությամբ՝ իր ծավալուն ելույթում 1 որդեգիր հասկանելով բնադաժանական խնդիրներին: Սա իհարկե արժանազավ Կանաչների ֆնանդասությանը: Մեղուները, հասկալից վայրի սեսակները, անչափելի նսանակություն ունեն վայրի եւ ընտանիք բուսասեսակների դաժանումն գործում, դրանց մեծ մասն առանց մեղուների կվերանա: ԳԳԿ-ում 585 վայրի սեսակներից 300 հայտնվել են Կարմիր գրում, դրա մասին ահագանգում են: Գանձուկներն խանութներից մեկը դարակներից հավաքել էր այն մթերները, որ չեն լինի առանց մեղուների: Խանութի սեսակներն 60 տկոսով մկազել էր: Իսկ Գայասանում... լսել ենք «Ինչ բզբզացե՛ք» արտահայտությունը, որ մեղուներին երեկ հասցեագրված չէր:

ՎԻՎԱՍԵԼԻ-ՄՏՍ

ՎիվաՍել-ՄՏՍ. բաժանորդագրվե՛ք հոսթինգի, ստացե՛ք դոմենի գրանցում 1 տարով

ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ը սեղեկացնում է, որ մինչեւ 2018թ. հունիսի 30-ը հոսթինգի ծառայության ցանկացած փաթեթի 12 ամսով բաժանորդագրության դեղմում կարելի է սանալ դոմենի գրանցում՝ 1 տարով:

ՎիվաՍել-ՄՏՍ-ի կողմից առաջարկվող հոսթինգի ծառայության համար գործում են հեծելալ սակագները՝

Հոսթինգի անվանումը	Ամսաւճար
WEBHOST light	2000 դրամ
WEBHOST starter	4800 դրամ
WEBHOST SOHO	7200 դրամ
WEBHOST Business	12000 դրամ
WEBHOST PRO	18000 դրամ

Դոմենի գրանցումը հասանելի է .AM եւ .hայ սրույթներում:

Մանրամասն սեղեկություններ սանալու համար կարելի է օգտվել www.mts.am կայքից, զանգահարել 111 անվճար հեռախոսահամարով, հաղորդակցվել մեզ հեծ «111 օնլայն» դորասալի միջոցով, կամ այցելել մեր սղասարկվան կեմսոմներին որեւէ մեկը: Մեր նորություններին մեծաղես ծանոթ լինելու համար միացե՛ք մեզ ֆեյսբուքում՝ <https://www.facebook.com/MTSArmenia/>

Նոր կառավարությունը

Միանգամից ասելով, որ նոր կառավարության որդ կազմը մեր երագամի կազմը չէ: Երբ ասում են՝ թող գան երիսասարդները, դա չղես է դառնա զլխավոր փաստարկ, որովհետեւ այդ երիսասարդների մեծ մասը ոչ Փաշինյանի ֆաղափառական փորձառությունն ունեն, ոչ էլ ոլորտային մասնագիտական հմտություններ, միայն երիսասարդ լինելը մի բանի համար է լավ՝ դողդիւնի վրա ֆայլելու: Այս իմաստով՝ ոչ սղիյուղի, ոչ մեակույթի, ոչ սարածային կառավարման նախարարները, ոչ էլ կառավարության աշխատակազմի ղեկավարը որեւէ ֆնտություն չեն բռնում, եթե , իհարկե, աշխատելիս մեր սղասածին հակառակ աննախաղեղ ուսակներ չդրեստրեն: Մի փոքր հավասարակշռում են դրոշմաբերությունների նսանակությունները անցած կառավարությունների

Բողոքի ցույցեր

Փաշինյանը, եթե ամեն օր սկսի ընդունել արբեր ոլորտներում կուսակված խնդիրների դեք բողոքող ցուցարարների, աղա նրան ժամանակ չի մնա խնդիրները լուծելու: Ամեն օր մի արտադրությունում գործադու է, մեր սղակությունում՝ դրանց մի մասն էլ հրահրվում են հավանաբար այն ցղանակների կողմից, որոնք երագում են այս կառավարու-

Ազգայնականություն

Թիվ 19(379)
18 ՄԱՅԻՍ
2018

Երվանդ ՏԵՐ-ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

...Երբ գամվորեն կածանն է մեկնում դունչ
ու թաթ,
Երբ որ ձյունն է արջուն, ինչդեռ թուփ կաթուկ,
Երբ հառնում է հողից մի ինճանկուկ ջուրակ՝
ես Դուրյան եմ կարդում:

Արահամ Ալիխանը հայոց լեզվի մեծաստեղծներից մեկն է: Բանի՞ բանաստեղծի կարելի է նման խոսք, նման բնութագրում հասցեագրել: Հուսահատության չափ էջերին, սակավներից սակավներին:

Արահամ Ալիխանը իր դժվարին կյանքում խորապես արդեն բանաստեղծներին բաժին ընկնող ամենածանր ողբերգությունը՝ փնտրեց եւ չզսավ իր երազյալ եզերին ու ափունքը, երբեք չունեցավ իր հոգեկան հայրենիքը, չարդեն իր ընդհանրապես հայրենիքում եւ, ավաղ, ի վերջո, հավերժության դիմաց սեւելու մնաց ղաղ ու անհաղորդ օսար երկնի սակ:

2018 թվականի մայիսի 21-ին Արահամ Ալիխանը կլինեք ինճուն սարեկան: Ամեն մի ծննդյան օրվա մեջ մի անառիթ սխրության երանգ ու մեղմություն կա: Հիշելով բանաստեղծին, իր նվիրական օրը բանաստեղծի հետ լինելու մղունով թերթելով իր ազնվական բանաստեղծությունների հասոցները, ես միս բերեցի իր մի գրի հետ կաղված մի փոքրիկ, մի սխուր ղասնություն:

...1974 թվականին Երեւանում լույս տեսավ Արահամ Ալիխանի բանաստեղծությունների եւ դրեմաների «Նժար» խորագիրը կող գիրքը: Դեռեւս այն ժամանակ ես կարծիքս էի, որ նա մեկն է մեր այն գրագետներից, որոնց գրությունները հեռու են հավուր ղասածի լինելուց եւ արժանի են առանձնակի ուշադրի, հակադրող վերաբերմունքի: Այս կարծիքս ղախած եմ մինչեւ օրս: Ինչեւէ: «Գրեթի աշխարհ» ղարբերականի (այն ժամանակ՝ անսաթերթ) խմբագիր, գրող Անուշավան Դեկանցիին առաջարկեցի հողված սղագրել իր թերթում այդ գրի մասին: Խմբագիրը, որն, ի դեղ, հաստատեց լավ մարդ էր, համակրում էր ինձ, ին լավ բարեկամն էր եւ սիրով էր սղագրում ին գրությունները, այնուամենայնիվ չկամությունս լսեց առաջարկս: Ման շատ լավ հայտնի էր գրական ղառսոնյաների եւ գրական գեներալների վերաբերմունքը Արահամի բանաստեղծության հանդեղ եւ ինճն էլ, շիսակն ասեմ, անմասն չէր դրանից: Փորձեցի համոզել: Երկար խոսեցի, այդ օրերին «Գարուն» ամսագիրը սղագրել էր Արահամի բանաստեղծություններից մի շարք: Վկայակցեցի այդ բանաստեղծությունները:

«Պետրոս Դուրյան»-ը սղավորվել եւ մտաղակվել էր, մի քանի տղ արտասանեցի «Պետրոս Դուրյան»-ից:

Երբ ձյունի ծայրին բույր է մանվում ու թույր,
Երբ ճանգրվում երկրի խճանկարն արդեն,
Երբ օրեն եմ թախում թավուս մայրամուտում,
Որ վաղորդյան լույսին չսղատելով ցայտեն,

Խմբագիրը կարծես թե անակնկալի եկավ, հավանեց, եւ ի վերջո համաձայնեց, թեւէ՝ դժկամությամբ: Մեղը այնուամենայնիվ վախ կար. «Միայն թե կարճ կդես: Կարճ»,- խոսորեն ղասվիրեց խմբագիրը: Ես գրեցի երկուսուկես-երեք էջանոց մի նյութ եւ ներկայացրի խմբագրություն: Գրեցի ընդհանուր խոսքերով, մի փչ անհամարձակ, փոքր-ինչ վե-

Տխուր հիշողություն («Կորուսյալ ժամանակ» շարքից)

հերոս, բայց՝ հսակ կողմնորոշումով, թերթեսեւ առանց մանրամասների ու վերլուծումների, մի խոսքով՝ այնդեւս, ինչդեղ եւ նթարում է ազդարար-գրախոսականը: Նյութը ընդունեցին, կարդացին, ինչդեղ վայել էր՝ «խմբագրեցին», ասել է թե՛ կրճատեցին, թողեցին մի էջից մի փչ ավել, նորից մեքեմագրեցին, այս անգամ՝ թերթի վերստեղծությամբ, մասիտով ու գրիչով նորից անցան իրենց իսկ մեքեմագրածի վրայով, հարցականներ ու զանգամ այլ նշաններ շարեցին, ոլոր-մոլոր գծեր փաշեցին, բառեր ջնջեցին, բառեր փոխեցին այդ մեկ էջանոց նյութի մեջ, ի վերջո՝ լուսանցմունքում ստորագրեցին՝ դասական ասյանի փաստաթղթի ղես, ուղարկեցին սղարան եւ... չսղագրեցին:

Չսղագրեցին, որովհետեւ մեր փաղափական ու գրական ղեքերը, լեզվական փաղափականության (սովետական կյանք) վարող մեր գործիչները վաղուց արդեն արել էին իրենց սեւ գործը, հասել էին իրենց նղասակին. արեւմտահայ լեզուն կարդացվում եւ ընկալվում էր գրեթե օտար լեզվի ղես, բառաղաշարը օրլսօրե դառնում էր ավելի խորթ ու ան-

հասկանալի: 30-ական թվականների վերջերին եւ 40-ական թվականներին ծայրահեղ ղարգունակացման հասցված գրականության լեզուն սակնուվրա էր արել գրականության բոլոր չափանիշերը եւ բուն իսկ գրականությունը: Ավելին. այն դառնում էր անհրաժեք ղայման, օրեմք եւ օրինաչափություն: Չսղագրեցին, իհարկե, հեմց Արահամ Ալիխանի համար - Արահամ Ալիխանի ղասճառով: Երբ տեսա, որ նյութս չի սղագրվելու, խմբագրից խնդրեցի ինձ սալ այդ չարչրկված բնագիրը: Նա չմեքեց, եւ ես այն ղախեցի մինչեւ օրս, մինչեւ հիմա:

կի հողեկան կացությունը, փիլիսոփայական ղախը: Բանաստեղծի հողունները, ուղերձները, ինճնաբացահայտման տողանցիկ վկայությունները ստեղծում են հետաքրքիր ու երաժշտականորեն նուրբ մի աշխարհ: Նրա բանաստեղծության հերոսը թանկ ու անղառնալի շատ կաղեր ունի աշխարհն ու աղբեր իմաստավորող առարկաների, ղասնության հետ՝ բնության բալետանգ բույրերից մինչեւ մոռացության խոսի սակ խորհող բանաստեղծը: Հերոսը տառաղած է այդ կաղերից, այդ կաղերի համար:

Արահամ Ալիխանի բանաստեղծությունն իր մեջ կրում է արեւմտահայ բանաստեղծության ինճնակա ավիշը: Գրականության իսկական ավանդույթը անցյալի գրականության հանդեղ ստեղծագործական հիշողությունն է, սեփական հիմքի վրա դրանց շարունակումը: Գրական այդ ժառանգությունը Ալիխանի բանաստեղծություններում արտահայտվում է ամենից առաջ խոհի ու ներաշխարհի, հայրենիքի ու բնության սիրո յուրահատուկ ներթափանցման մեջ: Բառի ինճնօրինակ մեկնումները հանգեցնում են անվերաղարձ սիրուն ու նվիրումին («Տաղեր՝ Հայաստանին»), օգնում են բնության խրախճանային գեղեցկությունների գեղանկարչական թանճ գույների վերարտաղումին («Ներին մժար», «Իրկնատախ», «Աւուղ աւուն»):

Արահամ Ալիխանն ունի որոշակի ինճնաշողություն, որ ղայմանավորվում է ամենից առաջ նրա լեզվամտածողությամբ: Անհմար է զանց առնել գրողի լեզուն, որը մաքուր, ինչեղ, հսակ հայերեն է՝ մեր լեզվի արեւմտահայ հասկածի հարուս բառաղաշարի ներթափանցումներով: Եիտեւ, երբեմն այս լեզվամտածողությունը բանաստեղծին հասցնում է մինչեւ գրայնություն, բայց հիմնականում դա հեղինակի անառարկելի առավելությունն է:

Կիրթ ու նուրբ է նրա բանաստեղծության աշխարհը: Այս տեսակետից՝ Ալիխանը իր սերնդի բանաստեղծների մեջ առանձնանում է բանաստեղծության իր մակարղակով: Եվ հարկ է, որ Ալիխանը իր արժանի տեղն ունեմա այս սերնդի բանաստեղծությունը դիտարկող գրական փնաղասության մեջ:

Այսօրվա գրական շուկան սղառնում է դառնալ հանընդհանուր: Եվ այսօրվա գրողի համար կարեւորը իր անհասկանությունը ղախողանելն է: Արահամ Ալիխանը ղախողանում է այն: Դրա վկայությունը բանաստեղծի այս եւ նախորդ գրերն են, իր տղով՝ դրված «ժամանակի անճրեւաթաց մժարին»:

Արահամ Ալիխան, «Նժար», «Տայասան», 1974, 127 էջ, 3000 օր., 53 կ.

Արծալի ԲԱՍՉԻՆՅԱՆ

Համո Բեկնազարյան. երեք մամակ

Մայիսի 19-ը Համո Բեկնազարյանի ծննդյան օրն է: Այդ առթիվ թարգմանաբար հրատարակում եմ նրա երեք մամակը՝ ուղղված Երեւանի կինոստուղիայի երբեմնի սնօրեն Գեւորգ (Կիմ) Հովհաննիսյանին (1907-1957): Նամակները ստացել էի վերջինիս կնոջ ազգականուհի Համիկ Մամիկոնյանից: Դրանց ռուսերեն բնագրերը հրատարակեցի «Ռեստուրվիկա Արմենիա» օրաթերթում (17 հունվարի, 1998) եւ հանձնեցի Գրականության եւ արվեստի թանգարանին:

Նամակները թվագրված չեն, սակայն վերաբերում են 1944 թվականին, «Դավիթ-Քելի» կինոֆիլմի նկարահանումներին: Դրանք մեզ ծանոթացնում են ֆիլմի ստեղծագործական խոհանոցին, իր գործընկերներին ղարգեւատրելու գոր-

ծում Բեկնազարյանի ներդրած ջանքերին, ցույց են տալիս նրա ուշադրությունն «առաջին հայ կինեմատոգրաֆիական դերասանուհի» Տայասնա Մախմուրյանի (1910-1989) հանդեղ եւ այլն: Ուշագրավ է, որ Երկրորդ աշխարհամարտի տարիներին կինոթեմաղիչը համարձակվել է «Դավիթ-Քելի» ցուցաղությունը համեմատել գերմանական «Նիբելունգները» ֆիլմի նկարահանման հետ՝ համարելով, որ այդ երկու կինոնկարների ստեղծումը տն է Հայաստանի եւ Գերմանիայի համար...

Ռուսերեն նամակում միայն «ջան» բառը գրված է հայաստ. նույնը, ի դեղ, առկա է նաեւ մեկ այլ ականավոր հայ կինոթեմաղիչի՝ Ռուբեն Մամուլյանի ռուսերեն նամակներում:

Չավոք, նամակների ճեղագրերում մի քանի տեղ թուղթը ղասուված է, այդ ղասճառով որոշ բառեր անընթեռնելի են: Նամակների շարաղարանը հրատարակում եմ անփոփոխ: ➔

Արժույթի ԲԱՆՉՈՒՆՅԱՆ

Իրիճա Պետրովնա Տոկմակովա, Նույն ինքը՝ Արուսյակ Պերճի Մանուկյան

Անցած ամիս, Մոսկվայում, 89 տարեկան հասակում վախճանվեց Իրիճա Տոկմակովան: Գրական եւ լուսնային մրցանակների դափնեկիր, ռուս ժամանակակից մանկագրության ամենահայտնի եւ սիրված դեմքերից մեկը, հավասարադաս հաջող էր թե՛ բանաստեղծության, թե՛ արձակի, թե՛ թատերական մեջ: Տոկմակովայի «Ռոսիկը եւ Կեռան» գլխավոր դերակատարողը սողերիս հողիմակի մանկության սիրելի գրքակներից էր... Նա մաքուր անխնայ թարգմանիչ էր, որ գիտեր անգլերեն, գերմաներեն, շվեդերեն, լեհերեն, բուլղարերեն, նաեւ հայերեն: Տարիներ անց բանաստեղծ Յուրի Սահակյանն ինձ տեղեկացրեց, որ Տոկմակովայի օրհորդական ազգանունը Մանուկովա է (Տոկմակովան նրա նկարիչ ամուսնու ազգանունն է): Դա արթնացրեց հետաքրքրություն, սակայն ինձ մասշտիպի տղազի արդյունքները լռում էին մանկագրուհու ծագման մասին: Մնում էր դիմել հենց իրեն՝ Իրիճա Տոկմակովային: Եվ լուսնային խաղի շուրջը:

ման կարգի ժամանակ Մոսկվայի հայկական եկեղեցում, երբ նա վախճանվեց 1965 թվականին: Թաղված է հայկական գերեզմանատանը: (Այսօր Վիկտորիայի Տոկմակովայի՝ տարբեր լեզուներով ներկայացվող կենսագրության մեջ նշվում է նրա մասնակի հայ ծագումը, սակայն չգիտեմ ինչու նրա հոր՝ ճարտարագետ-էլեկտրոտեխնիկ Պերճի Կարապետի Մանուկյանի մահվան թվականը նշվում է ոչ թե 1965-ը, այլ 1971-ը - Ա. Բ.):

Նա, երբ ոչ մեկի հետ չէր կարող խոսել, լեզուն մոռացվում է: Ինձ լուսնային տղազից եմ սովորեցրել, այնպես որ ես կարող եմ դժվարությամբ: Սակայն մանկական գրքերը՝ հայկական ժողովրդական երգիկները, Սուրայանի (Սուրենի), Սիլվա Կարոյանի, Յուրի Գրիգորյանի, Յուրի Աղաբաբյանի, Յուրի Աղաբաբյանի քերականությունները ես թարգմանել եմ բնագրից: Երբ լրացավ իմ 16 տարին, հորափոքր տղան, որ ես հայտնի գրվեմ: Այնպես որ ես անձնագրով հայտնի եմ, թեմ օրենքով վերցնում եմ մոր ազգությունը: Ես իմ մանկիկ հետ ուղարկել էի հայ մանուկանոց տղազրված Տոկմակովայի մի քանի բանաստեղծությունները՝ Յուրի Սահակյանի թարգմանությամբ, որի համար նա շնորհակալություն էր հայտնի եւ մանակն ավարտել այսպես: «Բանաստեղծություններն ինձ հաջողվեց որոշ ջանք թափելով կարդալ»:

Դրանից երկու տարի անց լինելով Մոսկվայում՝ զանգահարեցի Իրիճա Տոկմակովային: Նա վաստակող էր, ուստի մեր հանդիպումը չկայացավ, սակայն բավական զրուցեցինք տարբեր հարցերի շուրջ: Դարձնում էր Հայաստանի վիճակի մասին, նրա ծայրի մեջ զգալի էր արտաքին անհանգստություն: Ողջ գրույցը ռուսերեն էր, միայն վերջում, վկայակոչելով հորափոքր, Իրիճա Պետրովնան հայերեն ասաց. «Համբերությունը կյանք է»:

Թարգմանաբար ներկայացնում եմ այդ մանակը որոշ կրճատումներով. «Համոզվելով լուսնային խաղում եմ Ձեր բոլոր հարցերին: Ես երկու ազգի խառնուրդ եմ: Մայրս՝ Դիլիգանսկայա Լիդիա Ալեքսանդրովնան, զտարյուն ռուս էր: Իմ հայրը զտարյուն հայ էր, լուսնային ազգանունն իսկապես Մանուկյան էր: Իմ մայրն ինձ ընտանիքում աղբյուր է Ախալցխա քաղաքում... Ռուսաստանում եմ Գերմանայում ուսանած հոր ամուսնու Պյոտր Կարպովիչ Մանուկով էր, այդպես վերափոխեցին, երբ նա սկսեց աշխատել Ռուսաստանում: Նա կնքել էր որդես Պերճի, այդպես էլ նրան հիշեցին հուշարկավոր»:

1- Սիրելի՛ Կիմիկ, ժամկետների եւ ծախսագույցակի կրճատման մասին քննադատը չէր կարող չանհանգստացնել: Դժվարությունները խորանում են, եւ որքան մոտենում են մոսկովյան լեզուաբանությանը, այնքան դա դարձնում է «Տանգամների բակի» փոքր տեսարանը կազմակերպեցինք մեծ դժվարությամբ: 20 ռուբլու փոխարեն դեռ է վճարել 150-200 ռուբլի, այն էլ դեռ է համոզել, որդեսի գրքի մեկ անգամ: Մենք հազիվ տեղավորվեցինք օրացույցային ժամկետներում, կրճատված ժամկետներում՝ առավել ևս: Ծիառներին դեռ է հանձնել դեկտ. 15ին, բայց մինչեւ հիմա նկարահանում է ու հայտնի չէ, թե երբ կավարտվի: Այնպես, դժվարությունները նույնն են: Հանձնաժողովում հեռք են խոսում: Նրանք կրճատված ժամկետներում էին, որ ժամկետները դաժանվեցին, քանի որ ես վստահեցնում եմ, որ ավելի շուտ մենք չենք նկարահանի: Գայանեի սեյնյակը մինչեւ հիմա դաստիարակ է: Մեկ զաջ չկա, մեկ ներկ չկա, մեկ էլ՝ ուրիշ մի բան: Ամեն օր խորհրդակցություն եմ հրավիրում, դաժանեցնում եմ, բայց աշխատանքը դանդաղ է ընթանում: Խոսքերում են 20-ին, իսկ լեզուաբանությանը 14-ին: Մեծ դեկտեմբերից հետո չենք կարող անցնել, քանի որ հյուրանոցը չէր սկսել աշխատել, եւ օրացույցային ժամկետով մայիսի 1-ից մենք սկսել ենք Ասլամազի դեկտեմբերի կառուցումը:

2- Կինոստուդիայի սնորհ ընկ. Հովհաննիսյանին Պետրասնուկի Մախմուդովան Հայաստանի առաջին կինոմասնագրական դերասանուհին է, նկարահանվել է մի քանի ֆիլմերում գլխավոր դերերով: Կեկեկի դերը «Պերճի» կինոնկարում նրան ազգային կինոմասնագրական կինոհայտնություն (անընթեռնելի): Կախմաձեմ Կասաբանով, Մախմուդովան Հայաստանում եւ մյուսները մեծադեր հայտնի են խորհրդային հանդիսատեսին: Մախմուդովային սրված է Գայանեի դերը: Նկարահանման ժամկետը նախատեսված է 3-4 ամիս: Նրա հետ կատարվել է 8 փորձ, 3 յուրացում, եւ նախատեսված են նկարահանումներ՝ 7 օր յուրացում, 3 օր փորձ: Խմբի սնորհ ընկ. Օհանջանյանը նրան առաջարկում է հոնոար 5000 ռուբլի: Ես այդ գումարը փչեմ եմ համարում մեր միակ հայ կինոդերասանուհու համար: Ըստ հաստատված գնացուցակի՝ այդ դերի կատարումը հաստատվել է 8000 ռուբլի, որն էլ դեռ է նրան առաջարկել:

Համո Բեկնազարյան երեք ամսակ դարձնում նշանակությունը: Դուք մեկնեցիք, և լուսնային մանուկության մասնակց: Մինչդեռ դեռ էր լուսնային մանուկ: Եվ լուսնային աշխատանքի ընթացքում ձեր այստեղ (անընթեռնելի).... լուսնային այլ կերպ կլինեք: Առաջին, մենք դուք կստանալիք: Ծիծաղելի է. մեր կինոնկարում այսօր ցուցադրվում է կինոթատրոններում, իսկ «Կուսուղով» դեր նկարահանվում է: Ոչ ոք այդ մասին չէր խոսում եւ ոչ ոք չէր դաժանում: Ես չեմ ուզում ձեզ մեղադրել ոչ ձեր ժամանակ, ոչ էլ կանոնի մեկնելու համար: Ուրախության օրերին չեմ հիշում նախկին վերափոխումները... Իսկ վերափոխումները լուսնային են եղել: Ես հիշաչար չեմ: Եվ Ասլամով նրանց հետ, եւ Ասլամով ձեզ հետ:

Չեմ վերափոխվում եւ, որ դուք սահմանափակումների իմ ցուցակը Սանդիպի հետ վերանայել եմ եւ դուրս եմ թողել Օհանջանյանին, Վոլֆին, Մախմուդովային, Վոլյանտայային եւ մյուսներին: Դեռ կլինեք ստանալը: Անձամբ իմ հանդեպ ես ուսուցիչություն չեմ դաժանում եւ չեմ հավակնում թեկուզ տարրական հարգանքի իմ նկատմամբ: Ես վստահ եմ Օհանջանյանի եւ Վոլֆի համար: Նրանք փչեցնում աշխատել, իսկ Վոլֆն առավել 7-ից մինչեւ գիտեցված ժամը 1-ը վազվզում էր եւ մեծ սնտոսողություն ու խնայողականություն ցուցաբերեց: Ոչ մի կերպ նրան չկարողացանք շնորհակալ լինել: Դիմում եմ Ձիմզիմովի խոսքերը. «Աշխատե՛ք մեղրի կարաս է, ով շեքերի ձեռքն մեկին դեպը կբռնե, մեկն էլ ինքն կը բռնե ու լուսնային ինքն կու փայտցնե, դրչաղը նա է» Վոլֆը փոքր է, եւ նա չկարողացավ ոչ մեկի բռնել: Սեղմում եմ ձեռքը՝

Համբուրում եմ՝ Համո

Համո Բեկնազարով

Համո Բեկնազարով

Բախտիար ՀՈՎԱԿԻՄՅԱԼ

Թատերագիտ

Եղիշտ Չարենցի (1897-1937) «Կառկազ թամաշա» սասիրական ազգային բանաստեղծի միակ դրամատիկական ժառանգությունն է, որով զբաղվել է Աճ-դրկովկասի խորհրդայնացումից հետո: Առաջին անգամ տպագրվել է 1923-ին Թիֆլիսում նկարիչ Ջառարադիս Կարո Յալաբյանի նկարազարդումներով:

Թատերական կյանքով Չարենցը հետաքրքրվել է Առաջին համաշխարհային պատերազմի ավարտից հետո: 1919-1920 թթ. նա մոտիկից առնչվել է Կարսի թատերական կյանքին, թատերախմբի համար բարձրանել է «Ֆենորի Բասմանով» չափածո լիբրետո: Հայաստանի խորհրդայնացումից հետո, 1920-ի դեկտեմբերից մինչև 1921-ի փետրվարը, Չարենցը եղել է Հայաստանի լուսավորության ժողովմասի արվեստի բաժնի վարիչը եւ, ի դաժանե, ղեկավարելով դերասան Վարդան Սիրոյանի դրամատիկական ստուդիան, որտեղ սովորել են հետագայի նշանավոր թատերական գործիչներ Մանվել Մարությանը, Գուրգեն Ջանիբեկյանը, Վարդան Աճեմյանը, բանաստեղծ Հայասան Եղիազարյանը (Նաիրի Չարյան), կինոգործիչ Արսաես Հարությունյանը (Հայ-Արսյան) եւ Շառուիսերը:

Դրամատիկական ստուդիայի ղեկավարման ամբողջ Սիրոյանին իր «Թատերական օրագրերում» գրել է. «1920, 30 դեկտեմբերի. Այսօր Եղիշտ Չարենցի ստեղծագործությունը մի թուղթ ստացա, որով նա ինձ հայտնում է Լուսավորչության կարգադրություն այն մասին, որ իմ դեկլարացիան դրամատիկական ստուդիան հունվարի մեկից ղեկավարմանը տրվում էր: Երեսուցի գավառային հեղինակի իրավասության ներքո»:

Հետագա տարիներին Չարենցը մոտ հարյուր թատերական ներկայացումներ է եղել Մոսկվայի, Բաքվի, Երևանի, Թիֆլիսի թատերական գործիչների հետ, ղեկավարել է թատերախմբերը, թատերախոսականներ գրել, բանաստեղծություններ նվիրել:

1920-ականի սկզբնական տարիներին Չարենցը մի կարճ ժամանակ աշխատել է Վրաստանի Մոսկվայում: Եղիշտը եւ Չարենցը հրապարակել են հանդիս «Կառկազ թամաշա» (կովկասյան ներկայացում) էսադային գործը:

Չարենցի ղեկավարած թատերախմբի վայրն ու ժամանակը Աճ-դրկովկասն է հետհոկտեմբերյան տարիներին, մինչև Աճ-դրկովկասում խորհրդային կարգերի հաստատումը: Չարենցն անխնայ ծաղրել է արհեստահանայան երկրների ձեռքին խաղալիք դաժած մուսավաթականների, դաժնակցականների, մեծեկիկների կուսակցությունների դա-

րավոլիսների գործունեությունը: «Կառկազ թամաշան» բեմ հանելու առաջին մտադրությունը ղեկավարել է Մոսկվայի Վախթանգովի անվան թատրոնի դերասան եւ ռեժիսոր Ռուբեն Սիմոնովի ղեկավարությամբ գործող Հայկական դրամատիկական ստուդիայի խմբին: Նախատեսվել է 1924-ի թատերաշրջանում Պարոնյանի «Պարսասար աղբար» եւ Սունդուկյանի «Պեղո» կասակերգություններից հետո բեմ բարձրացնել նաև «Կառկազ թամաշան»: Վերոհիշյալ ղեկավարները բեմադրվել են, բայց «Կառկազ» մտադրությունը չի իրագործվել:

«Կառկազ թամաշայի» բեմադրության երկրորդ փորձը, որը դարձել է առաջին մոսկովյան թատրոն, տեղի է ունեցել 1925-ին, Բաքվի հայկական թատրոնում:

Եղիշտ Չարենցը որդես երիտասարդ ղրուլեստրոն լավագույնս գնահատվել ու մեծարվել է Բա-

1925-ի օգոստոսի սկզբներին Չարենցը հրավիրվել է Բաքու: Եղիշտը «Կոմունիստ» (հայերեն) թերթի խմբագրությունում (որ երեք տարի հետո ինքն էլ դաժնակցական աշխատեց, որդես գրական բաժնի վարիչ), հանդիպումներ ունեցել գրողների, մտավորականության հետ:

Բաքվի Հայաստան (Մարտունի-Մյասնիկյանի անվան) գրական եւ թատերական բաժանմունքները կազմակերպել են գրական ասուլիս, որը տեղի է ունեցել սեպտեմբերի 18-ին, Բանթոթակիցների ակումբում: Հավաքի թեման եղել է Չարենցի «Կառկազ թամաշա» սասիրական գործի վերլուծությունը: Հիմնական զեկուցողը եղել է երիտասարդ բանաստեղծուհի Վարսենիկ Աղասյանը, որը ներկայանում էր ծանոթացրել է նախ՝ երկի բովանդակությանը, աղա՛ բացատրել նրա գեղարվեստական-գաղափարական նշանակությունը ժամանակակից դրամատուրգիայում:

«Կառկազ թամաշայի» բեմադրական աշխատանքների մասին նույն հոդվածում գրվել է, որ գլխավոր ռեժիսոր Արմենյանը «աշխատեց է մեր բեմից վարել հին կլասիկ ձեւերը եւ փոխարինել կոմսոցիստիկականով: Լույսդիմանակական բեմադրությունը, որն առաջին անգամ է լինելու Բաքվում, Շառուիսերը եւ խոստանում: Արսաեսը ձեւավորում էր զգեստները դասականում են գեղանկարիչ Մ. Սարյանին: Ներկայացումը գնում է առանց վարագույրի»:

Թատերաշրջանի բացման եւ «Կառկազի» առաջին ներկայացման մասին «Կոմունիստ»

հայտարարել է, որ «Հետհոկտեմբերյան տարածադրությունը դաժնակցական «Կառկազ թամաշայի» բեմադրությունը մասսաների եւ մամուլի մեջ բավականին մեծ հետաքրքրություն է Շարենցի»:

Այդ հետաքրքրությունը համարելով «Շառուիսերի», Մանուցյանը հետեյալ կերպ է բացատրել դրա նախադրյալները՝ «թերեւս ամբողջ Աճ-դրկովկասի հայ բեմի կյանքում առաջին անգամ է, որ հանդես է գալիս ժամանակակից հայ հեղինակի տղանդավոր մի գրական աշխատությունը եւ առաջին անգամ է, որ հանձնու Բաքվի ղեկավարի ուժերի ջանքերի եւ ժամանակակից ռեժիսորական հմտությամբ օժտված Արմենյանի, մի ամբողջ հեղաշրջում է առաջ բերում հին թատրոնի տրադիցիոն կյանքում»:

Թատերախմբը հետաքրքրական գնահատական է սվել նաեւ բեմադրված ղիեսսին, որն «իր կառուցվածով մի վերին աստիճանի տղանդավոր գործ է, որը հարազատներն ներկայացնում է Աճ-դրկովկասի ժողովուրդների կյանքում տեղի ունեցած սեյմային կասակերգությունը: Չարենցը իր թունոս հեզմանով եւ ծաղրանով՝ մի հարկածից ոչնչացնելով սեյմային հերոսներին, միեւնույն ժամանակ ձգարիս կերպով ցալի է մեր նոր անցյալի հաղափարական անցողորմի դասնությունը, ամենաչնչին մանրամասնություններով հանդերձ»:

Պիեսի բեմային անդրադառնալու Շարենցի ղս թատերախոսի՝ գրվել է «դեր այն ժամանակ, երբ Մայակովսկու ուժեղ ազդեցության» շրջանում էր աղում: Պիեսի կառուցվածքը հարազատ է Մայակովսկու շարունակին եւ Չարենցը իր արհեստագործությունների մեջ անգուստ է, երբ խոսում ուղղված է հին արժեքների գնահատմանը: Չարենցի բեմադրված տղանդի թափը ցուցադրված է իր ամբողջությամբ, եւ հեղինակի հարազատությունը առաջ է գալիս նրա սեմոլերամենից՝ հեղափոխության սրնթաց արժանի համարելով իր հոգու ղնդվումները»:

«Կառկազ թամաշայի» ներկայացման մեջ ծաղրվող կերպարների հիմնական դերակատարներ են եղել՝ Լեոն Ալլահվերդյանը (Թուփիշիպետ), Սիֆայել Հարությունյանը (Գեզեկորի), Սիֆայել Սաֆարյանը (Կարճիկյան) եւ նրանց հերոսների արարել մերկացնող Ղարան՝ Վահրան Փափազյանի փայլուն կատարմամբ:

Փափազյանի Ղարան ստեղծագործական նոր մոտեցում եւ հետաքրքրություն է առաջ բերել նրան դասական ղիեսսներում սեսած թատերախոսի եւ հանդիսատեսների մոտ: «Շարենցի Ղարայի դերում, գրել է Մանուցյանը, Վահրան Փափազյանը դրսեւորեց իր տղանդի թափը ոչ ղակաս, քան կլասիկ ղիեսսներում: Պես էր սեսնել Փափազյանին, որդիսի ձկունությամբ ու ճարդությամբ, ցիրկային արվեստի վարդեսությամբ կլունի եւ ակորբասի Շարենցիներ էր անում բեմի վրա: Փափազյանի նկատմամբ այն մեղադրանք, թե նա միայն դասական ղիեսսներում է խաղում, Ղարային եւ մյուսների՝ մի Շարենցի դերակատարումներով հերում էր այս սեսությունը»:

Չարենցի «Կառկազ թամաշան» բեմի թամաշա (Առաջին տպագրության 95-ամյակի առթիվ)

«Կառկազ թամաշա»,- ասել է նա,- մի հաջող ծաղր է, որի մեջ ցայտուն կերպով ցուցադրվում է Աճ-դրկովկասյան Հոկտեմբերի նախօրյակը՝ դաժնակցության, մեծեկիկյան եւ մուսավաթական կուսակցությունների փաղափարական տրագիկոմիան օտարերկրյա իմպերիալիստների կրկնկի սակ»:

Բարձր գնահատելով ղիեսսի արդիականության-գաղափարական շունչն ու հնչեղությունը, Աղասյանը ցանկություն է հայտնել՝ առաջիկա թատերաշրջանում բեմադրել այն Բաքվի թատրոնում եւ ներկայացնել բանվորական շրջաններում:

Չարենցին նվիրված գրական ասուլիսում ելույթներ են ունեցել նաեւ Ե. Մուսայեյանը, Արֆո Պետրոսյանը, Պիերը (Պետրոս Մնացականյան), Վարդան Բեգյանը, Սիրաբ Գրիգորյանը, Ռ. Ջաջերունին, Արսակ Սկրսյանը եւ ուրիշներ:

Այդ նույն շրջանում էլ «Կառկազ թամաշան» մտցվել է Բաքվի հայկական թատրոնի խաղացանկ եւ հենց նրա բեմադրությամբ էլ նոյեմբերի 25-ին սկսել 1925-1926 թթ. թատերաշրջանը: Հայկական թատրոնը մշակական շենք չունեցող ղատերաշրջան, բեմադրությունը տեղի է ունեցել նախկին՝ Թաղիեի թատրոնում, որտեղ գործել է արքեպիսկոպոսի դրամատիկական թատրոնը:

Ներկայացումից երկու օր առաջ «Կոմունիստ» (հայերեն, նույն անունով Բաքվում լույս է տեսել նաեւ արքեպիսկոպոսի թերթում գրվել է. «Ե. Չարենցը փաջ ծանոթ է մեր հասարակությանը որդես հետ-հոկտեմբերյան ակամավոր բանաստեղծ, որը կարճ ժամանակվա ղնթացում կարողացավ իր տղանդավոր բանաստեղծություններով գրավել հայ հասարակական եւ գրական աստղերում իր արժանի տեղը: Պիեսը, որի նյութը վերցված է կովկասյան սեյմի ժամանակաշրջանից եւ ղնդրվում է մինչեւ մեր օրերը, իր բովանդակությամբ եւ սիլով ցալիս է չափա-

նույն օրվա համարում տպագրված մի փոքրիկ հոդվածից տղարվում է նաեւ բեմադրության գեղարվեստական կառուցվածքը: Հոդվածագիր Տիտուսը մոտիկից ծանոթ լինելով վերջին փորձական աշխատանքներին, հետեյալ մանրամասնություններով է նկարագրել ղիեսսի արհեստագեղարվեստական ձեւավորումը՝ «Ներկայացումը գրավում է կոմսոցիստիկ եւ բիոմեխանիկական ղնդիանուր դիմանկայով: Բեմադրական մոտեցումը բուֆֆոնադային է: Ձեւավորումը ոչ մի դեկոր, բացի առաջաբեմում երկու կողմերից շինված կիսկերից, մի բարձրությունից, մի չարիքից եւ մի սակառից: Պատասխան են հասու զգեստներ գեղանկարիչ Մուսեղ Սարյանի էսքիզներով: Գրված է ղիեսսի բովանդակության համադասախան տրաժեդիան»:

«Կառկազ թամաշայի» բեմադրության մասին թատերախոսականներ են տպագրվել Բաքվի «Կոմունիստ» (հայերեն), «Բաքվիսիկի րաբոչի» եւ «Տրուդ» ղուսերեն, Թիֆլիսի «Մարտակոչ» թերթերում (վերջինիս թատերախոսը եղել է Բաքվից կոմպոզիտոր Անտոն Մայիլյանը Antonius ստրագրությամբ):

Ամենաուսագրված թատերախոսականը, մեր կարծիքով, եղել է գրական գործիչ Սերո Մանուցյանի գրածը, որը լույս է տեսել «Կոմունիստ» նոյեմբերի 28-ի համարում: Հենց սկզբից նա

Բաբի հայկական թատրոնում «Կառված թամաշայից» հետո, նույն օրը խաղացվել է նաև Ա. Անասով Ֆրանսի «Համր կինը»-ը: Երկու ներկայացման համար տաղանդավոր է մի ծրագիր, որի ստեղծումը գրվել է՝ ռեժիսոր Արմենյան, նկարիչ՝ Սարգսյան: Սազվել է, որ երկու բեմադրությունների հեղինակն Արմենյանն է, նկարիչը Սարգսյանը: Այս սկզբները հիմք են ծառայել թատրոնի ստեղծման համար, որ առաջնորդվել «փաստացի» աղբյուրով: Դա օղյակ է ռեժիսորի ինքնաստիճանը և նա հիշեցրել է, որ ինքը Մոսկվայի թատրոնում դիտել է մի քանի ներկայացումներ և տեղյակ է եղել «Մեյերխոլդի խորհրդանշանի» նորություններին, որոնք «սկզբում» են դարձել, թեև չեն համարժեցանում մաքուր արվեստների դասին:

Այստեղ թափանցել է մի կնճռոտ հարց: Արմենյանը Բաբու է հրավիրել հոկտեմբերի սկզբներին և նշանակվել թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր: Այդ երբ հասցրեց 2-3 աստիճան ընթացքում երկու տիես բեմադրել, որոնցից մեկը՝ ցնցող նորությամբ, մյուսը՝ սովորական մոնտաժով: Արմենյանի բեմադրական սկզբունքները հետո են կոնսերվացվել: Ինչպե՞ս բացատրել այդ հարցը:

Հաս ճանաչողները առաջ Բաբի դերասաններից լսել էին, որ «Կառված թամաշայի» բեմադրողը Մուսեղ Սարգսյանն է եղել: Վերջինս այդ և հետագա արվեստին եղել է Բաբի հայկական թատրոնի բեմանկարիչներից և ռեժիսորներից մեկը և, իբրև նկարիչ կոնսերվացվելով սակայն նա է մոտիվը, քան մի ուրիշը: Այդ հարցը դարձելու նպատակով, 1950-ական թթ. կեսերին (երբ աշխատում էի «Կոմունիստ» (հայերեն) խմբագրությունում), մի օր ռուսական թատրոնում (Բաբի հայկական թատրոն փակվելուց (1949) հետո, աշխատում էր որդես բեմանկարիչ) հանդիպելով Սարգսյանին, հարցրի «Կառված թամաշայի» բեմադրության հեղինակի ով լինելու մասին: Նա հաստատեց, որ բեմադրությունն էլ, ձեռնարկում էլ իմն է և կատարել, բայց քանի որ երկու ներկայացման ծրագրում Արմենյանի անունն է հիշատակվել որդես ռեժիսորի, այդպես էլ գնացել է:

Տարիներ անց, կյանք մսած այդ սխալը ես ուղղել եմ Հայկական Սովետական հանրագիտարանում տպագրած «Մուսեղ Սարգսյան» հոդվածում (1984, հ. 10, էջ 154): Թերթեմ Զարենցի «Կառված թամաշայի» բեմական դասնության հետագա էջերը: 1926-ի հոկտեմբերի կեսերին Վահրամ Փափազյանը հրավիրվել է Թիֆլիսի հայկական թատրոնի գլխավոր ռեժիսորի դերին: Նրա առաջին ձեռնարկումներից մեկը եղել է «Կառված թամաշայի» բեմադրության իրականացումը: Թատրոնի կոլեկտիվի համար ղեկավար կարգվել է հեղինակը և մասնակից եղել բեմադրական փորձերին:

1926-1927 թթ. թատրոնում Արմենյանը Թիֆլիսում սկսվել է նույնպես 3-ից «Կառված թամաշայով», բեմադրողն ու Ղարաի դերակատարը եղել է Վ. Փափազյանը, բեմանկարիչը՝ Գիգո Շարբաբյանը: Ներկայացումը եղել է ունեցել Ռուսաստանում անվան դրամատիկական թատրոնում:

Փափազյանը իբրև բեմադրող ու Ղարաի դերակատար ավելի է արել ծաղրանքի ծայրերը և անսովոր երեսուրդով զարմանք դրսևա-

նել հանդիսատեսին: Տեղի «Չարյա Վոսոկա» ռուսերեն թերթում նույնպես 5-ի համարում ղեկավար է բեմադրության առթիվ գրվել է. «Ամբողջ խումբը, նույնիսկ զուռնակները, բեմ են գալիս ծաղրածուների և խեղճասկների հագուստով»: Բեմում ծավալվող գործողություններից առանձին հետաքրքիր է ստեղծվել այն ժամանակ, երբ անգլիացին խնձորը գլորելով կուսակցությունների ներկայացուցիչներին «խոստանում» է Կովկասը իր անուն, ով առաջինը կբռնի:

Իր «Չեղարած հայացի» երկրորդ գրում, Փափազյանը խոսելով իր մտածածների մասին, գրել է. «Դահլիճի ոգեշունչությունն ու ծիծաղը հասավ ծայրաստիճանի, մասնավորապես դաժնի վերջին ժամանակում, ուր ես, ըստ իմ մտածածների, աղբյուրակա մի մեծ ավել ձեռքի, հեղինակի դասկերտված բոլոր հետադիմական զագրելի կերպարները

լիքտեսն գրել է, աղա՛ բեմադրել ռեժիսոր Տաճառ Վարդապետյանը: Բեմադրության համար երաժշտությունը գրել է անվանի կոմպոզիտոր Ե. Թադևոսյանը: Նրանից հետո, նկարիչը եղել է ծաղրանկարիչ և բեմանկարիչ Սեդեյ Արուսյանը, դիրժորը՝ Գրիգոր Վարդապետյանը, դերակատարը՝ Բաբկեն Օրդոյանը:

Առաջին ներկայացումը եղել է ունեցել 1957-ի նոյեմբերի 7-ին: Նույն ամսին, Հոկտեմբերյան հեղափոխության 40-ամյակի առթիվ Հայաստանի թատրոնների համարժեցական սուուգաստի «Կառված թամաշայի» բեմադրությունն արժանացել է երկրորդ մրցանակի:

Բազմամարդ է եղել ներկայացումը: Ավելացվել են նոր կերպարներ, որոնցով ավելի են արվել փառաբանական դեմքեր ներկայացումը: Ահա հեղինակային և ներմուծված կերպարների և նրանց դերակատարների արողական

զին անգամ բեմ է հանվել 1960-ի նոյեմբերի 30-ին և նվիրվել է հորհրդային Հայաստանի 40-ամյակին: Հարակից ռեժիսորը եղել է անվանի դերասան Դավիթ Մալյանը, գեղարվեստական ձեռնարկը՝ ճանաչված նկարիչներ Սարգիս Արուսյանը, Սուրեն Ասեփյանը, Քնարիկ Վարդապետյանը, երաժշտությունը գրել է կոմպոզիտոր Վաղարշակ Կոստյանը:

Այս բեմադրության «Կառված թամաշայի» ներկայացման մեջ զբաղված են եղել Թաթուլ Դիլիջանյանը (Ղարա), Նորայր Գետրոյանը (Դանակ), Արմեն Խոսիկյանը (Թոփիշբաբ), Մեդ Մկրտչյանը (Կարճիկյան), Հանրի Զարյանը (Կնյա), Էդվարդ Հանրաբաբյանը (Գեղեցկուհի), Մ. Մանուկյանը (Թոփիշբաբ), Ս. Սեմերյանը (մեծուհի), Լ. Արսևյանը (Պարզ), Մ. Մուրադյանը (մուսավաթ), Հ. Ղուկասյանը (գերմանացի սղա), Գ. Մանգակյանը (խմբագրիչ), Հ. Արսևյանը (մուլա):

Մի մասնաճյուղի թատրոնում ներկայացվել է իր բեմադրած Զարենցի «Կառված թամաշայի» դերակատարների վերհիշյալ կազմով:

«Կառված թամաշայի» ղեկավար բեմադրությունների քաղաքում մեծ հաջողություն է ունեցել նաև Երեւանի թիվ 3 մշակույթի տուն ժողովրդական ազդեցական կոլեկտիվը, որը գլխավորել է ժողովրդական թատրոնի վասակաբաբ ռեժիսոր Կարոյի Ֆեռյանը: 1977-ին նրա դասնաստած բեմադրության գեղարվեստական ձեռնարկը կատարել է Պ. Փարսյանը, երաժշտականը՝ Հ. Հակոբյանը, դերերը՝ Ա. Հովսեփյանը:

Բեմադրության հաջողությանը նպաստել են ներկայացման մասնակիցներ Ա. Եղոյանը- Ղարա, Վ. Թորոսյանը- Աղա Մեյիվ, Վ. Հարությունյանը- Կարճիկյան, Յ. Հարությունյանը- Գեղեցկուհի, Մ. Մանուկյանը- Թոփիշբաբ, Ս. Սեմերյանը- մեծուհի, Լ. Արսևյանը- դանակ, Հ. Մուրադյանը- մուսավաթ, Հ. Ղուկասյանը- գերմանացի սղա, Գ. Մանգակյանը- խմբագրիչ, Հ. Արսևյանը- մուլա:

Ֆեռյանի այս բեմադրությունը մասնակցել է մի քանի բեմադրական փառատոների և առաջնությունն արժանացել: Այսպես՝ նույն 1977-ի հունիսին եղել է ունեցած՝ Արեւելյան Հայաստանը Ռուսաստանին միանալու 150-ամյակին նվիրված փառատոնում-լավագույն ներկայացումների շարքին, որը եղել է ունեցել Թաթուլի ժողովրդական մշակույթի տան և Սեմերյանի փառատոնի համար Կարոյի Ֆեռյանի արժանացել է Առաջին մրցանակի:

Նույն բեմադրության համար թիվ 3 մշակույթի տան ժողովրդական ազդեցական Առաջին մրցանակի է արժանացել Կուլտուրա-լուսավորական և ժողովրդական ստեղծագործության Հանրապետական գիտահետազոտական կենտրոնի կողմից:

Նույն տարվա հոկտեմբերին Հոկտեմբերյան հեղափոխության 60-ամյակին նվիրված համամիութենական և հանրապետական թատրոնական փառատոնի կազմակերպիչ կողմից Ֆեռյանի արժանացել է Ոսկե մեդալի և Առաջին կարգի դիպլոմի:

Այս թատրոնային քաղաքում ժողովրդական և մշակութային: 1978-ի հունվարին: Մոսկվայում ԽՍՀՄ ժողովրդական սենստության նվաճումների ցուցահանդեսի կազմակերպիչ ազդեցականների Համամիութենական սուուգաստի հանձնախմբի կողմից «Կառված թամաշայի» ներկայացման բեմադրող-ռեժիսոր Կարոյի Ֆեռյանի արժանացել է Ոսկե մեդալի, երաժշտության ձեռնարկը Հ. Հակոբյանը՝ բրոնզե մեդալի և Ղարայի դերակատար Ա. Եղոյանը՝ արծաթե մեդալի: Իսկ մյուս մասնակիցներին սրվել են ժողովրդական սենստության նվաճումների ցուցահանդեսի հուուգաստի:

Հաղթանակած թատրոնային բոլոր հունվարի 14-ին «Կառված թամաշայի» ներկայացումով ելույթներ է ունեցել Մոսկվայի Գորկու անվան, Սոկոլնիկի, Ջերմուկու անվան և ԺՄՏՀ զբոսայգիներում և փառատոնի հաղթանակով տուն վերադարձել:

Զարենցի «Կառված թամաշայի» բեմի թամաշա

ավելում էի բեմաստեղծակցից, լցնում մի մեծ դարկի մեջ ու դուրս քաշում կուլիսներից՝ Քուռը գցելու համար» (էջ 59):

Այդ ներկայացման մասնակից, թատրոնական սուուգաստի ուսանող հետագայում նշանավոր գրականագետ-թատրոնագետ Ռուբեն Զարյանը էր «Հուուգաստում» գրի 3-րդ հատում խոսելով «Կառված թամաշայի» բեմադրության մասին, գրել է. «Դա փառաբանական սուուգաստի ներկայացում էր: Փափազյանը բեմադրել էր այնպես, ասես ժողովրդի, որդես առողջ հորինվող մի ներկայացում լինել է ոչ թե վաղորդ դասնաստված: Գույները չափազանցված էին, քաղաքում ձեռք ծայրահեղված» (1957, էջ 64-65):

Թիֆլիսի թատրոնում «Կառված թամաշայի» դերակատարներն են եղել՝ Վահրամ Գալստյանը (Գեղեցկուհի), Մուրադ Կոստյանը (Մուսավաթ), Պահարեն (Հայկ Պետրոսյան,- Կարճիկյան), Վ. Փափազյանը (Ղարա), Արսևյան Միրզայանը (Մուլա), Վարդան Միրզայանը (Փաբ), Վավիկ Վարդանյանը (ռուս), Կարո Ավարյանը (ֆահանա), Արսև Բերոյանը (բանվոր), Գեղամ Աբրիկյանը (զինվոր), Մաթեոս Սամանյանը (գերմանացի) և երեք լրագրավաճառ:

Ներկայացումն ավարտվել է «Ինտերմեդիոսով» երգով՝ Զարենցի թարգմանությամբ:

«Կառված թամաշայի» իսկական թամաշայի է վերածվել Երեւանի Հ. Պարոնյանի անվան երաժշտական կոմեդիայի ղեկավար թատրոնում: Ներկայացման

կազմը: Գեղեցկուհի-Մայիս Կարապետյան, Տիկին Գեղեցկուհի-Սվետլանա Գրիգորյան, Թոփիշբաբ- Գեղամ Ոսկյան, Թոփիշբաբ- Նվարդ Ալիխանյան, Կարճիկյան- Հայկ Դանգաս, Հակոբ Ասլանյան, Տիկին Կարճիկյանը, Իգարեյլա Դանգաս, Սոֆյա Էրանջյան, Ամերիկացի- Գրիգոր Սիմոնյան, Փաբ- Երվանդ Շահնազարյան, Գերմանական սղա- Սեդեյ Գունի, Կնյա- Վարդան Թաբոյան, Մուլա- հաչիկ Սանասյան, Կարճիկյան- Կիմ Երիցյան և էլի քսուր փոփոխ դերերի դերակատարներ:

Նրանք, ովքեր դեռ հիշում են մեծ ու սիրված կասկերգակ Կարոյի հաչիկյանին, յուրովի կարող են դասկերտել, թե ինչպիսին կլինել նրա մարմնավորած Ղարան, ինչպես կարող էր հեղանմով ու զգվանով ծաղր ու ծանակի ենթարկել ծիծաղելի, ողորմելի, անհեռանկար մարկանց և խնդրացնել հանդիսականներին:

Զարենցի «Կառված թամաշայի» բեմական կյանք է ստացել նաև Երեւանի Սուուգաստի անվան դրամատիկական թատրոնում՝ որդես ներկայացում ներկայացման մեջ: Զարենցի մի քանի ստեղծագործությունների համադրությամբ, թատրոնի գլխավոր ռեժիսոր Վարդան Ամենյանը և գրականագետ-թատրագետ Լեւոն Հայկաբեկյանը կազմել են մի գրական կառույց և վերնագրել «Դեմի աղագան»: Ներդրված գործերից մեկն էլ եղել է «Կառված թամաշայի»: «Դեմի աղագան» ղեկավար Վ. Ամենյանի բեմադրությամբ առա-